ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ
(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος

Ομάδα συγγραφής:
Κυριακή Διαλησμά
Άρης Δρουκόπουλος
Ευαγγελία Κουτρουμπέλη
Γεράσιμος Χρυσάφης

Υπεύθυνοι για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΕΪΚΟΥ, Σύμβουλος
ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΚΛΑΒΑΣ, Μόνιμος Πάρεδρος

Επιτροπή κρίσης:
Αθανάσιος Βερτσέτης
Αγγελική Στασινοπούλου
Κώστας Σταύρου

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα εργασίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής: (Σοφία Χαπίδη, Τίνα Χρηστίδη)
Επιμέλεια: Σκούταρη Σπυριδούλα

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Κ. Διαλησμά - Α. Δρουκόπουλος
Ε. Κουτρουμπέλη - Γ. Χρυσάφης

ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ (ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος

Το εικονογραφικό υλικό και οι χάρτες του βιβλίου προέρχονται από εκδόσεις Μουσείων και Εκδοτικών Οίκων, τους οποίους το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί θερμά. Ιδιαιτέρως ευχαριστεί την Εκδοτική Αθηνών και το Νομισματικό Μουσείο Αθηνών.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Ξενοφώντος Αγησίλαος

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΘΕΣΜΟΣ ΔΙΠΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ Ἡρακλῆς Ὕλλος Κλεοδαῖος Ἀριστόμαχος Ἀριστόδημος			
Α Γ Ι Α Δ Α Ι	**ΕΥΡΥΠΩΝΤΙΔΑΙ**	**Α Γ Ι ΑΔΑΙ**	**ΕΥΡΥΠΩΝΤΙΔΑΙ**
Εὐρυσθένης	Προκλῆς	Πλειστοάναξ 459-409 ἐξάδελφος τοῦ Πλειστάρχου γιὸς τοῦ Κλεομένους Α'	(Ἀρχίδαμος Β')
Ἄγις Α'	Εὐρυπῶν		Ἄγις Β' 427 - 399 γιὸς τοῦ Ἀρχιδάμου Β'
Λαβώτας	Πρύτανις	Παυσανίας 409-395 γιὸς τοῦ Πλειστοάνακτος	Ἀγησίλαος Β' 399 - 360 ἀδελφὸς τοῦ Ἄγιδος Β΄
Δόρυσσος	Πολυδέκτης	Ἀγησίπολις Α' 395-380 γιὸς τοῦ Παυσανία	

'Αγησίλαος Α'	Εὔνομος	Κλεόμβροτος Α' 380-371 ἀδελφὸς τοῦ Ἀγησιπόλιδος	
Ἀρχέλαος	Χάριλλος		
Τήλεκλος	Νίκανδρος	Ἀγησίπολις Β' 371-370 γιὸς τοῦ Κλεομβρότου Α'	
Ἀλκαμένης	Θεόπομπος	Κλεομένης Β' 370-309 ἀδελφὸς τοῦ Ἀγησιπόλιδος Β'	Ἀρχίδαμος Γ' 360 - 338 γιὸς τοῦ Ἀγησιλάου Β'
Πολύδωρος			
Εὐρυκράτης	Ἀναξανδρίδας Α'		Ἄγις Γ' 338 - 331 γιὸς τοῦ Ἀρχιδάμου Γ'
	Ἀρχίδαμος Α'		
	Ἀναξίλας	Ἀρεὺς Α' 309-265 ἐγγονὸς τοῦ Κλεομένους Β'	Εὐδαμίδας Α' περ.331- 305 ἀδελφὸς τοῦ Ἄγιδος Γ'
Ἀνάξανδρος	Λεωτυχίδας Α'		
Εὐρυκρατίδας	Ἱπποκρατίδας	Ἀκρότατος 265 -περ.262 γιὸς τοῦ Ἀρέως Α'	Ἀρχίδαμος Δ'περ.305-275 γιὸς τοῦ Εὐδαμίδα Α΄
Λέων	Ἀγασικλής	Ἀρεὺς Β' περ.262 - 254	Εὐδαμίδας Β' περ.275 -244 γιὸς τοῦ Ἀρχιδάμου Δ'
Ἀναξανδρίδας	Ἀρίστων		

Β'		γιὸς τοῦ Ἀκροτάτου	
Κλεομένης Α' περ. 520-490	Δημάρατος περ.515-491	Λεωνίδας Β' περ.254 - 236 ἐγγονὸς τοῦ Κλεομένους Β' (Κλεόμβροτος Β' 242 - 241)	Ἄγις Δ' περ.244-241 γιὸς τοῦ Εὐδαμίδα Β'
Λεωνίδας Α' 490-480 ἀδελφὸς τοῦ Κλεομένους Α΄	Λεωτυχίδας Β' 491 - 469 ἐξάδελφος τοῦ Δημαράτου, δισέγγονος τοῦ Ἱπποκρατίδα	Κλεομένης Γ' 236 - 222 γιὸς τοῦ Λεωνίδα Β'	Εὐδαμίδας Γ' περ.241-228 γιὸς τοῦ Ἀγιδος Δ'
			Ἀρχίδαμος Ε' 228 - 227 θεῖος τοῦ Εὐδαμίδα Γ', ἀδελφὸς τοῦ Ἄγιδος Δ'
Πλείσταρχος 480 - 459 γιὸς τοῦ Λεωνίδα Α' (Κλεόμβροτος 480 - 479 π.Χ.) (Παυσανίας 479 - 476 π.Χ.)	Ἀρχίδαμος Β' 469-427 ἐγγονός τοῦ Λεωτυχίδα Β'		Εὐκλείδας 227 - 222 Ἀγιάδης ἀδελφὸς τοῦ Κλεομένους Γ'

Οι Βασιλείς της Σπάρτης (Εκδοτική Αθηνών)

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Εισαγωγή

Το ιστορικό πλαίσιο του εγκωμίου

Στο έργο του αυτό ο Ξενοφών εγκωμιάζει ένα άτομο ξεχωριστό. Ως φιλολογικό είδος το εγκώμιο είναι «σημείο της εποχής» του 4ου αι. π.Χ. Κατά τον 5ο αι. προείχε η κοινότητα, η πατρίδα, «ἡ πόλις» και το άτομο ήταν ή τουλάχιστον θεωρούσαν πως έπρεπε να ήταν ενεργό, ζωντανό μέλος της Κοινότητας. Μετά το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου και τις πολιτικές ανακατατάξεις φαίνεται ότι η «πόλις» όλο και λιγότερο στήριζε και εξασφάλιζε το άτομο αλλά και το άτομο όλο και λιγότερη εμπιστοσύνη έδειχνε στην πόλη.
Στην πολιτική ζωή εμφανίστηκε η τάση της αναζήτησης ενός ξεχωριστού ατόμου με ηγετικές ικανότητες που θα κατευθύνει την «πόλιν» και θα επιδιώξει τη συνένωση ή τη στενή συνεργασία των πόλεων-κρατών. Η επιβολή του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου της Μακεδονίας είναι χαρακτηριστική.
Χαρακτηριστικά στοιχεία της εποχής είναι οι νέες τάσεις του θεάτρου και της γλυπτικής. Οι συγγραφείς της Νέας Κωμωδίας εγκαταλείπουν την πολιτική σάτιρα και συνθέτουν κωμωδίες «χαρακτήρων». Οι γλύπτες απομακρύνονται από την εξιδανίκευση των μορφών του 5ου αι. και προσπαθούν να αποδώσουν ατομικά χαρακτηριστικά.

Ο Ισοκράτης και το εγκώμιο του Ευαγόρα

Ο Ισοκράτης (436-338 π.Χ.) στο λόγο του (ιστορικό εγκώμιο) «Εὐαγόρας» δηλώνει ότι είναι ο πρώτος που ανέλαβε να εγκωμιάσει τις αρετές κάποιου σε πεζό λόγο[1]. Ο Βασιλιάς της Κύπρου Ευαγόρας δολοφονήθηκε το 374 π.Χ. Ο Ισοκράτης πιθανότατα εννοεί ότι η πρωτοτυπία του έργου του έγκειται στον συνδυασμό της καταγραφής των πεπραγμένων του Ευαγόρα και της προβολής των αρετών του.

Αγησίλαος.
Η δομή του εγκωμίου

Κεφ.Ι. 1-5. Προοίμιο. Ομολογία του συγγραφέα για τη δυσκολία της προσπάθειάς του να συνθέσει έπαινο για μια τόσο σπουδαία προσωπικότητα. Έπαινος της πατρίδας του Αγησιλάου, των θεσμών της και της εκτίμησης που συγκέντρωνε ο βασιλιάς σε όλη του τη ζωή.

1.6.-2.31 Έπαινος των πολεμικών του κατορθωμάτων και της πολιτικής δράσης του.
3-10. Έξαρση των αρετών του.
11. Επίλογος και Συμπέρασμα.

---

[1] **Είναι αυτονόητο ότι η επική ποίηση είχε μακρά παράδοση, αφού κύριος στόχος της ήταν να υμνεί «ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε τά τε κλείουσιν ἀοιδοί». Στη σύνθεση εγκωμίων σε πεζό λόγο είχε προηγηθεί ο σοφιστής Γοργίας.**

Η σειρά κατάταξης των αρετών

Η σειρά των βασικών αρετών που υιοθετεί ο Ξενοφών θυμίζουν έντονα τη Σωκρατική διδασκαλία:
«Τὰ θεῖα ἐσέβετο» (3.2-5) «ἡ εἰς τὰ χρήματα δικαιοσύνη» (4.1-6), «ἐγκράτεια» (5.1-7), «ἀνδρεία» (6.1-3), «σοφία» (6.4-8), «φιλοπατρία» (7.1-7), «τὸ εὔχαρι» (8.1-2), «μεγαλογνωμοσύνη» (8.3-4), «πρόνοια» (8.5), ολιγάρκεια (8.6-8), απλότητα συμπεριφοράς (9.1-2), «εὐπάθεια» = απόλαυση των αγαθών, με λιτότητα (9.3-7)[2].

Η μοναδικότητα του Αγησιλάου κατά τον Ξενοφώντα

Ο Ξενοφών θεωρεί τον Αγησίλαο μοναδική προσωπικότητα ηγέτη για τα σπάνια στρατιωτικά και πολιτικά του χαρίσματα, την ευγένεια του ήθους και της συμπεριφοράς του, την υποδειγματικά ενάρετη ζωή του αλλά και γιατί «φρόντισε όσο κανένας άλλος» να εξουδετερώνει τις επεμβάσεις του βασιλιά της Περσίας στις ελληνικές πόλεις και να ενισχύει τις τάσεις συνεργασίας μεταξύ των Ελλήνων

---

[2] Ανάλογη σειρά τηρεί ο Ξενοφών στα Ἀπομνημονεύματα του Σωκράτους: ευσέβεια, δικαιοσύνη, εγκράτεια, σοφία (ενώ ο Πλάτων στο Συμπόσιο: δικαιοσύνη, εγκράτεια, ανδρεία, σοφία).

κατά των Περσών: Φεῦ, ὦ, Ἑλλάς, ὁπότε οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες (7.5).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 1. §1-5

Κείμενο

Η ευγένεια του Αγησιλάου

[1] Οἶδα μὲν ὅτι τῆς Ἀγησιλάου ἀρετῆς τε καὶ δόξης οὐ ῥᾴδιον ἄξιον ἔπαινον γράψαι, ὅμως δ᾽ ἐγχειρητέον. Οὐ γὰρ ἂν καλῶς ἔχοι εἰ ὅτι τελέως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγένετο, [2] διὰ τοῦτο οὐδὲ μειόνων ἂν τυγχάνοι ἐπαίνων. Περὶ μὲν οὖν εὐγενείας αὐτοῦ τί ἄν τις μεῖζον καὶ κάλλιον εἰπεῖν ἔχοι ἢ ὅτι ἔτι καὶ νῦν τοῖς προγόνοις ὀνομαζομένοις ἀπομνημονεύεται ὁπόστος ἀφ᾽ Ἡρακλέους ἐγένετο, καὶ τούτοις οὐκ [3] ἰδιώταις ἀλλ᾽ ἐκ βασιλέων βασιλεῦσιν; Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ταύτῃ γ᾽ ἄν τις ἔχοι καταμέμψασθαι αὐτοὺς ὡς βασιλεύουσι μέν, πόλεως δὲ τῆς ἐπιτυχούσης· ἀλλ᾽ ὥσπερ τὸ γένος αὐτῶν τῆς πατρίδος ἐντιμότατον, οὕτω καὶ ἡ πόλις ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐνδοξοτάτη· ὥστε οὐ δευτέρων πρωτεύουσιν, ἀλλ᾽ ἡγεμόνων ἡγεμονεύουσιν.

Το πολίτευμα της Σπάρτης

[4] Τῇδέ γε μὴν καὶ κοινῇ ἄξιον ἐπαινέσαι τήν τε πατρίδα καὶ τὸ γένος αὐτοῦ· ἥ τε γὰρ πόλις οὐδεπώποτε φθονήσασα τοῦ προτετιμῆσθαι αὐτοὺς ἐπεχείρησε καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, οἵ τε βασιλεῖς οὐδεπώποτε μειζόνων ὠρέχθησαν ἢ ἐφ᾽ οἷσπερ ἐξ ἀρχῆς τὴν βασιλείαν παρέλαβον. Τοιγαροῦν ἄλλη μὲν

οὐδεμία ἀρχὴ φανερά ἐστι διαγεγενημένη ἀδιάσπαστος οὔτε δημοκρατία οὔτε ὀλιγαρχία οὔτε τυραννὶς οὔτε βασιλεία· αὕτη δὲ μόνη διαμένει συνεχὴς βασιλεία.

Εκλογή του Αγησιλάου 398 π.Χ.

[5] Ὡς γε μὴν καὶ πρὶν ἄρξαι ἄξιος τῆς βασιλείας ἐδόκει εἶναι Ἀγησίλαος τάδε τὰ σημεῖα. Ἐπεὶ γὰρ Ἄγις βασιλεὺς ὢν ἐτελεύτησεν, ἐρισάντων περὶ τῆς ἀρχῆς Λεωτυχίδα μὲν ὡς Ἄγιδος ὄντος υἱοῦ, Ἀγησιλάου δὲ ὡς Ἀρχιδάμου, κρίνασα ἡ πόλις ἀνεπικλητότερον εἶναι Ἀγησίλαον καὶ τῷ γένει καὶ τῇ ἀρετῇ τοῦτον ἐστήσατο βασιλέα. Καίτοι τὸ ἐν τῇ κρατίστῃ πόλει ὑπὸ τῶν ἀρίστων κριθέντα τοῦ καλλίστου γέρως ἀξιωθῆναι ποίων ἔτι τεκμηρίων προσδεῖται τῆς γε πρὶν ἄρξαι αὐτὸν ἀρετῆς;

γλωσσικά σχόλια

οἶδα ἐγχειρητέον(εἶναι) = γνωρίζω ότι πρέπει να επιχειρήσω
ἐγχειρῶ(-ἐω)<ἐν+χείρ = 1. παίρνω στα χέρια μου 2. επιχειρώ (εγχείρησις, εγχείρημα)
οὐκ ἄν καλῶς ἔχοι = δεν θα ήταν σωστό
τελέως ἀγαθός = τελείως, απόλυτα καλός
οὐδὲ μειόνων ἄν τυγχάνοι ἐπαίνων(τυγχάνω ἐπαίνων) = να μην λάβει ούτε λιγότερους (ενν. από την πραγματική του αξία) επαίνους
εὐγένεια = ευγενική καταγωγή, από μεγάλη γενιά

ἀπομνημονεύεται ὁπόστος ἐγένετο ἀφ' Ἡρακλέους τοῖς ὀνομαζομένοις προγόνοις= αναφέρεται, διατηρείται στη μνήμη ποια σειρά κατέχει ανάμεσα σ' αυτούς που ονομάζονται πρόγονοι με πρώτο (με γενάρχη) τον Ηρακλή.
ταύτῃ(δοτική με επιρρηματική χρήση*)* = σ' αυτό το σημείο, ως προς αυτό
ἐπιτυχούσης πόλεως (ἐπιτυχών, -οῦσα,-όν· ἐπιτυγχάνω) = πόλης τυχαίας, όπως οποιαδήποτε άλλη
τῇ δὲ γε μὴν = ως προς αυτό λοιπόν, έτσι λοιπόν
κοινῇ (δοτ. επιρρ.) = από κοινού, μαζί
τοῦ προτετιμῆσθαι αὐτούς (προτιμῶμαι, -ἀομαι*)*= για το ότι είχαν αυτοί τιμηθεί ιδιαίτερα, είχαν θεωρηθεί ανώτεροι
μειζόνων ὠρέχθησαν(ὀρέγομαι)= επιθύμησαν, θέλησαν να αποκτήσουν μεγαλύτερη δύναμη
τοιγαροῦν(τρία μόρια: τοι+γάρ+οὖν) = γι' αυτό λοιπόν
διαγεγενημένη ἀδιάσπαστος (διαγίγνομαι*)* = που να έχει παραμείνει συνέχεια χωρίς διακοπή
καὶ πρὶν ἄρξαι(χρονική πρόταση, με απαρέμφατο*)* = και προτού αναλάβει την αρχή, την εξουσία
ἀνεπίκλητος, -ον = άψογος, που δεν δίνει λαβή για καταγγελίες
γέρως (τό γέρας, τοὐ γέρως)= τιμητικό προνόμιο > γεραίρω, γεραρός

προσδεῖται*(προσδέομαι)* = έχω επιπλέον ανάγκη

Ερμηνευτικά σχόλια

§1-5

Στη σύνθεση του εγκωμίου ο συγγραφέας αξιοποιεί στοιχεία από την παράδοση που είχαν διαμορφώσει ήδη ο Γοργίας και ο Ισοκράτης, ως προς τη δομή, τις βασικές ιδέες και τους τρόπους έκφρασης.

Η δομή του προοιμίου

Γενική κρίση για την αρετή του Αγησιλάου (§1). Κλιμάκωση του επαίνου από το άτομο στο γένος, στη γενιά του («εὐγένεια») και από το γένος στην πατρίδα του («πόλεως οὐ τῆς επιτυχούσης»), της οποίας το πολίτευμα είναι το καλύτερο λόγω της σταθερότητάς του («ἀρχὴ ἀδιάσπαστος») (2-4). Δείγμα-μαρτυρία της αρετής του Αγησιλάου (5).

Βασικές Ιδέες

Το προοίμιο αρχίζει και τελειώνει με τη λέξη ἀρετή· στη συνέχεια του εγκωμίου ο Ξενοφών θα προσπαθήσει να τεκμηριώσει την άποψή του ότι η αρετή διέκρινε τον Αγησίλαο σε όλη του τη ζωή. Στην κλασική εποχή η αρετή δεν είναι αποκλειστικά ατομική· θεωρείται ότι το άτομο παίρνει αξία από την καταγωγή του, από την πόλη του και από το πολίτευμά της.

Τρόποι έκφρασης

α) Το έργο ολόκληρο αρχίζει με μια ισχυρή αντίθεση («οἶδα μέν... ὅμως δέ»). Και στο προοίμιο και σε όλο το δοκίμιο η χρήση της αντίθεσης είναι χαρακτηριστικός τρόπος έκφρασης, β) Συχνή χρήση της σύγκρισης· («ἀγαθός... μειόνων», 1 «μεῖζον καὶ κάλλιον ἤ...» 2 «ἐντιμότατον... ἐνδοξοτάτη» 3) γ) Ρητορική Ερώτηση· «ποίων ἔτι τεκμηρίων προσδεῖται...;»

§2-4

Το πολίτευμα της αρχαίας Σπάρτης ήταν μεικτό, με στοιχεία μοναρχικά (δύο βασιλείς), δημοκρατικά (ἀπέλλα) και ολιγαρχικά (γερουσία).
Το πιο ιδιότυπο στοιχείο του πολιτεύματος ήταν ο θεσμός της διπλής κληρονομικής βασιλείας· επίσης οι ευρύτατες αρμοδιότητες των πέντε εφόρων. Κατά την κλασική εποχή το θεσμικό πλαίσιο της Σπάρτης εξασφάλιζε την ισορροπία ανάμεσα στην εξουσία των βασιλέων και των εφόρων (§4).

§5

Η βασιλεία στη Σπάρτη ήταν κληρονομική· πρώτος στη σειρά διαδοχής ήταν ο Λεωτυχίδας, ο γιός του Άγιδος· θεωρήθηκε όμως νόθος γιος και προτιμήθηκε ως βασιλιάς ο θείος του, ο αδελφός του Άγιδος, ο Αγησίλαος.

Χαρακτηριστικό του αρχαίου ελληνικού λόγου, το οποίο χρησιμοποιεί άριστα ο Ξενοφών, είναι η συνθετική ικανότητα. Η προτελευταία περίοδος «ἐπεὶ γάρ... βασιλέα» μέσα σε τέσσερεις γραμμές συνθέτει όλο το σκηνικό της εκλογής του Αγησιλάου: χρόνος, αμφισβήτηση, αιτία αμφισβήτησης, διαδικασία και σκεπτικό της απόφασης. Το κύριο κατηγόρημα της περιόδου «ἐστήσατο βασιλέα»στηρίζεται από κάθε άποψη.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. **Ποιο είναι το κυριότερο γνώρισμα της «ευγένειας» του Αγησιλάου;**
2. **Ποιες σχέσεις υπήρχαν μεταξύ των βασιλέων («βασιλεῖς») και των άλλων εξουσιών («πόλις») της Σπάρτης;**
3. **Με βάση ποια στοιχεία κρίθηκε ο Αγησίλαος ότι είναι άξιος να γίνει βασιλιάς;**
4. **Υπογραμμίστε τη σωστή απάντηση: Η λέξη εὐγένεια στο κείμενο σημαίνει:**
   —λεπτότητα στους τρόπους
   —το σύνολο κανόνων της σωστής συμπεριφοράς
   —καταγωγή από αριστοκρατική γενιά
5. **Να βρεθούν οι τύποι συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού του κειμένου (§1-3) και να γραφεί ο ίδιος τύπος στους τρεις βαθμούς.**

6. Υπογραμμίστε τη σωστή απάντηση: Το απαρέμφατο **γρἀψαι** (§1) είναι:
   —αντικείμενο του: οίδα
   —υποκείμενο του: ῥᾴδιόν (έστι)
   —απαρέμφατο της αναφοράς στο: άξιον
7. Η §3 να γραφεί με τη μεταβολή, πρόγονοι = πρόγονος.
8. Η §4 να γραφεί με τη μεταβολή: πόλις = πολῖται, βασιλεῖς = βασιλεύς.
9. Από ποια ρήματα παράγονται τα ουσιαστικά: παράκληση, έκλυση (των ηθών), ανάκληση (διατάγματος), παρέκκλιση (από τις συμφωνίες), κατάλυση (της τυραννίας).
10. Ο Αγησίλαος πήρε την εξουσία (§5):
    —δια της βίας
    —μετά από κρίση της πόλεως
    —αφού διαδέχθηκε τον πατέρα του
    —μετά από χρησμό
11. Ο κύριος ρηματικός τύπος της περιόδου «ὥς γε... σημεῖα» (§5) είναι: ἄρξαι, ἐδόκει, ἐστί, εἶναι;
12. Οι ρηματ. τύποι ενεστώτα που έχουν υποκείμενο τον Αγησίλαο να γραφούν στον αόριστο και του αορίστου στον ενεστώτα.
13. Να γράψετε το κατάλληλο σύνθετο επίθετο της ΝΕ ώστε να σχηματιστούν ΟΣ:

(αἰνῶ)	συναινετικό	διαζύγιο
(ἀρετή)	.....	κληρικός
(δοκῶ)	.....	απόφαση

	.....	στρατηγός
(λύω)	.....	αυτοκίνητο
	.....	υγρό
	.....	έκθεση
(καλῶ)	.....	απόφαση
	.....	ματιά
(αἰνῶ)	.....	λόγος
	.....	σχόλιο

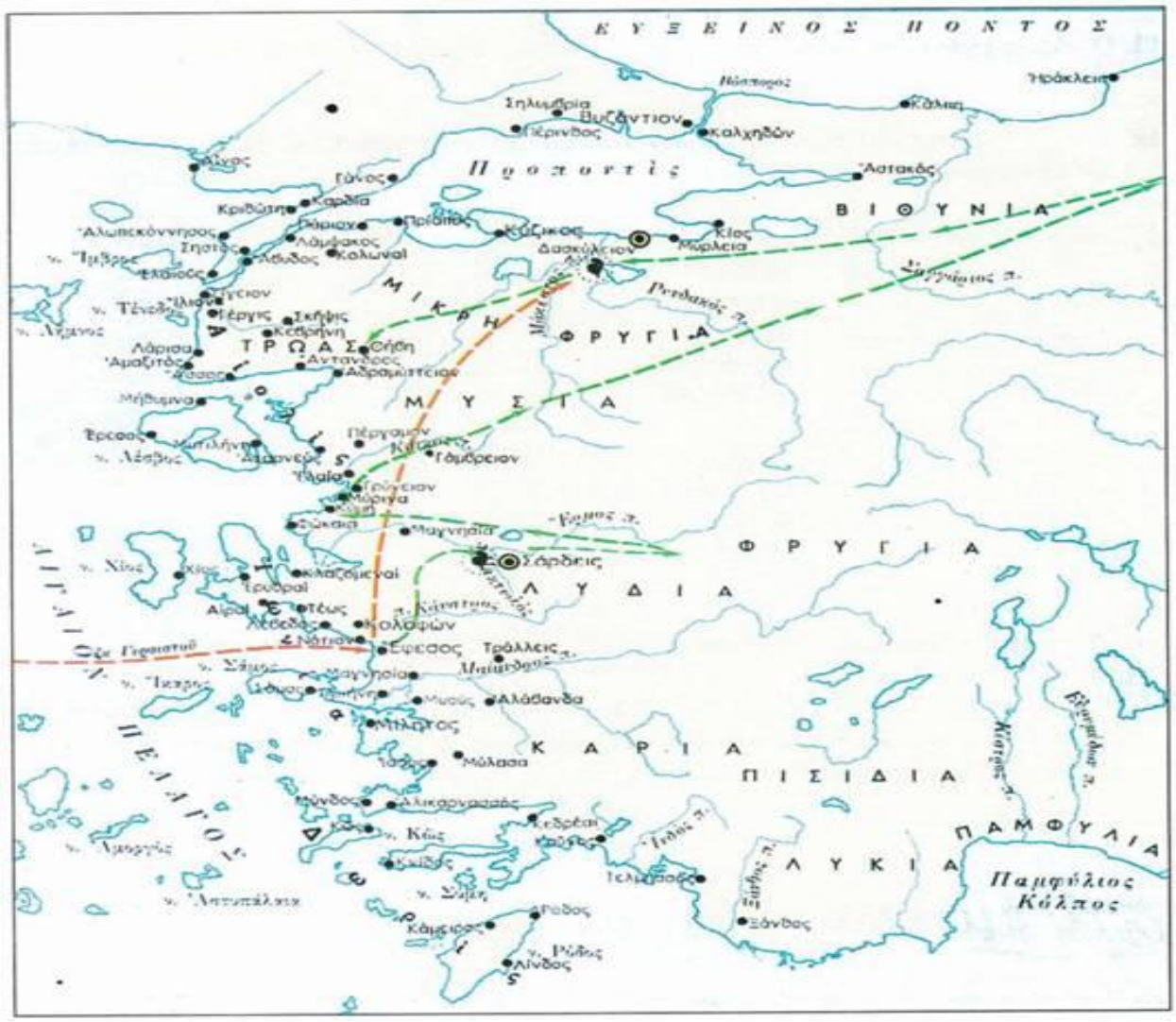
14. Να καταγραφούν οι αντιθέσεις του προοιμίου. Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετούν;

15. Για ποιους λόγους επαινείται ο Αγησίλαος; Να κατασκευάσετε στα αρχαία ελληνικά από μια πρόταση, με την οποία δικαιολογείται ο έπαινος, π.χ. Ἀγησίλαος ἐπαινεῖται: 1) ἐπεὶ ἦν τελέως ἀγαθὸς ἀνήρ, 2) ...

Θέματα για συζήτηση

Ποια πλεονεκτήματα του πολιτεύματος της Σπάρτης εξαίρει ο συγγραφέας;

Γιατί η Σπάρτη δεν ήταν πόλις «ἐπιτυχοῦσα;»

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ 396 - 394 Π.Χ.

396 π.Χ.

395-394 π.Χ.

Έδρες σατραπειών

Μάχη

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 1. §6-16

Κείμενο

Η πρόταση για εκστρατεία στην Ασία (398 π.Χ.)

[6] Ὅσα γε μὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ διεπράξατο νῦν ἤδη διηγήσομαι· ἀπὸ γὰρ τῶν ἔργων καὶ τοὺς τρόπους αὐτοῦ κάλλιστα νομίζω καταδήλους ἔσεσθαι. Ἀγησίλαος τοίνυν ἔτι μὲν νέος ὢν ἔτυχε τῆς βασιλείας· ἄρτι δὲ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐξηγγέλθη βασιλεὺς ὁ Περσῶν ἀθροίζων καὶ ναυτικὸν καὶ πεζὸν πολὺ στράτευμα ὡς ἐπὶ [7] τοὺς Ἕλληνας· βουλευομένων δὲ περὶ τούτων Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, Ἀγησίλαος ὑπέστη, ἐὰν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα μὲν Σπαρτιατῶν, δισχιλίους δὲ νεοδαμώδεις, εἰς ἑξακισχιλίους δὲ τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ πειράσεσθαι εἰρήνην ποιῆσαι, ἢ ἂν πολεμεῖν βούληται ὁ βάρβαρος, ἀσχολίαν αὐτῷ παρέξειν στρατεύειν [8] ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. Εὐθὺς μὲν οὖν πολλοὶ πάνυ ἠγάσθησαν αὐτὸ τοῦτο <τὸ> ἐπιθυμῆσαι, ἐπειδὴ ὁ Πέρσης πρόσθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ᾽ αὐτόν, τό τε αἱρεῖσθαι ἐπιόντα μᾶλλον ἢ ὑπομένοντα μάχεσθαι αὐτῷ, καὶ τὸ τἀκείνου δαπανῶντα βούλεσθαι μᾶλλον ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων πολεμεῖν, κάλλιστον δὲ πάντων ἐκρίνετο <τὸ> μὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ περὶ τῆς Ἀσίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι.

Ανακωχή με τον Τισσαφέρνη (396 π.Χ.)

[9] Ἐπεί γε μὴν λαβὼν τὸ στράτευμα ἐξέπλευσε, πῶς ἄν τις σαφέστερον ἐπιδείξειεν ὡς ἐστρατήγησεν ἢ εἰ αὐτὰ διηγήσαιτο ἃ ἔπραξεν; [10] Ἐν τοίνυν τῇ Ἀσίᾳ ἥδε πρώτη πρᾶξις ἐγένετο. Τισσαφέρνης μὲν ὤμοσεν Ἀγησιλάῳ, εἰ σπείσαιτο ἕως ἔλθοιεν οὓς πέμψειε πρὸς βασιλέα ἀγγέλους, διαπράξεσθαι αὐτῷ ἀφεθῆναι αὐτονόμους τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις Ἑλληνίδας, Ἀγησίλαος δὲ ἀντώμοσε σπονδὰς ἄξειν ἀδόλως, ὁρισάμενος τῆς πράξεως τρεῖς [11] μῆνας. Ὁ μὲν δὴ Τισσαφέρνης ἃ ὤμοσεν εὐθὺς ἐψεύσατο· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰρήνην πράττειν στράτευμα πολὺ παρὰ βασιλέως πρὸς ᾧ πρόσθεν εἶχε μετεπέμπετο. Ἀγησίλαος δὲ καίπερ αἰσθόμενος ταῦτα ὅμως ἐνέμεινε ταῖς [12] σπονδαῖς. Ἐμοὶ οὖν τοῦτο πρῶτον καλὸν δοκεῖ διαπράξασθαι, ὅτι Τισσαφέρνην μὲν ἐμφανίσας ἐπίορκον ἄπιστον πᾶσιν ἐποίησεν, ἑαυτὸν δ᾽ ἀντεπιδείξας πρῶτον μὲν ὅρκους ἐμπεδοῦντα, ἔπειτα συνθήκας μὴ ψευδόμενον, πάντας ἐποίησε καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους θαρροῦντας συντίθεσθαι ἑαυτῷ, εἴ τι βούλοιτο.

Η ηθική υπεροχή του Αγησιλάου

[13] Ἐπεὶ δὲ μέγα φρονήσας ὁ Τισσαφέρνης ἐπὶ τῷ καταβάντι στρατεύματι προεῖπεν Ἀγησιλάῳ πόλεμον, εἰ μὴ ἀπίοι ἐκ τῆς Ἀσίας, οἱ μὲν ἄλλοι σύμμαχοι καὶ Λακεδαιμονίων οἱ παρόντες μάλα ἀχθεσθέντες φανεροὶ ἐγένοντο, νομίζοντες μείονα τὴν παροῦσαν δύναμιν Ἀγησιλάῳ τῆς βασιλέως παρασκευῆς εἶναι· Ἀγησίλαος δὲ μάλα φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἀπαγγεῖλαι τῷ Τισσαφέρνει τοὺς πρέσβεις

ἐκέλευσεν ὡς πολλὴν χάριν αὐτῷ ἔχοι ὅτι ἐπιορκήσας αὐτὸς μὲν πολεμίους τοὺς θεοὺς ἐκτήσατο, τοῖς δ᾽ Ἕλλησι συμμάχους ἐποίησεν. [14] Ἐκ δὲ τούτου εὐθὺς τοῖς μὲν στρατιώταις παρήγγειλε συσκευάζεσθαι ὡς εἰς στρατείαν· ταῖς δὲ πόλεσιν εἰς ἃς ἀνάγκη ἦν ἀφικνεῖσθαι στρατευομένῳ ἐπὶ Καρίαν προεῖπεν ἀγορὰν παρασκευάζειν. Ἐπέστειλε δὲ καὶ Ἴωσι καὶ Αἰολεῦσι καὶ Ἑλλησποντίοις πέμπειν πρὸς αὐτὸν εἰς Ἔφεσον τοὺς συστρατευσομένους.

Η εξαπάτηση του Τισσαφέρνη

[15] Ὁ μὲν οὖν Τισσαφέρνης, καὶ ὅτι ἱππικὸν οὐκ εἶχεν ὁ Ἀγησίλαος, ἡ δὲ Καρία ἄφιππος ἦν, καὶ ὅτι ἡγεῖτο αὐτὸν ὀργίζεσθαι αὐτῷ διὰ τὴν ἀπάτην, τῷ ὄντι νομίσας ἐπὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον εἰς Καρίαν ὁρμήσειν αὐτόν, τὸ μὲν πεζὸν ἅπαν διεβίβασεν ἐκεῖσε, τὸ δὲ ἱππικὸν εἰς τὸ Μαιάνδρου πεδίον περιήγαγε, νομίζων ἱκανὸς εἶναι καταπατῆσαι τῇ ἵππῳ τοὺς Ἕλληνας πρὶν [16] εἰς τὰ δύσιππα ἀφικέσθαι. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἰέναι εὐθὺς ἀντιστρέψας ἐπὶ Φρυγίας ἐπορεύετο· καὶ τάς τε ἐν τῇ πορείᾳ ἀπαντώσας δυνάμεις ἀναλαμβάνων ἦγε καὶ τὰς πόλεις κατεστρέφετο καὶ ἐμβαλὼν ἀπροσδοκήτως παμπληθῆ χρήματα ἔλαβε.

γλωσσικά σχόλια

οἱ τρόποι = οι εκδηλώσεις, ο χαρακτήρας
ἐξηγγέλθη ἀθροίζων (κατηγ. μετοχή) = έφτασε η είδηση ότι συγκεντρώνει... <**ἀθρόος -α -ον, ἄθροισμα.**
ὡς ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας στρατεύσων(τελ. μτχ.)= για να εκστρατεύσει εναντίον των Ελλήνων
ὑπέστη (ὑφίσταμαι) διαβήσεσθαι = υποσχέθηκε ότι θα διαβεί, θα περάσει
τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων = το εκστρατευτικό σώμα των συμμάχων
ἀσχολίαν παρέχω τινι στρατεύειν = απασχολώ κάποιον, εμποδίζω κάποιον να εκστρατεύσει
ἠγάσθησαν (ἄγαμαι) = θαύμασαν
τὸ ἐπιθυμῆσαι... καθιστάναι = όλα τα απαρέμφατα έχουν ως υποκείμενο τον Αγησίλαο (αιτ. πτώση, ετεροπροσωπία).
ἐπιόντα (ἐπέρχομαι/ἔπειμι) = ἐπιτιθέμενον
ὑπομένοντα (ὑπομένω) = «ἀμυνόμενον»
καθιστάναι (καθίστημι) τὸν ἀγῶνα = να αρχίσει τον αγώνα, να εμπλακεί σε πόλεμο
γε μὴν = λοιπόν
ὡς ἐστρατήγησεν = πλάγια ερωτηματική πρόταση: άσκησε τα καθήκοντά του ως ηγέτης του στρατού ή ποια στρατηγική ακολούθησε
ὤμοσεν (ὄμνυμι) = ορκίστηκε (<**ἐξόμνυμι· ἐξωμότης. Πβ. συνωμότης, ὁρκωμοσία**)
εἰ σπείσαιτο (σπένδομαι) = αν κάνει συμφωνία ανακωχής (<σπονδή, **ἄσπονδος, παρασπονδία**)
διαπράξεσθαι (διαπράττομαι) αὐτῷ δοτ.χαριστική) = ότι θα κατορθώσει, θα

καταφέρει για χάρη του (του Αγησιλάου)
σπονδὰς ἄξειν (ἄγω) = ότι θα τηρήσει τη συμφωνία ανακωχής
ἐψεύσατο (ψεύδομαι) ἃ ὤμοσεν = δεν τήρησε αυτά που ορκίστηκε
πρὸς ᾧ (προς + δοτ.) μετεπέμπετο (μεταπέμπομαι) = περισσότερο από αυτό, το οποίο ζητούσε να του στείλει
Τισσαφέρνην ἐμφανίσας ἐπίορκον...ἐποίησεν ἄπιστον = κατηγορούμενα στο αντικ. Τισσαφέρνην
ἐμπεδῶ τοὺς ὅρκους = τηρώ τους όρκους
συντίθεμαί τινι = συμφωνώ με κάποιον
μέγα φρονῶ ἐπὶ τῷ στρατεύματι = υπερηφανεύομαι, αποκτώ μεγάλη αυτοπεποίθηση για το στράτευμα
καταβάντι· καταβαίνω = έρχομαι στα παράλια από το εσωτερικό της χώρας
ἀχθεσθέντες· ἄχθομαι = δυσφορώ, στενοχωριέμαι
φαιδρῷ (φαιδρός, -ά, -όν) τῷ προσώπῳ = με χαρούμενη έκφραση
χάριν ἔχω τινὶ = οφείλω ευγνωμοσύνη σε κάποιον
ἐκ τούτου = μετά από αυτό, κατόπιν
προεῖπεν· προαγορεύω = ειδοποιώ εκ των προτέρων
ἐπέστειλε· ἐπιστέλλω + τινί + τι = παραγγέλνω σε κάποιον κάτι
ἄφιππος, -ον = ακατάλληλος για το ιππικό
τῷ ὄντι = πραγματικά
ἐκεῖσε = προς τα εκεί
περιήγαγε (περιάγω) τὸ ἱππικὸν εἰς τὸ πεδίον

= οδηγούσε το ιππικό γύρω γύρω στην πεδιάδα
τὰ δύσιππα (χωρία) = περιοχές δύσβατες στο ιππικό
δυνάμεις = στρατιωτικές μονάδες
ἀναλαμβάνω = παίρνω μαζί μου
καταστρέφομαι τὰς πόλεις = στρέφω τις πόλεις με το μέρος μου, τις αναγκάζω να ακολουθούν την δική μου πολιτική
ἐμβάλλω = κάνω αιφνιδιαστική επίθεση
χρήματα = ποικίλα αγαθά, λάφυρα

Ερμηνευτικά σχόλια

§6 νέος ὤν

Ρητορική υπερβολή του συγγραφέα. Ο Αγησίλαος ήταν ήδη σαράντα ετών.

§6-10

Στις παραγράφους αυτές παρακολουθούμε μια όψη της εξωτερικής πολιτικής του 4ου αι. π.Χ.
α. Αρχικά συλλέγονται και αξιοποιούνται πληροφορίες *(*ἐξηγγέλθη*).*
β. Μετά αρχίζει η διαδικασία λήψεως αποφάσεων *(*βουλεύεσθαι*)* αφού ακουστούν προτάσεις *(*Ἀγησίλαος ὑπέστη διαβήσεσθαι*).*
γ. Γίνεται αξιολόγηση των προτάσεων *(*πολλοὶ ἠγάσθησαν*).* Εδώ έχει σημασία η σειρά που παραθέτει ο Ξενοφών τα πλεονεκτήματα της πρότασης του Αγησιλάου· η τελευταία θέση επιφυλάσσεται για το σημαντικότερο πλεονέκτημα *(*κάλλιστον δὲ πάντων*).* Προφανώς ο κατάλογος αρχίζει με το λιγότερο σημαντικό

(το ιδεολογικό) για να καταλήξει σε ρεαλιστικότερα πλεονεκτήματα, αυτά που προσφέρουν περισσότερα κέρδη σε ανάλογες επιχειρήσεις. Μετά την ήττα της Αθήνας η σπαρτιατική πολιτική είχε εγκαταλείψει την επιφυλακτικότητα για εμπλοκή σε πολέμους έξω από τα όρια της Λακωνικής.
δ. Προχωρούν σε συγκρότηση του εκστρατευτικού σώματος *(*ἐὰν δῶσιν τριάκοντα...*)* με βάση τις προτάσεις.
ε. Τέλος, γίνεται η πρώτη επαφή των αντιπάλων σε επίπεδο διπλωματικών ενεργειών για την αποφυγή του πολέμου.
Παρότι βρισκόμαστε σε πολύ παλιά εποχή, όμως ίσχυαν κάποιοι κανόνες διεθνούς δικαίου. *(*Τισσαφέρνης ὤμοσεν Ἀγησιλάῳ... Ἀγησίλαος δὲ... ὁρισάμενος τῆς πράξεως τρεῖς μῆνας*).*

§11-13

Αυτοί οι κανόνες διεθνούς δικαίου αντλούσαν την ισχύ τους από τη θρησκεία, που επηρέαζε πολύ περισσότερο τότε τη ζωή των ανθρώπων *(*Τισσαφέρνης ἐπιορκήσας πολεμίους τοὺς θεοὺς ἐκτήσατο, τοῖς δ' Ἕλλησι συμμάχους ἐποίησεν*).* **Είναι χαρακτηριστικά όσα λέει ο Ξενοφών για την επέμβαση των θεών στο «ιστορικό γίγνεσθαι».**
*«*Πολλὰ μὲν οὖν ἄν τις ἔχοι καὶ ἄλλα λέγειν καὶ Ἑλληνικὰ καὶ βαρβαρικά, ὡς θεοὶ οὔτε τῶν ἀσεβούντων οὔτε τῶν ἀνόσια ποιούντων ἀμελοῦσι· νῦν γε μὴν λέξω τὰ προκείμενα. Λακεδαιμόνιοί τε γὰρ οἱ ὁμόσαντες αὐτονόμους ἑάσειν τὰς πόλεις τὴν ἐν Θήβαις ἀκρόπολιν κατασχόντες ὑπ᾽ αὐτῶν μόνων τῶν ἀδικηθέντων

ἐκολάσθησαν πρῶτον οὐδ᾽ ὑφ᾽ ἑνὸς τῶν πώποτε ἀνθρώπων κρατηθέντες, τούς τε τῶν πολιτῶν εἰσαγαγόντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτοὺς καὶ βουληθέντας Λακεδαιμονίοις δουλεύειν τὴν πόλιν, ὥστε αὐτοὶ τυραννεῖν, τὴν τούτων ἀρχὴν ἑπτὰ μόνον τῶν φυγόντων ἤρκεσαν καταλῦσαι. Ὡς δὲ τοῦτ᾽ ἐγένετο διηγήσομαι.» (Ελληνικά 5.4.1).

(Μετάφραση: Πολλά βέβαια και άλλα θα μπορούσε να αναφέρει κανείς παραδείγματα ελληνικά και βαρβαρικά, ότι οι θεοί δεν αδιαφορούν ούτε για τους ασεβείς ούτε γι' αυτούς που κάνουν ανόσια έργα· όμως τώρα θα αναφέρω παράδειγμα από τα γεγονότα που μας απασχολούν. Και οι Λακεδαιμόνιοι, λοιπόν, που ορκίστηκαν ότι θα αφήσουν αυτόνομες τις πόλεις, αφού κατέλαβαν τη Θηβαϊκή ακρόπολη, τιμωρήθηκαν μόνον από τους ίδιους τους αδικηθέντες για πρώτη φορά, μολονότι ποτέ ως τώρα δεν είχαν νικηθεί από κάποιον άνθρωπο, και οι Θηβαίοι πολίτες που είχαν φέρει μέσα στην ακρόπολη τους Λακεδαιμονίους και που θέλησαν η πόλη τους να είναι υποταγμένη στους Λακεδαιμονίους, ώστε οι ίδιοι να ασκούν τυραννική εξουσία, έχασαν την εξουσία τους από επτά μόνον εξορίστους).

Και ο Τισσαφέρνης χαρακτηρίζεται «ἐπίορκος», «ἄπιστος», και ασφαλώς αυτοί οι χαρακτηρισμοί ως συνθήματα στον πόλεμο εναντίον του Τισσαφέρνη θα έπαιξαν σημαντικό ρόλο.

§6-16

Ο πόλεμος ήταν μόνιμη κατάσταση στον αρχαίο κόσμο

Στις παραγράφους αυτές βλέπουμε μερικές πτυχές αυτού του φαινομένου.
Παρακολουθούμε τη συγκρότηση και τη λειτουργία των στρατιωτικών δομών της Σπάρτης, της πιο σημαντικής στρατιωτικής δύναμης της Ελλάδας.
Το εκστρατευτικό σώμα αποτελείται στο ξεκίνημά του από 30 μόνο Σπαρτιάτες, 2.000 νεοδαμώδεις και 6.000 συμμάχους. Οι νεοδαμώδεις ήταν πρόσφατα απελευθερωμένοι Είλωτες στους οποίους είχαν παραχωρηθεί περιορισμένα, όχι πολιτικά, δικαιώματα. Οι αναλογίες στη συγκρότηση του εκστρατευτικού σώματος είναι δηλωτικές του πνεύματος υπεροχής των Σπαρτιατών απέναντι στους συμμάχους τους: 30 Σπαρτιάτες αναλογούν προς 6.000 συμμάχους.
Στις περιοχές όπου γινόταν ο πόλεμος οι κάτοικοι υποχρεώνονταν σε συστράτευση και, επειδή δεν υπήρχε οργανωμένη επιμελητεία για τη συντήρηση του στρατού, υποχρεώνονταν εις το *«παρασκευάζειν ἀγοράν»*, δηλαδή να εξασφαλίσουν τη συγκέντρωση προμηθειών για τη συντήρηση των στρατευμάτων κατοχής, να οργανώσουν χώρο κοντά στο στρατόπεδο για τις αγοραπωλησίες και να εξασφαλίσουν χαμηλές τιμές. Πιο απάνθρωπη, βέβαια, πηγή εφοδιασμού του στρατού ήταν η λεηλασία της κατεχόμενης περιοχής *(«παμπληθῆ χρήματα ἔλαβε»).*
Ένα άλλο στοιχείο του πολέμου ήταν τα συνθήματα. Και πρώτα ο πόλεμος εναντίον των εχθρών των Ελλήνων· *«ἐπειδὴ ὁ Πέρσης πρόσθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διέβη»* δηλαδή κατά

τους περσικούς πολέμους (490-479 π.Χ.) εκατό χρόνια πριν! Άλλο σύνθημα ήταν η αυτονομία των Ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας *(«αὐτονόμους ἀφεθῆναι»).*
Και ακόμη *«τό ἐπίορκον»* και *«τό ἄπιστον»* του Τισσαφέρνη, και *«τοῖς Ἕλλησι σύμμαχοι οἱ θεοί».*

Οι υποθετικοί λόγοι (§7, 9, 10, 12, 13) εκφράζουν τους προβληματισμούς για τη λήψη των αποφάσεων. Σε κάθε περίπτωση συζήτησης, σύσκεψης, μελέτης ενός θέματος, διατυπώνονται υποθέσεις και εξετάζονται οι άμεσες ή έμμεσες συνέπειές τους για να εκπληρωθούν ορισμένοι στόχοι.

§8

Στην §8 ο Ξενοφών χρησιμοποιώντας την απαρεμφατική σύνταξη συμπυκνώνει την πρόταση του Αγησιλάου με τα πλεονεκτήματά της που πιθανόν να προέβαλε ο Αγησίλαος. Πίσω από τα λίγα αυτά απαρέμφατα κρύβονται συζητήσεις και διαμάχες, ίσως πολυήμερες· άλλωστε δεν συμφώνησαν όλοι οι σύνεδροι *«πολλοί -όχι όλοι- πάνυ ἡγάσθησαν»* λέει ο Ξενοφών.

§10

Στην §10 οι δευτερεύουσες προτάσεις εκφέρονται με ευκτική του πλαγίου λόγου. Τα ίδια περίπου λόγια του Τισσαφέρνη (στο αντίστοιχο κείμενο του Ξενοφώντος, Ελληνικά, 3. 4. 5-6) βρίσκονται σε ευθύ λόγο: *«εἰ θέλεις σπείσασθαι, ἕως ἄν ἐγὼ πέμψω...»*. Στο ιστορικό

κείμενο *(Ελληνικά)* οι λόγοι διατηρούν την καθαρότητα του ευθέος λόγου. Στο κείμενο του εγκωμίου *(Αγησίλαος)* η ευκτική του πλαγίου λόγου δηλώνει λόγους που ανήκουν πια στο παρελθόν και έχουν χάσει τη δύναμη του παρόντος.

§12

Η διαμόρφωση του λόγου στην §12 και ο τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας κλείνει την περίοδο προετοιμάζει την ήττα του Τισσαφέρνη. Ο Αγησίλαος παρουσιάζεται κυρίαρχος του παιχνιδιού. Και θα φανεί αυτό ακόμη καλύτερα στις §15-16 που περιέχουν η καθεμία από μία περίοδο για καθέναν από τους πρωταγωνιστές. Οι κύριες ενέργειες του καθενός όμως διαφοροποιούνται ως προς το χρόνο. Οι κινήσεις του Τισσαφέρνη δίνονται σε αόριστο ενώ του Αγησίλαου σε παρατατικό· έτσι παίρνουν εύρος, δείχνουν να γίνονται με άνεση και προ παντός άφοβα. Και το πολυσύνδετο σχήμα της §16 «ἐπορεύετο· καὶ ἦγε καὶ κατεστρέφετο... καὶ ἔλαβε» δείχνει ακριβώς τον Αγησίλαο κυρίαρχο του παιχνιδιού, οριστικό νικητή του Τισσαφέρνη.

Η σύνθεση με προθέσεις των λέξεων, και ιδιαίτερα των ρημάτων, δίνει ευκαμψία στην έκφραση και σαφήνεια στο νόημα:
διαπράττομαι, **κατά**δηλος, **ἀπ**αγγέλλω, **ἐξ**αγγέλλω, **παρ**αγγέλλω, **ἀντιδια**βαίνω, **κατα**βαίνω,
ἐμμένω, **ὑπο**μένω, **συν**τίθεμαι, **ἀπ**έρχομαι, **ἐπ**έρχομαι, **ἀντεπι**δείκνυμι, **ἀν**τόμνυμι,

ἐπιστέλλω, περιάγω,
συστρατεύομαι.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Με ποιο γεγονός των Ελληνοπερσικών σχέσεων συσχετίζεται η πρώτη περίοδος της βασιλείας του Αγησιλάου;

2. Ποια ήταν η πρώτη πράξη του Αγησιλάου όταν έφτασε στην Ασία;

3. Ποια συναισθήματα προκάλεσε ο ερχομός του ισχυρού περσικού εκστρατευτικού σώματος στον Τισσαφέρνη, στους Λακεδαιμονίους, στους συμμάχους και στον Αγησίλαο;

4. 1. Ποιες ήταν οι ενέργειες του Τισσαφέρνη;
2. Ποιες ήταν οι ενέργειες του Αγησιλάου;

5. Οι Λακεδαιμόνιοι και οι σύμμαχοι εκτίμησαν την επιθυμία του Αγησιλάου (§6-9):
—για επίθεση παρά για άμυνα
—για εκδίκηση εναντίον των Περσών
—να πολεμήσει για την κατάκτηση της Μ. Ασίας
(υπογραμμίστε τη σωστή απάντηση)

6. Να γίνει χρονική αντικατάσταση των ρηματικών τύπων της §7 που έχουν υποκείμενο τον Αγησίλαο.

7. Ποια ήταν η πρόταση του Αγησιλάου (§7) και γιατί εντυπωσίασε τους συμμάχους με αυτήν.

8. Να γράψετε ένα κείμενο όπου ο ίδιος ο

Αγησίλαος θα μιλάει ενώπιον των μελών του συμβουλίου (§7) για την πρότασή του (στα αρχαία Ελληνικά) (Ἐὰν δῶτε μοι τριἀκοντα κ.λπ.)

9. Αντικείμενο του ὤμοσεν (§10) είναι: ἀφεθῆναι, ἄξειν, διαπράξεσθαι;

10. Ο Αγησίλαος συμφώνησε με τον Τισσαφέρνη (§10):

—να μην επιτεθεί ο βασιλιάς των Περσών στην Ελλάδα

—να παραιτηθεί ο Τισσαφέρνης από τη σατραπεία

—να κάνουν προσωρινή ανακωχή

—να αφεθούν αμέσως αυτόνομες οι Ελληνικές πόλεις της Ασίας

Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση.

11. Να γραφτεί το κείμενο των §10-12 με τις αλλαγές: Τισσαφέρνης = Πέρσαι, Ἀγησίλαος = Λακεδαιμόνιοι.

12. Να γραφεί ο όρκος του Τισσαφέρνη (§10) όπως θα τον διατύπωσε ο ίδιος χωρίς την εξάρτηση από ιστορικό χρόνο, (ὄμνυμι εἰ...)

13. Να γραφεί το κείμενο της §13 με τις αλλαγές: Τισσαφέρνης = Πέρσαι, Ἀγησίλαος = Λακεδαιμόνιοι.

14. Να δικαιολογηθεί η «φαιδρότητα» του προσώπου του Αγησιλάου (§13).

15. Ποιες ενέργειες έκανε ο Αγησίλαος μετά το «τελεσίγραφο» του Τισσαφέρνη (§13-14);

16. Η λέξη καταστρέφομαι σημαίνει: (§16):

—καταστρέφω
—υποτάσσω
—στριφογυρίζω
—καταστρέφομαι

17. Ο Αγησίλαος εκστράτευσε στη Φρυγία (§15-16):

—επειδή είχε εκεί ο Τισσαφέρνης τη διαμονή του
—επειδή η Φρυγία ήταν κατάλληλη για το ιππικό του
—επειδή ο Τισσαφέρνης κατά τις πληροφορίες θα βρισκόταν εκεί (στη Φρυγία)
—επειδή ο Τισσαφέρνης τον περίμενε στην Καρία.

18. Ποιες ήταν οι ενέργειες του Τισσαφέρνη (§15) και πώς τις δικαιολογεί ο Ξενοφών.

19. βουλεύομαι, αἱρῶ, ὄμνυμι, συντίθημι: να γράψετε λέξεις της νέας Ελληνικής, ετυμολογικά συγγενείς.

Θέματα για συζήτηση

Ο Ξενοφών στα «Ελληνικά» παρουσιάζει τα γεγονότα των §9-10 κάπως διαφορετικά:

Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖσε ἀφίκετο, πρῶτον μὲν Τισσαφέρνης πέμψας ἤρετο αὐτὸν τίνος δεόμενος ἥκοι. Ὁ δ᾽ εἶπεν αὐτονόμους καὶ τὰς ἐν τῇ Ἀσία πόλεις εἶναι, ὥσπερ καὶ τὰς ἐν τῇ παρ᾽ ἡμῖν Ἑλλάδι. Πρὸς ταῦτ᾽ εἶπεν ὁ Τισσαφέρνης· Εἰ τοίνυν θέλεις σπείσασθαι ἕως

ἂν ἐγὼ πρὸς βασιλέα πέμψω, οἶμαι ἄν σε ταῦτα διαπραξάμενον ἀποπλεῖν, εἰ βούλοιο. Ἀλλὰ βουλοίμην ἄν, ἔφη, εἰ μὴ οἰοίμην γε ὑπὸ σοῦ ἐξαπατᾶσθαι. Ἀλλ᾽ ἔξεστιν, ἔφη, σοὶ τούτων πίστιν λαβεῖν ἢ μὴν ἀδόλως ... σοῦ πράττοντος ταῦτα ἡμᾶς μηδὲν τῆς σῆς ἀρχῆς ἀδικήσειν ἐν ταῖς σπονδαῖς. Ἐπὶ τούτοις ῥηθεῖσι Τισσαφέρνης μὲν ὤμοσε τοῖς πεμφθεῖσι πρὸς αὐτὸν Ἡριππίδᾳ καὶ Δερκυλίδᾳ καὶ Μεγίλλῳ ἢ μὴν πράξειν ἀδόλως τὴν εἰρήνην, ἐκεῖνοι δὲ ἀντώμοσαν ὑπὲρ Ἀγησιλάου Τισσαφέρνει ἢ μὴν ταῦτα πράττοντος αὐτοῦ ἐμπεδώσειν τὰς σπονδάς. (Ελληνικά, 3.4. 5-6)
Μετάφραση: Όταν έφτασε εκεί, πρώτα ο Τισσαφέρνης έστειλε και τον ρώτησε ποια ανάγκη τον έκαμε και ήρθε. Και αυτός απάντησε ότι ήρθε για να γίνουν ανεξάρτητες οι Ασιατικές πόλεις, όπως και σε μας, στην Ελλάδα. Σ' αυτά ο Τισσαφέρνης απάντησε· «Εάν θέλεις να κάνουμε ανακωχή, έως ότου εγώ αναφερθώ στον βασιλιά, νομίζω ότι θα κατάφερνες το σκοπό σου και θα μπορούσες να φύγεις, αν ήθελες». «Θα ήθελα, είπε, αν βέβαια δεν νόμιζα ότι με εξαπατάς». «Αλλά μπορείς να πάρεις εγγυήσεις ότι θα φερθώ τίμια». «Εάν εσύ κάνεις αυτά εμείς δεν θα πειράξουμε την περιοχή της διοικήσεως σου κατά τη διάρκεια της ανακωχής». Πάνω σ' αυτά που συμφωνήθηκαν αφενός ο Τισσαφέρνης ορκίστηκε στους απεσταλμένους σ' αυτόν Ηριππίδα και Δερκυλίδα και Μέγιλλο ότι θα διαπραγματευθεί τίμια την ειρήνη, και αφετέρου εκείνοι ορκίστηκαν με τη σειρά τους εξ ονόματος του

Αγησιλάου στον Τισσαφέρνη ότι εάν κάνει αυτός αυτά θα τηρήσει την ανακωχή.

Ποιές διαφορές επισημαίνετε στις ιστορικές πληροφορίες και στη διατύπωση-έκφραση ανάμεσα στα δύο κείμενα (Αγησίλαος 1.10 και Ελληνικά 3.4.5-6), τα οποία αναφέρονται στο ίδιο γεγονός; Πού αποδίδετε την ύπαρξη των διαφορών;

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 1. §17-22

Κείμενο

Ο Αγησίλαος ευεργετεί τους φίλους του και αποκτά νέους

[17] Στρατηγικὸν οὖν καὶ τοῦτο ἐδόκει διαπράξασθαι, ὅτι ἐπεὶ πόλεμος προερρήθη καὶ τὸ ἐξαπατᾶν ὅσιόν τε καὶ δίκαιον ἐξ ἐκείνου ἐγένετο, παῖδα ἀπέδειξε τὸν Τισσαφέρνην τῇ ἀπάτῃ, φρονίμως δὲ καὶ τοὺς φίλους ἐνταῦθα [18] ἔδοξε πλουτίσαι· ἐπεὶ γὰρ διὰ τὸ πολλὰ χρήματα εἰλῆφθαι ἀντίπροικα τὰ πάντα ἐπωλεῖτο, τοῖς μὲν φίλοις προεῖπεν ὠνεῖσθαι, εἰπὼν ὅτι καταβήσοιτο ἐπὶ θάλατταν ἐν τάχει τὸ στράτευμα κατάγων· τοὺς δὲ λαφυροπώλας ἐκέλευσε γραφομένους ὁπόσου τι πρίαιντο προϊέσθαι τὰ χρήματα. Ὥστε οὐδὲν προτελέσαντες οἱ φίλοι αὐτοῦ οὐδὲ τὸ δημόσιον βλάψαντες πάντες παμπληθῆ [19] χρήματα ἔλαβον. Ἔτι δὲ ὁπότε αὐτόμολοι ὡς εἰκὸς πρὸς βασιλέα ἰόντα χρήματα ἐθέλοιεν ὑφηγεῖσθαι, καὶ ταῦτα ἐπεμέλετο ὡς διὰ τῶν φίλων ἁλίσκοιτο, ὅπως ἅμα μὲν χρηματίζοιντο, ἅμα δὲ ἐνδοξότεροι γίγνοιντο. Διὰ μὲν δὴ ταῦτα εὐθὺς πολλοὺς ἐραστὰς τῆς αὐτοῦ φιλίας ἐποιήσατο.

Η φιλανθρωπία του Αγησιλάου προς τα θύματα του πολέμου

[20] Γιγνώσκων δ᾽ ὅτι ἡ μὲν πορθουμένη καὶ ἐρημουμένη χώρα οὐκ ἂν δύναιτο πολὺν χρόνον στράτευμα φέρειν, ἡ δ᾽ οἰκουμένη μὲν

σπειρομένη δὲ ἀέναον ἂν τὴν τροφὴν παρέχοι, ἐπεμέλετο οὐ μόνον τοῦ βίᾳ χειροῦσθαι τοὺς ἐναντίους, ἀλλὰ καὶ τοῦ πρᾳότητι προσάγεσθαι. [21] Καὶ πολλάκις μὲν προηγόρευε τοῖς στρατιώταις τοὺς ἁλισκομένους μὴ ὡς ἀδίκους τιμωρεῖσθαι, ἀλλ᾽ ὡς ἀνθρώπους ὄντας φυλάττειν, πολλάκις δὲ ὁπότε μεταστρατοπεδεύοιτο, εἰ αἴσθοιτο καταλελειμμένα παιδάρια μικρὰ ἐμπόρων, ἃ πολλοὶ ἐπώλουν διὰ τὸ νομίζειν μὴ δύνασθαι ἂν φέρειν αὐτὰ καὶ τρέφειν, ἐπεμέλετο καὶ [22]τούτων ὅπως συγκομίζοιντό οι. Τοῖς δ᾽ αὖ διὰ γῆρας καταλειπομένοις αἰχμαλώτοις προσέταττεν ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὡς μήτε ὑπὸ κυνῶν μήθ᾽ ὑπὸ λύκων διαφθείροιντο. Ὥστε οὐ μόνον οἱ πυνθανόμενοι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἁλισκόμενοι εὐμενεῖς αὐτῷ ἐγίγνοντο. Ὁπόσας δὲ πόλεις προσαγάγοιτο, ἀφαιρῶν αὐτῶν ὅσα δοῦλοι δεσπόταις ὑπηρετοῦσι προσέταττεν ὅσα ἐλεύθεροι ἄρχουσι πείθονται· καὶ τῶν κατὰ κράτος ἀναλώτων τειχέων τῇ φιλανθρωπίᾳ ὑπὸ χεῖρα ἐποιεῖτο.

γλωσσικά σχόλια

στρατηγικὸν = που αξίζει σε στρατηγό, δείγμα στρατηγικής ικανότητας
ἐδόκει διαπράξασθαι = υποκ.: ο Αγησίλαος
προερρήθη (προαγορεύω) κηρύχτηκε
ἐξ ἐκείνου (ενν. τοῦ χρόνου) = και κατόπιν αυτού, έκτοτε (δηλ. από τη στιγμή που κηρύχτηκε ο πόλεμος)

παῖδα ἀποδείκνυμί τινα = αποδεικνύω ότι κάποιος είναι παιδάκι (= άμυαλος και ανώριμος, σε σύγκριση με μένα)
εἰλῆφθαι (απαρ. παθητ. πρκμ. του λαμβάνω) = είχαν ληφθεί, συγκεντρωθεί πολλά λάφυρα
φρονίμως = με σύνεση· προσεκτικά
ἀντίπροικα= πολύ φτηνά, σχεδόν
προεῖπεν (προαγορεύω) τοῖς φίλοις ὠνεῖσθαι (ὠνοῦμαι, -έομαι) = προειδοποίησε τους φίλους του να αγοράζουν
ὁ λαφυροπώλης = αυτός στον οποίο έχει ανατεθεί η πώληση των λαφύρων
πρίαιντο· ὠνοῦμαι, -έομαι = αγοράζω
γράφομαι ὁπόσου ὠνοῦμαι τὰ χρήματα = καταγράφω, σημειώνω πόσο αγόρασα τα λάφυρα
προϊέμαι τὰ χρήματα = διαθέτω προς πώληση τα λάφυρα
προτελῶ (-έω) = προκαταβάλλω φόρο
αὐτόμολος = λιποτάκτης (<αὐτός+μολεῖν· αὐτομολῶ)
ὑφηγοῦμαι, (-έομαι) χρήματα = δίνω πληροφορίες πού υπάρχουν λάφυρα
ὡς διὰ τῶν φίλων ἁλίσκοιτο = να περιέρχονται στους φίλους του, να παίρνουν οι φίλοι
ἐρασταὶ τῆς φιλίας = αυτοί που ποθούν, επιδιώκουν τη φιλία
πορθοῦμαι, (-έομαι) = λεηλατούμαι
φέρω στράτευμα = συντηρώ στράτευμα
ἀέναος, -ον = συνεχής, αδιάκοπος
χειροῦμαι (-όομαι) = υποτάσσω
προσάγομαι = παίρνω με το μέρος μου, προσεταιρίζομαι

ἁλίσκομαι = συλλαμβάνομαι, αιχμαλωτίζομαι
μεταστρατοπεδεύομαι = μετακινώ το στρατόπεδο μου σε καλό σημείο
φέρω = μεταφέρω
κυνῶν (ὁ κύων, τοῦ κυνός) = ο σκύλος
ἀφαιρῶ (-έω) ὅσα δοῦλοι ὑπηρετοῦσι δεσπόταις = αφαιρώ, καταργώ όσες υπηρεσίες είναι αναγκασμένοι να παρέχουν οι δούλοι στους κυρίους τους
προσέττατε (πράττειν) = έδινε εντολή να κάνουν
τεῖχος ἀνάλωτον κατὰ κράτος = τείχος απόρθητο, που δεν μπορεί να αλωθεί, να κυριευθεί με έφοδο
ὑπὸ χεῖρα ποιοῦμαι = παίρνω με το μέρος μου, υποτάσσω

Ερμηνευτικά σχόλια

§17-22

1. Ενώ η τήρηση των συμφωνιών και ο σεβασμός των όρκων (§10-12) προβάλλονται από τον συγγραφέα ως δείγματα αρετής και ηγετικής ικανότητας του Αγησιλάου, η εξαπάτηση του αντιπάλου, μετά την κήρυξη του πολέμου, θεωρείται και όσιο και δίκαιο, σύμφωνο και με την ευσέβεια και με τη νομιμότητα. Ο Αγησίλαος και σε αυτό το σημείο, δηλ. της εξαπάτησης του αντιπάλου με σχέδια και στρατηγήματα, φάνηκε πολύ ικανότερος από τον Τισσαφέρνη (§17).
Για να κάνει πιο πλούσιους τους φίλους του και

να τους δώσει κίνητρα για πόλεμο και λαφυραγωγία είπε ότι πολύ γρήγορα (§18) θα κατέβει με το στράτευμα στα παράλια του Αιγαίου, όπου θα μπορούσαν να πουλήσουν σε καλές τιμές τα λάφυρα στις μεγάλες εμπορικές πόλεις και στα λιμάνια τους.
Έλαβε μέτρα για την επιβολή ελέγχου στην αγοραπωλησία των λαφύρων (§19). Οι **λαφυροπώλαι**, Σπαρτιάτες αξιωματικοί εντεταλμένοι από τον βασιλιά να αγοράζουν τα λάφυρα από αυτούς που τα είχαν αρπάξει και να τα πουλάνε σε υψηλότερη, προφανώς, τιμή, διατάχτηκαν να καταγράψουν την τιμή αγοράς του κάθε λάφυρου, και κατόπιν να το διαθέτουν για πώληση. Έτσι οι φίλοι του Αγησιλάου είχαν ευκαιρίες εύκολου πλουτισμού και χωρίς να προκαταβάλλουν τέλη και χωρίς να ζημιώνουν την πατρίδα τους.
Την απόκτηση αφοσιωμένων φίλων στο στράτευμα την επιδίωξε ο Αγησίλαος και με άλλους τρόπους: εκτός από τις δυνατότητες πλουτισμού τους πρόσφερε και δυνατότητες προσωπικών διακρίσεων (§19). Οι «αυτόμολοι» έχοντας εμπιστοσύνη στον ίδιον τον Αγησίλαο, λόγω της συμπεριφοράς του, του μαρτυρούσαν, του ανακοίνωναν κρυφά πού βρίσκονταν συγκεντρωμένα χρήματα και άλλα υλικά αγαθά· ο Αγησίλαος, επίσης κρυφά, έδινε αυτές τις πληροφορίες μόνο στους φίλους του.
Μέσα σε αυτά τα πλαίσια πρέπει να δούμε την **πραότητα** (§20) που έδειχνε ο Αγησίλαος στους αιχμαλώτους, όπως επίσης και τη φιλάνθρωπη στάση του απέναντι στις αδύναμες ομάδες του πληθυσμού, του ταλαιπωρημένου από τον πόλεμο.

2. Πρέπει ιδιαίτερα να προσεχτεί η λέξη φιλανθρωπία (§22). Ακόμη και αν ο Ξενοφών αποδίδει προσωπικές εκτιμήσεις για φιλάνθρωπα αισθήματα στην πολιτική συμπεριφορά, δύο σημεία είναι άξια προσοχής:
α) ένας συγγραφέας που αποδίδει το κοινό αίσθημα της εποχής, εκτιμά τις πράξεις του Αγησιλάου ως πράξεις φιλανθρωπίας
β) ένας στρατηγός-πολιτικός, εν ώρα πολέμου, δείχνει φιλανθρωπία, έστω και από σκοπιμότητα.
Στη σκέψη και στα αισθήματα των ανθρώπων του 5ου αι. κατέχει σημαντική θέση η ιδέα του ανθρώπου ως ανθρώπου (§21).

3. Ο πόλεμος έχει και την άλλη, την πιο γνωστή, όψη.
α) Παρατηρείται ανατροπή των ηθικών αξιών «τὸ ἐξαπατᾶν ὅσιόν τε καὶ δίκαιον... ἐγένετο» (§17).
β) Ο άνθρωπος ταλαιπωρείται αφάνταστα και εξευτελίζεται: παιδιά και γέροι που έχουν πέσει στα χέρια δουλεμπόρων, θλιβερά «λάφυρα» και αυτοί (§21-22), εγκαταλείπονται στην ερημιά, όταν ο έμπορος κρίνει ότι θα του στοιχίσει περισσότερο να τους μεταφέρει και να τους τρέφει ως την ώρα που θα τους πουλήσει.
γ) Και υπάρχουν και εκείνοι που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο πλουτίζουν (§16-19).
Μέσα από αυτές τις παρατηρήσεις μπορούμε να κάνουμε αρκετές διαπιστώσεις για την κοινωνία της εποχής εκείνης.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1.1. Πώς ευεργέτησε τους φίλους του ο Αγησίλαος;

2. Ποιες ήταν οι πηγές πλουτισμού ενός στρατεύματος;

2. 1. Πώς συμπεριφέρθηκε ο Αγησίλαος στους κατοίκους των περιοχών που κατέλαβε;
2. Πώς συμπεριφέρθηκε ο Αγησίλαος στους γέροντες και τα παιδιά που τα είχαν εγκαταλείψει;
3. Ποιες συνέπειες είχε η συμπεριφορά του Αγησιλάου;

3. Η πρόταση ἐπεμέλετο «ὅπως ἅμα μὲν χρηματίζοιντο» (§19) είναι:
—πλάγια ερωτηματική
—τελική
—αναφορική
—συμπερασματική

4. Να βρείτε τις λέξεις των §17-19 που έχουν σχέση με την οικονομική ζωή και να κατασκευάσετε φράσεις νεοελληνικές με όσες από αυτές σώζονται μέχρι σήμερα.

5. Το απαρέμφατο τρέφειν (§21) είναι:
— αντικείμενο του νομίζων
—αντικείμενο του μὴ δύνασθαι
—απαρ. του σκοπού στο φέρειν
—αντικείμενο του ἐπιμέλετο

6. Να δικαιολογηθεί το συμπέρασμα της §22.

7. Ποιο είναι το νόημα της φιλανθρωπίας

σύμφωνα με τις §20-22.

8. **στρατηγικόν, πόλεμος, αὐτόμολοι, πορθουμένη, χειροῦσθαι, τοὺς ἐναντίους, αἰχμαλώτοις, ἁλισκόμενοι, ἀναλώτων τειχέων**: α) Ποιες από τις λέξεις αυτές που έχουν σχέση με τον στρατό και τον πόλεμο έχουν διασωθεί στα νέα ελληνικά; β) να σχηματίσετε στη ΝΕ σύντομες φράσεις χρησιμοποιώντας τα ονόματα στην ονομαστική ενικού και τους ρηματικούς τύπους στο α' εν. πρόσ. ενεστ. Οριστικής.

9. Να γράψετε το α' εν. πρόσ. του Ενεστ. της Οριστικής των ρημάτων με τα οποία έχουν ετυμολογική σχέση οι παρακάτω λέξεις της ΝΕ:

σύνθεση (συντίθημι), **ορκωμοσία** (.....), **παρασπονδία** = αθέτηση συμφωνίας (.....), **άλωση** (.....), **άφρων** (.....), **παρανάλωμα** του πυρός (.....), **καταναλωτής** (.....).

10. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί της στήλης Α (§17-19) να συνδεθούν με το είδος τους της στήλης Β και με τον ρηματικό τύπο που προσδιορίζουν της στήλης Γ (Συντακτικό §123-137).

Α	Β	Γ
ἐπεί... προερρήθη	τόπος	πλουτίσαι
ἐξ ἐκείνου	τρόπος	προεῖπεν
τῇ ἀπάτῃ	αιτία	ἀπέδειξε
φρονίμως	αιτία	καταβήσοιτο

διὰ τὸ εἰλῆφθαι	αναφορά	πρίαιντο
ἐπεὶ ἐπωλεῖτο	αιτία	ἁλίσκοιτο
ἐπὶ θάλατταν	αιτία	ἐποιήσατο
ἐν τάχει	χρόνος	ἀπέδειξε (παῖδα)
ὁπόσου	ποσόν	καταβήσοιτο
ὅπως χρηματίζοιντο	αιτία	ἐπωλεῖτο
διὰ ταῦτα	σκοπός	(δίκαιον) ἐγένετο

11. Οι μετοχές της στήλης Α (§20-22) να συνδεθούν με την ισοδύναμή τους δευτερεύουσα πρόταση της στήλης Β.

Α	Β
α) γιγνώσκων	α) ἐπεὶ ἐγίγνωσκεν
	ὅτε ἐγίγνωσκεν
	εἰ ἐγίγνωσκεν
β) σπειρομένη	β) εἰ καὶ σπείρεται
	ἐὰν σπείρηται
	εἰ σπείροιτο
γ) τοῖς καταλειπομένοις	γ) ὅταν καταλείπωνται
	ἐπεὶ κατελείποντο
	οἵ καταλείπονται
δ) οί πυνθανόμενοι	δ) οἵ πυνθάνονται
	ὅταν πυνθάνωνται
	εἰ πυνθάνονται

Θέματα για συζήτηση

Η αρχαιότερη μαρτυρία της λ. «φιλάνθρωπος» στην αρχαία γραμματεία βρίσκεται στον «Προμηθέα Δεσμώτη» του Αισχύλου. Ο Προμηθέας θεωρείται ο πρώτος «φιλάνθρωπος»:

ΚΡΑΤΟΣ

Χθονὸς μὲν ἐς τηλουρὸν ἥκομεν πέδον, /Σκύθην ἐς οἶμον, ἄβροτον εἰς ἐρημίαν. /῞Ηφαιστε, σοὶ δὲ χρὴ μέλειν ἐπιστολὰς /ἅς σοι πατὴρ ἐφεῖτο, τόνδε πρὸς πέτραις /ὑψηλοκρήμνοις τὸν λεωργὸν ὀχμάσαι /ἀδαμαντίνων δεσμῶν ἐν ἀρρήκτοις πέδαις./ Τὸ σὸν γὰρ ἄνθος, παντέχνου πυρὸς σέλας,/ θνητοῖσι κλέψας ὤπασεν· τοιᾶσδέ τοι /ἁμαρτίας σφε δεῖ θεοῖς δοῦναι δίκην, /ὡς ἂν διδαχθῇ τὴν Διὸς τυραννίδα/ στέργειν, φιλανθρώπου δὲ παύεσθαι τρόπου.(στ. 1-11)

(Μετάφραση Α.Σ. Βλάχου)

Φτάσαμε στα πέρατα της γης / στη χώρα της Σκυθίας, στην απάτητη ερημιά. / Τώρα, Ήφαιστε, πρέπει να εκτελέσεις / τις προσταγές που σου έδωσε ο πατέρας και να καρφώσεις / τον κακούργο αυτόν στα ψηλοκρεμαστά βράχια, / με άρρηκτες πέδες και χαλύβδινα δεσμά. / Έκλεψε και χάρισε στους ανθρώπους το δημιούργημά σου, / το θάμπος της πολυμήχανης φωτιάς. / Για το αμάρτημά του αυτό πρέπει να τιμωρηθεί απ' τους θεούς, / για να μάθει να σέβεται την εξουσία του Δία / και να μη νιώθει πια συμπόνια για τους ανθρώπους)

✎ **Ποιο είναι το νόημα της φράσεως φιλάνθρωπος τρόπος εδώ; Και ποιο είναι σε καθένα από τα παρακάτω κείμενα το συγκεκριμένο νόημα;**

α. Λέγω δ᾽ οὐχ ὡς δυνησόμενον ἁπάσας σε μιμήσασθαι τὰς Ἡρακλέους πράξεις, —οὐδὲ γὰρ ἂν τῶν θεῶν ἔνιοι δυνηθεῖεν—ἀλλὰ κατά γε τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος καὶ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν εὔνοιαν ἣν εἶχεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, δύναι· ἂν ὁμοιωθῆναι τοῖς ἐκείνου βουλήμασιν. Ἔστι δέ σοι πεισθέντι τοῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις τυχεῖν δόξης οἵας ἂν αὐτὸς βουληθῇς· (Ισοκράτους «Φίλιππος» 114) (Και δεν λέγω ότι θα μπορέσεις να μιμηθείς όλες τις πράξεις του Ηρακλή, γιατί ούτε από τους θεούς μερικοί δεν θα μπορούσαν αλλά ως προς το ήθος της ψυχής και τη φιλανθρωπία και την αγάπη, που είχε προς τους Έλληνες, θα μπορούσες να μοιάσεις στη θέληση εκείνου. Εάν εσύ ακούσεις αυτά που λέγω, θα μπορέσεις οποιαδήποτε δόξα θελήσεις).

β. ΣΩ. Ἴσως γὰρ σὺ μὲν δοκεῖς σπάνιον σεαυτὸν παρέχειν καὶ διδάσκειν οὐκ ἐθέλειν τὴν σεαυτοῦ σοφίαν· ἐγὼ δὲ φοβοῦμαι μὴ ὑπὸ φιλανθρωπίας δοκῶ αὐτοῖς ὅτιπερ ἔχω ἐκκεχυμένως παντὶ ἀνδρὶ λέγειν, οὐ μόνον ἄνευ μισθοῦ, ἀλλὰ καὶ προστιθεὶς ἂν ἡδέως εἴ τίς μου ἐθέλει ἀκούειν. (Πλάτωνος «Ευθύφρων» 3d)
(Μετάφραση Ν. Σκουτερόπουλου:
Ίσως έχουν για σένα την εντύπωση ότι εμφανίζεσαι σπάνια και ότι δεν έχεις πρόθεση να μεταδώσεις τη σοφία σου. Ενώ αντίθετα

φοβάμαι ότι εγώ με το ενδιαφέρον μου για τους ανθρώπους, τους έχω δώσει την εντύπωση ότι ανακοινώνω αφειδώλευτα στον καθένα ό,τι έχω, όχι μόνο χωρίς να του παίρνω χρήματα αλλά και δίνοντάς του μετά χαράς, εφόσον έχει τη διάθεση να με ακούει.)

γ. Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ ὀνόματι Ἰουλίῳ σπείρης Σεβαστῆς. Ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ Ἀδραμυττηνῷ μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνος Θεσσαλονικέως, τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα· φιλανθρώπως τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα ἐπιμελείας τυχεῖν. (Πράξεις Αποστόλων, 27, 1-3)
(Μετάφραση: Βιβλική Εταιρία, 1985):
Μόλις αποφασίστηκε να αποπλεύσουμε για την Ιταλία, παρέδωσαν τον Παύλο και μερικούς άλλους κρατουμένους σε κάποιον αξιωματικό που τον έλεγαν Ιούλιο, από τη στρατιωτική μονάδα που είχε το όνομα «αυτοκρατορική». Επιβιβαστήκαμε σ' ένα πλοίο από το Αδραμύττιο, που θα πήγαινε στα μέρη της επαρχίας της Ασίας και ξεκινήσαμε. Μαζί μας ήταν κι ο Αρισταρχος ο Μακεδόνας, από τη Θεσσαλονίκη. Την άλλη μέρα φτάσαμε στη Σιδώνα. Ο Ιούλιος φέρθηκε με καλοσύνη στον Παύλο και του επέτρεψε να πάει στους φίλους του, για να τον περιποιηθούν).

δ. Καὶ διασωθέντες τότε ἐπέγνωσαν ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. Οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ τὸ ψῦχος (Πράξ. των Αποστ., 28, 1-2).
(Μετάφραση:
Όταν σωθήκαμε, τότε μάθαμε ότι το νησί λεγόταν Μάλτα. Οι ιθαγενείς μάς δέχτηκαν πολύ φιλικά. Άναψαν φωτιά και μας προσκάλεσαν όλους, γιατί είχε αρχίσει να βρέχει κι έκανε κρύο).

ε. Ἦμεν γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους. Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ φιλανθρωπία **ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου. (Παύλου «Προς Τίτον» 3,3-5)**
(Μετάφραση:
Γιατί κι εμείς ήμασταν κάποτε άμυαλοι, απείθαρχοι, πλανημένοι, υποδουλωμένοι σε κάθε λογής επιθυμίες και ηδονές· ζούσαμε μέσα στην κακία και στο φθόνο· ήμασταν μισητοί και μισούσαμε ο ένας τον άλλο. Όταν όμως ο σωτήρας μας ο Θεός φανέρωσε την καλοσύνη του και την αγάπη του στους ανθρώπους, μας έσωσε, όχι για τα καλά έργα που τυχόν κάναμε εμείς, αλλά γιατί μας σπλαχνίστηκε. Μας έσωσε με το βάφτισμα της αναγέννησης και της

ανανέωσης που χαρίζει το Άγιο Πνεύμα).

✎ Ποια στοιχεία αποδεικνύουν τη στρατηγική ικανότητα του Αγησιλάου;

✎ Να συζητήσετε την κρίση ότι «Ο Τισσαφέρνης ήταν το αρνητικό του Αγησιλάου».

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφαλαίο 1. §23-28

Κείμενο

Ο Αγησίλαος αποφασίζει να συγκροτήσει ιππικό

[23] Ἐπεὶ μέντοι ἀνὰ τὰ πεδία οὐδὲ ἐν τῇ Φρυγίᾳ ἐδύνατο στρατεύεσθαι διὰ τὴν Φαρναβάζου ἱππείαν, ἔδοξεν αὐτῷ ἱππικὸν κατασκευαστέον εἶναι, ὡς μὴ δραπετεύοντα πολεμεῖν δέοι αὐτόν. Τοὺς μὲν οὖν πλουσιωτάτους ἐκ πασῶν τῶν ἐκεῖ πόλεων

[24] ἱπποτροφεῖν κατέλεξε. Προεῖπε δέ, ὅστις παρέχοιτο ἵππον καὶ ὅπλα καὶ ἄνδρα δόκιμον, ὡς ἐξέσοιτο αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι· καὶ ἐποίησεν οὕτως ἕκαστον προθύμως ταῦτα πράττειν ὥσπερ ἄν τις τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανούμενον προθύμως μαστεύοι. Ἔταξε δὲ καὶ πόλεις ἐξ ὧν δέοι τοὺς ἱππέας παρασκευάζειν, νομίζων ἐκ τῶν ἱπποτρόφων πόλεων εὐθὺς καὶ φρονηματίας μάλιστα ἂν ἐπὶ τῇ ἱππικῇ γενέσθαι. Καὶ τοῦτ᾽ οὖν ἀγαστῶς ἔδοξε πρᾶξαι, ὅτι κατεσκεύαστο τὸ ἱππικὸν αὐτῷ καὶ εὐθὺς ἐρρωμένον ἦν καὶ ἐνεργόν.

Ο Αγησίλαος συγκεντρώνει όλο το στράτευμα στην Έφεσο. Προετοιμασία για πόλεμο: Στρατιωτικά γυμνάσια, καλή σωματική κατάσταση, ενίσχυση του φρονήματος (395 π.Χ.)

[25] Ἐπειδὴ δὲ ἔαρ ὑπέφαινε, συνήγαγε πᾶν τὸ στράτευμα εἰς Ἔφεσον· ἀσκῆσαι δὲ [καὶ] αὐτὸ βουλόμενος ἆθλα προὔθηκε καὶ ταῖς ἱππικαῖς τάξεσιν, ἥτις κράτιστα [ἂν] ἱππεύοι, καὶ ταῖς ὁπλιτικαῖς, ἥτις [ἂν] ἄριστα σωμάτων ἔχοι· καὶ πελτασταῖς δὲ καὶ τοξόταις ἆθλα προύθηκεν, οἵτινες κράτιστοι τὰ προσήκοντα ἔργα φαίνοιντο. Ἐκ τούτου δὲ παρῆν ὁρᾶν τὰ μὲν γυμνάσια μεστὰ [τῶν] ἀνδρῶν γυμναζομένων, τὸν δὲ ἱππόδρομον ἱππέων ἱππαζομένων, τοὺς δὲ ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς τοξότας ἐπὶ στόχον

[26] ἱέντας. Ἀξίαν δὲ καὶ ὅλην τὴν πόλιν ἐν ᾗ ἦν θέας ἐποίησεν. Ἥ τε γὰρ ἀγορὰ μεστὴ ἦν παντοδαπῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων ὠνίων, οἵ τε χαλκοτύποι καὶ οἱ τέκτονες καὶ οἱ σιδηρεῖς καὶ σκυτεῖς καὶ γραφεῖς πάντες πολεμικὰ ὅπλα κατεσκεύαζον· ὥστε τὴν πόλιν ὄντως ἂν ἡγήσω [27] πολέμου ἐργαστήριον εἶναι. Ἐπερρώσθη δ᾽ ἄν τις κἀκεῖνο ἰδών, Ἀγησίλαον μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἐστεφανωμένους τε ὅπου ἀπὸ τῶν γυμνασίων ἴοιεν, καὶ ἀνατιθέντας τοὺς στεφάνους τῇ Ἀρτέμιδι. Ὅπου γὰρ ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοιεν, πολεμικὰ δὲ ἀσκοῖεν, πειθαρχίαν δὲ μελετῷεν, πῶς οὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μεστὰ ἐλπίδων [28] ἀγαθῶν εἶναι; Ἡγούμενος δὲ καὶ τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων ῥώμην τινὰ ἐμβαλεῖν πρὸς τὸ μάχεσθαι, προεῖπε τοῖς κήρυξι τοὺς ὑπὸ τῶν λῃστῶν ἁλισκομένους βαρβάρους γυμνοὺς πωλεῖν. Ὁρῶντες οὖν οἱ στρατιῶται λευκοὺς μὲν διὰ τὸ μηδέποτε ἐκδύεσθαι, πίονας δὲ καὶ ἀπόνους διὰ τὸ ἀεὶ

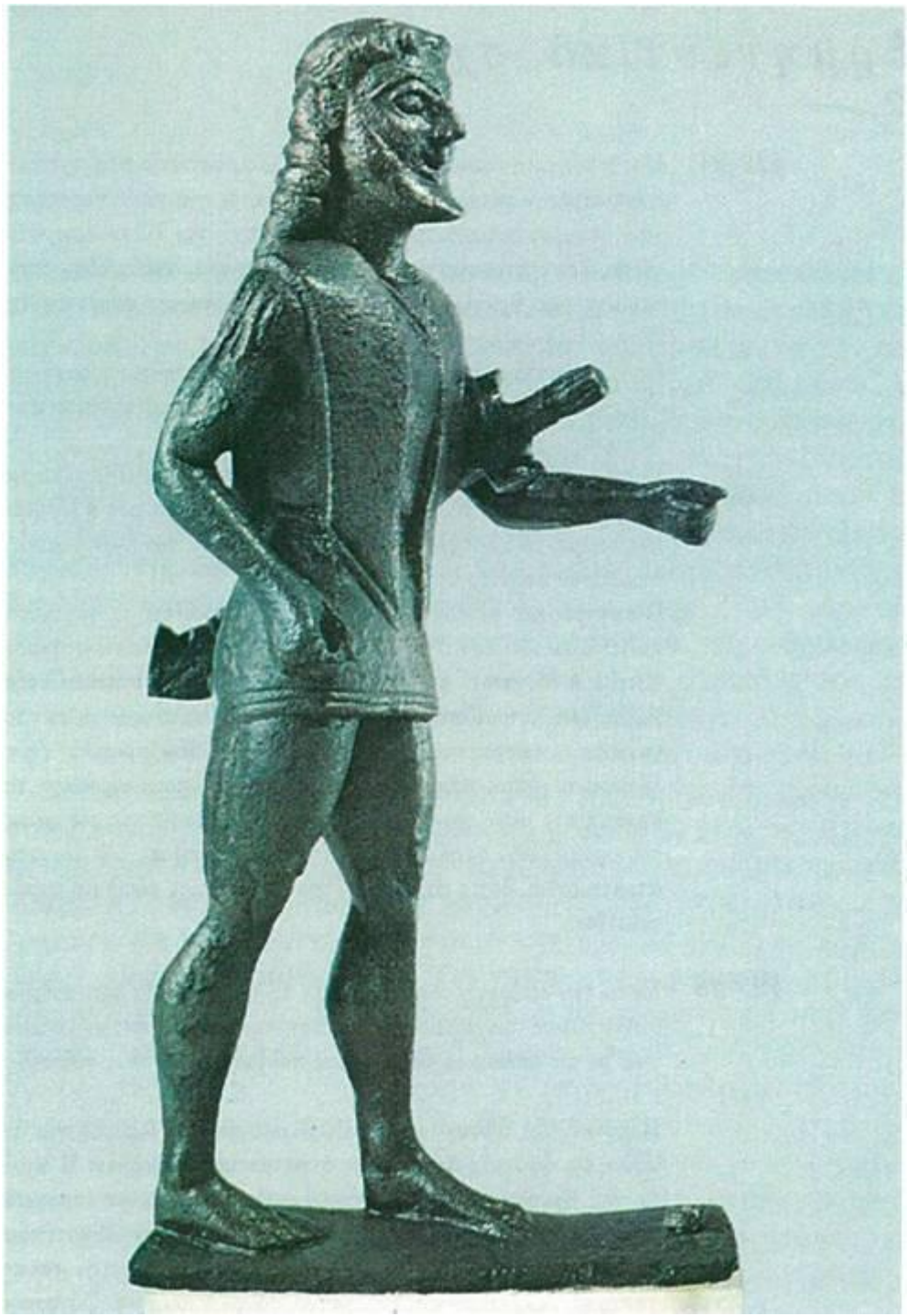
ἐπ᾽ ὀχημάτων εἶναι, ἐνόμισαν μηδὲν διοίσειν τὸν πόλεμον ἢ εἰ γυναιξὶ δέοι μάχεσθαι. Προεῖπε δὲ καὶ τοῦτο τοῖς στρατιώταις, ὡς εὐθὺς ἡγήσοιτο τὴν συντομωτάτην ἐπὶ τὰ κράτιστα τῆς χώρας, ὅπως αὐτόθεν αὐτῷ τὰ σώματα καὶ τὴν γνώμην παρασκευάζοιντο ὡς ἀγωνιούμενοι.

γλωσσικά σχόλια

ἀνὰ τὰ πεδία οὐδὲ ἐν τῇ Φρυγίᾳ = στις πεδιάδες ακόμη ούτε και στη Φρυγία
ἱππεία = το ιππικό, η υπεροχή στο ιππικό
ἔδοξεν αὐτῷ ἱππικὸν κατασκευαστέον εἶναι = ἔδοξεν αὐτῷ δεῖν κατασκευάσαι ἱππικόν· αποφάσισε να συγκροτήσει ιππικό
πολεμῶ δραπετεύων = πολεμώ φεύγοντας σα δραπέτης για να μη συγκρουστώ με τον εχθρό
καταλέγω = επιλέγω, στρατολογώ
ἱπποτροφῶ (-έω) = τρέφω, συντηρώ ίππο (ή ίππους)
ἀνὴρ δόκιμος = δοκιμασμένος, έμπειρος άντρας (<δέκ-ομαι=δέχομαι δεκ-δέκτης, δοκ-δοκιμή, απαράδεκτος, αποδεκτός, δοκίμιον, ευδόκιμος, αδόκιμος)
προεῖπεν (προαγορεύω) ὡς ἐξέσοιτο (ἔξεστι)... = διακήρυξε, έβγαλε διαταγή ότι θα ήταν δυνατό ...
μαστεύω = αναζητώ, ψάχνω να βρω
τὸν ἀποθανούμενον (ἀποθνῄσκω) ὑπὲρ αὐτοῦ = αυτόν που θα σκοτωνόταν αντί για τον ίδιο, αντί να σκοτωθεί ο ίδιος

ἱπποτρόφος πόλις = πόλη που τρέφει άλογα
γίγνομαι φρονηματίας ἐπὶ τῇ ἱππικῇ = αποκτώ υψηλό φρόνημα, γίνομαι υπερήφανος για την ικανότητα μου στη χρήση του ίππου (σε γυμνάσια ή στη μάχη)
ἀγαστῶς <ἄγαμαι = θαυμάσια, με τρόπο άξιο θαυμασμού
ἐρρωμένον (ῥώνυμαι) καὶ ἐνεργὸν = ισχυρό και ετοιμοπόλεμο
ἔαρ ὑποφαίνει = αρχίζει να φαίνεται η άνοιξη, φαίνονται τα πρώτα σημάδια της άνοιξης
προτίθημι ἆθλα = προκηρύσσω βραβεία
ἔχω ἄριστα σώματος = βρίσκομαι στην καλύτερη δυνατή φυσική κατάσταση
φαίνομαι κράτιστος τὰ προσήκοντα ἔργα (αιτ. αναφ.) = φαίνομαι πολύ ισχυρός, πάρα πολύ καλός σε ό,τι μου έχει ανατεθεί
ἱππάζομαι = γυμνάζομαι στην ιππασία
στόχος = (στοχάζομαι, στοχαστικός, εύστοχος, άστοχος)
παντοδαπός, -ή, -όν = παντός είδους, κάθε προέλευσης, ποικίλος
τέκτων –ονος = ξυλουργός (<τεκταίνομαι, τεκτονικός «τα τεκταινόμενα»=οι μεθοδεύσεις)
ὤνιος, -ον = αυτός, τον οποίο μπορεί κανείς να αγοράσει
χαλκότυπος, -ον = αυτός που σφυρηλατεί τον χαλκό, χαλκουργός
τέκτων, -ονος = ξυλουργός
σκυτεύς, -έως = αυτός που κόβει δέρματα, τσαγκάρης
γραφεύς, -έως = σχεδιαστής, ζωγράφος
ἐπιρρώνυμαι = παίρνω δύναμη, παίρνω θάρρος

ὅπου ἴοιεν = καθώς έρχονταν
μεστός, -ή, -όν = γεμάτος
ἐμβάλλω ῥώμην πρὸς τὸ μάχεσθαι = εμβάλλω δύναμη, εμπνέω θάρρος για τη μάχη
ἁλίσκομαι ὑπὸ τῶν λῃστῶν = συλλαμβάνομαι από τους ληστές
πίων, πίειρα, πῖον = παχύς
ἄπονος, -ον = αγύμναστος, νωθρός
διοίσειν (απαρ. μέλλ.) = διαφέρει ο πόλεμος
τὰ κράτιστα τῆς χώρας = τα ευφορότερα μέρη της χώρας
αὐτόθεν= από αυτό το σημείο, αμέσως
αὐτῷ (τῷ Ἀγησιλάῳ) = δοτ. προσωπική
παρασκευάζομαι τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην = προετοιμάζομαι στο σώμα και στο πνεύμα

Σπαρτιάτης πολεμιστής (Εκδοτική Αθηνών)

Ερμηνευτικά σχόλια

§23-24

Η στρατηγική ικανότητα του Αγησιλάου φαίνεται στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση του προγράμματος για τη συγκρότηση νέου, ισχυρού ιππικού σώματος. Η υπεροχή του Τισσαφέρνη στο ιππικό δεν επέτρεπε στον Αγησίλαο να κινηθεί άφοβα ούτε στην περιοχή της Φρυγίας, στην οποία είχε εδραιώσει καλύτερα τη θέση του (βλ. §15-16).
Ως Σπαρτιάτης δεν ανεχόταν να αποφεύγει τη σύγκρουση με τον αντίπαλο, να «κάνει κλεφτοπόλεμο», σαν να δραπετεύει κάθε φορά.
Η ενότητα αρχίζει με το λόγο για τον οποίο αναγκάστηκε να δράσει («ἐπεὶ μέντοι… οὐδὲ… ἠδύνατο στρατεύεσθαι», §23) και κλείνει με το αποτέλεσμα της προσπάθειάς του («ἱππικὸν… ἐρρωμένον καὶ ἐνεργόν», §24).
Ο συγγραφέας με συντομία και σαφήνεια εκθέτει τα γεγονότα και εγκωμιάζει τον Αγησίλαο: εκθέτει τα αἰτια των ενεργειών (ἐπεὶ οὐκ ἐδύνατο… ἔδοξεν/οὐκ ἐδύνατο… διὰ τὴν ἱππείαν/ἔταξε καὶ πόλεις… νομίζων) και προσδιορίζει με σαφήνεια το σκοπό («ἔδοξε… κατασκευαστέον εἶναι… ὡς μὴ δέοι/προεῖπε… ὡς ἡγήσοιτο… ὅπως παρασκευάζοιντο). Χρησιμοποιεί ευρύτατα τα ρήματα στη μέση φωνή για να τονίσει τη σημασία της ενέργειας του υποκειμένου στην κάθε περίπτωση: Ἀγησίλαος οὐκ ἐδύνατο στρατεύεσθαι, ὅστις παρέχοιτο ἵππον…, ἐξέσοιτο αὐτῷ μὴ στρατεύεσθαι.

§25-28

Μετά την εξεύρεση των ίππων και τη στρατολογία των ανδρών ο Αγησίλαος προχωρεί στην άσκηση των νεοσυλλέκτων ιππέων μαζί με τις οπλιτικές τάξεις, τους πελταστές και τους τοξότες.

Η προκήρυξη ἄθλων (= βραβείων) ενίσχυε την διάθεση για άμιλλα και διάκριση ατόμων και στρατιωτικών μονάδων. Η αγορά της Εφέσου παρουσίαζε αξιοθαύμαστη κίνηση, με επάρκεια όπλων και ίππων για πούλημα. Τεχνίτες όλων των ειδικοτήτων κατεργάζονταν χαλκό, σίδηρο, ξύλο, δέρματα για την κατασκευή όπλων και των εξαρτημάτων τους. Ακόμη και ζωγράφοι ζωγράφιζαν τις ασπίδες, κυρίως, των στρατιωτών.
Το φρόνημα των στρατιωτών και των πολιτών ενισχυόταν μέσα στο κλίμα ευσέβειας που καλλιεργούσε και συντηρούσε ο Αγησίλαος. Στο Αρτεμίσιο της Εφέσου (ένα από τα 7 θαύματα του αρχαίου κόσμου) ο Αγησίλαος και οι στρατιώτες αφιέρωναν τα στεφάνια, με τα οποία γύριζαν στεφανωμένοι (σα νικητές) από τις ασκήσεις. [Ο Ξενοφών διατήρησε τις καλύτερες αναμνήσεις από αυτές τις εμπειρίες και γι' αυτό στον Σκιλλούντα, στο κτήμα του, έχτισε ναό της Αρτέμιδος, μικρογραφία του αρχιτεκτονικού αριστουργήματος της Εφέσου].
Η αντίθεση ανάμεσα στην παραδοσιακή αγωνιστικότητα και την αγάπη των Ελλήνων για τον αθλητισμό και στην καλοπέραση και τη νωθρότητα των Ασιατών αξιοποιείται από τον Αγησίλαο για ψυχολογικούς λόγους. Το

ξεγύμνωμα των αιχμαλώτων (και μάλιστα ανθρώπων, που σύμφωνα με την παράδοσή τους, θεωρούσαν μεγάλη ντροπή να εμφανισθούν γυμνοί οπουδήποτε) και η έκθεσή τους στην αγορά για πούλημα τους εξευτέλιζε αλλά έδινε περισσότερο θάρρος στους αντιπάλους τους. Ακόμη μεγαλύτερο ζήλο για τον πόλεμο προκάλεσε η αναγγελία του Αγησιλάου ότι θα οδηγήσει αμέσως το στράτευμα «ἐπὶ τὰ κράτιστα τῆς χώρας», όπου η λεία από τις λεηλασίες θα ήταν πλουσιότερη. (Δύο περιπτώσεις απάνθρωπης συμπεριφοράς, η οποία θεωρείται αυτονόητη και μάλιστα επαινείται κιόλας στον πόλεμο. Όχι μόνο σ' εκείνη την εποχή).

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. **1. Για ποιο λόγο αποφάσισε ο Αγησίλαος να συγκροτήσει ιππικό;**
   2. Για την πραγματοποίηση αυτής της απόφασης ποιες εντολές έδωσε: α) στους «πλουσιωτάτους», β) σε όποιον θα ήθελε να απαλλαγεί, γ) στις πόλεις της Μ. Ασίας;

2. **1. Ποια εικόνα παρουσίαζε η Έφεσος την άνοιξη του 395 π.Χ.;**
   2. Με ποια μέτρα προσπάθησε ο Αγησίλαος να ολοκληρώσει την εκπαίδευση και να τονώσει το φρόνημα των στρατιωτών του νέου ιππικού σώματος;

3. **Ποιες λέξεις της §23 έχουν ετυμολογική συγγένεια μεταξύ τους;**

4. Να αντιστοιχίσετε τους παρακάτω στρατιωτικούς όρους με το ορθό ερμήνευμά τους:
ὁπλιτικαὶ τάξεις μονάδες πεζικού με ελαφρό οπλισμό για γρήγορες επιθέσεις και αιφνιδιασμούς.
πελτασταί μονάδες ελαφρά οπλισμένων που δε μάχονται σώμα με σώμα.
τοξόται μονάδες πεζικού με βαρύ οπλισμό.

5. Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση και να αιτιολογήσετε την επιλογή σας:
α) Τα ουδέτερα ἱππικόν, ἐρρωμένον, ἐνεργόν (§24) βρίσκονται στην ονομαστική/αιτιατική πτώση.
β) «ἐποίησεν... μαστεύοι»: το ρήμα της δευτερεύουσας πρότασης εκφέρεται με ευκτική ευχετική, δυνητική, του πλαγίου λόγου.

6. «προεῖπε... στρατεύεσθαι» §24: Να ξαναγράψετε τη φράση αρχίζοντας με το ρήμα «προαγορεύω...»

7. Να γράψετε τα απαρέμφατα της §24 στον Παρακείμενο της ίδιας φωνής.

8. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις των δύο στηλών ανάλογα με την ετυμολογική τους σχέση (δύο λέξεις της ΝΕ περισσεύουν).

(§25) προὔθηκε	**ιπποδρομία**
ἱππεύοι	**ληστεία**
παρῆν	**ανατομία**

στόχον
(§26) ὠνίων
τέκτονες
(§28) λῃστῶν
συντομωτάτην

τελωνείο
τα τεκταινόμενα
ξαστόχησα
υποτροφία
απουσία
λείος, -α, -ο
ανάθεση

9. Να αντικαταστήσετε τα ρήματα των κύριων προτάσεων της §25 με τους τύπους του ιστορικού ενεστώτα. Αλλάζει το νόημα ή ο τρόπος της έκφρασης;

10. Να γράψετε την Ονομαστική Ενικού και Πληθυντικού των ουσιαστικών (μόνο) της §25.

11. Σε ποια φράση της §26 χρησιμοποιεί ο συγγραφέας το πολυσύνδετο σχήμα; Τι πετυχαίνει με τη χρήση του;

12. «Ὥστε... ἄν ἡγήσω... εἶναι» (§26). Ποιο είναι το Υποκείμενο της πρότασης; Σε ποιον απευθύνεται ο συγγραφέας; Υπάρχει αντίστοιχος τρόπος έκφρασης στη σημερινή γλώσσα;

13. «Ἐπερρώσθη δ' ἄν τις κἀκεῖνο ἰδών» (§27): η μετοχή είναι χρονική, αιτιολογική, κατηγορηματική. Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση.

14. Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση (§28):

γυμνούς: α) αντικείμενο του πωλεῖν
β) κατηγορούμενο στο αντικείμενο του πωλεῖν

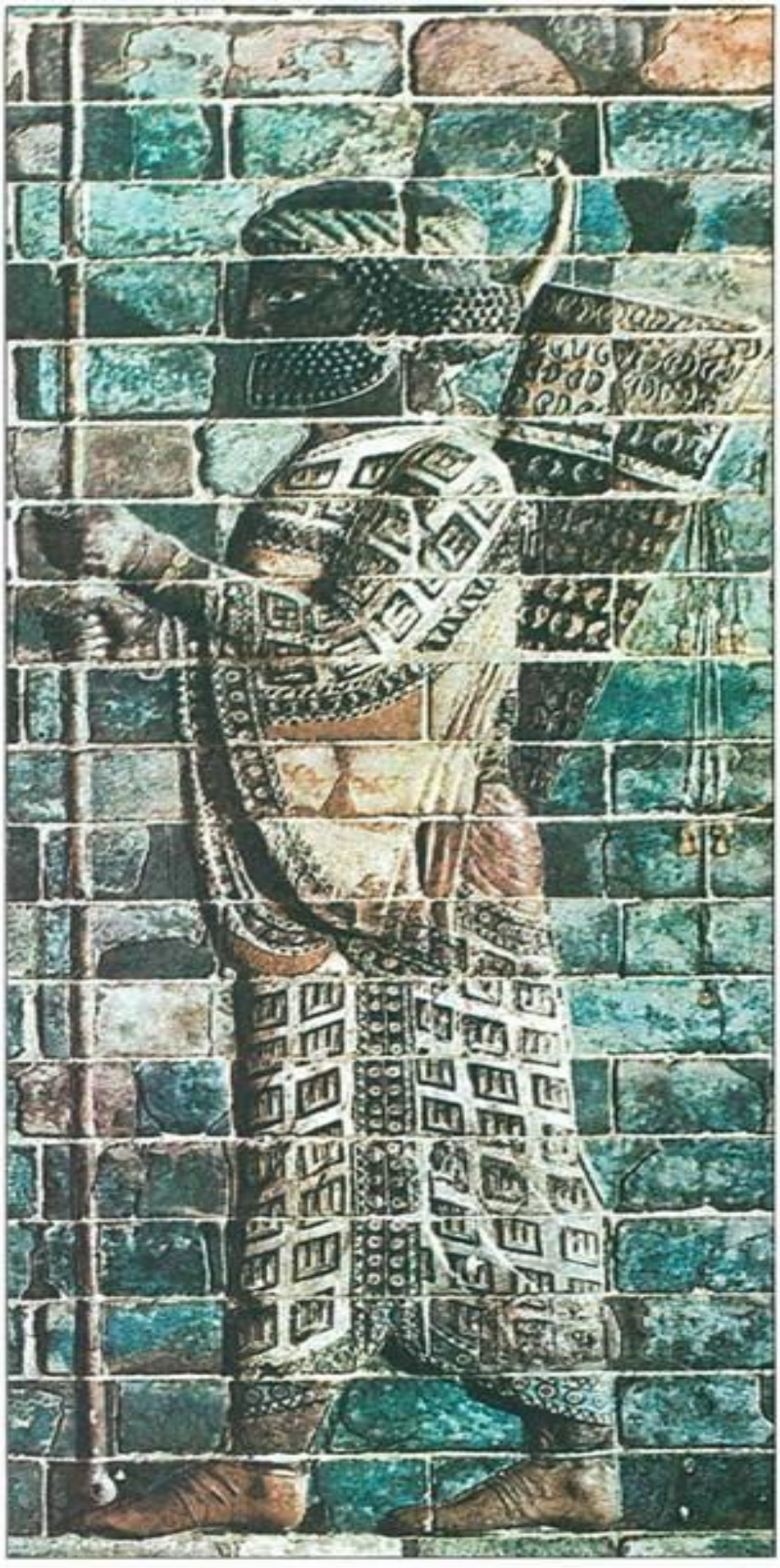
λευκούς, πίονας, ἀπόνους: α) αντικ. του ὁρῶντες
β) υποκ. του ἐκδύεσθαι
γ) κατηγ. του αντικ. του ὁρῶντες

15. **Να γράψετε τον ίδιο τύπο σε όλους τους χρόνους (της ίδιας φωνής, §28): ἐμβαλεῖν, εἶναι, ἀγωνιούμενοι.**

16. Σε ποια σημεία της ενότητας §23-28 διακόπτει ο Ξενοφών την αφήγηση α) με το να απευθύνει το λόγο στον αναγνώστη του βιβλίου του και β) με τη διατύπωση μιας ρητορικής ερώτησης (που ισοδυναμεί με έντονη προβολή μιας άποψης);

17. **Να μετατρέψετε τη ρητορική ερώτηση (τοποθετώντας τα ρήματα των δευτερευουσών προτάσεων στην οριστική) σε καταφατική πρόταση (§27).**

18. **Να αποδώσετε στην αρχαία ελληνική τις φράσεις:**
α) συγκροτώ ιππικό ισχυρό και ετοιμοπόλεμο (§24)
β) νομίζω ότι η πόλη είναι πολεμικό εργαστήριο (§26)

Πέρσης Τοξότης (Εκδοτική Αθηνών)

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφαλαίο 1. §29-35

Περίληψη

Ο Αγησίλαος τήρησε την υπόσχεση προς τους στρατιώτες του να εισβάλει στα «κράτιστα τῆς χώρας», δηλαδή στην περιοχή των Σάρδεων, θρυλική για τα πλούτη της. Ο Τισσαφέρνης νόμισε ότι ο Αγησίλαος προσπαθούσε να τον εξαπατήσει για να εισβάλει στην Καρία. Έστειλε λοιπόν το Περσικό ιππικό στην πεδιάδα του Μαιάνδρου και το πεζικό του στην Καρία.
Ο Αγησίλαος με γρήγορη προέλαση τριών ημερών έφτασε κοντά στις Σάρδεις · μετά τις πρώτες επιθέσεις των ιππέων των Περσών εναντίον διασπαρμένων Ελλήνων που είχαν επιδοθεί στη λεηλασία, ο Αγησίλαος συγκέντρωσε όλες τις στρατιωτικές του δυνάμεις και δείχνοντας μεγάλη στρατηγική ικανότητα κατατρόπωσε το Περσικό ιππικό στη μάχη του Πακτωλού.
Εκμεταλλεύτηκε τη σύγχυση που επικράτησε στους αντιπάλους του και τις αλληλοκατηγορίες των Περσών αξιωματούχων και πλησίασε με όλη του τη δύναμη στις Σάρδεις. Οι στρατιώτες του έκαψαν και λεηλάτησαν τα περίχωρα και ο ίδιος διακήρυξε να έλθουν με το μέρος του ως σύμμαχοι όσοι ποθούσαν την ελευθερία. Χωρίς να συναντήσει αντίσταση προχώρησε στο εσωτερικό της χώρας, στην οποία οι συνθήκες ζωής άλλαξαν ριζικά: οι Έλληνες που ήταν αναγκασμένοι να προσκυνούν τους βαρβάρους

δέχονταν τώρα τιμές απ' αυτούς, ενώ οι βάρβαροι που πρώτα τους ταπείνωναν δεν μπορούσαν πλέον ούτε στα μάτια να τους κοιτάξουν. Η εκμετάλλευση της περιοχής και η λεηλασία ήταν τόσο αποδοτικές ώστε σε λιγότερο από δύο χρόνια ο Αγησίλαος έστειλε στον Απόλλωνα των Δελφών ποσό περισσότερο από εκατό τάλαντα, ως δεκάτη (αφιέρωμα, του ενός δεκάτου από τα λάφυρα πολέμου).
Ο βασιλιάς της Περσίας θεώρησε υπεύθυνο για την αποτυχία του Τισσαφέρνη και έστειλε ως αντικαταστάτη του τον Τιθραύστη με εντολή να τον αποκεφαλίσει (όπως και έγινε).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφαλαίο 1. §36-38

Κείμενο

Η πειθαρχία του πανίσχυρου Αγησιλάου στους νόμους της Σπάρτης (394 π.Χ.)

[36] Ἄξιόν γε μὴν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι αὐτοῦ, ὅστις ἄρχων μὲν παμπόλλων ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων, ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικὸν προσῆψεν αὐτῷ ἡ πόλις, αὐξανόμενος δὲ καὶ εὐκλείᾳ καὶ δυνάμει, παρὸν δ᾽ αὐτῷ πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς χρῆσθαι ὅ τι ἐβούλετο, πρὸς δὲ τούτοις τὸ μέγιστον, ἐπινοῶν καὶ ἐλπίζων καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσασαν πρότερον ἀρχήν, ὅμως ὑπ᾽ οὐδενὸς τούτων ἐκρατήθη, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ

ἦλθεν αὐτῷ ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν βοηθεῖν τῇ πατρίδι, ἐπείθετο τῇ πόλει οὐδὲν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν τῷ ἐφορείῳ ἔτυχεν ἑστηκὼς μόνος παρὰ τοὺς πέντε, μάλα ἔνδηλον ποιῶν ὡς οὔτε ἂν πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ τῆς πατρίδος οὔτε τοὺς ἐπικτήτους ἀντὶ τῶν ἀρχαίων φίλων οὔτε αἰσχρὰ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη μᾶλλον ἢ μετὰ κινδύνων τὰ καλὰ καὶ δίκαια.

Η προσφορά του στον Ελληνισμό της Μ. Ασίας

[37] Ὅσον γε μὴν χρόνον ἐπὶ τῇ ἀρχῇ ἔμεινε πῶς οὐκ ἀξιεπαίνου βασιλέως καὶ τοῦτ᾽ ἔργον ἐπεδείξατο, ὅστις παραλαβὼν πάσας πόλεις ἐφ᾽ ἃς ἄρξων ἐξέπλευσε στασιαζούσας διὰ τὸ τὰς πολιτείας κινηθῆναι, ἐπεὶ Ἀθηναῖοι τῆς ἀρχῆς ἔληξαν, ἐποίησεν ὥστ᾽ ἄνευ φυγῆς καὶ θανάτων ἕως αὐτὸς παρῆν ὁμονόως πολιτευομένας καὶ εὐδαίμονας τὰς πόλεις

[38] διατελέσαι; Τοιγαροῦν οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες οὐχ ὡς ἄρχοντος μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς καὶ ἑταίρου ἀπιόντος αὐτοῦ ἐλυποῦντο. Καὶ τέλος ἐδήλωσαν ὅτι οὐ πλαστὴν τὴν φιλίαν παρείχοντο. Ἐθελούσιοι γοῦν αὐτῷ συνεβοήθησαν τῇ Λακεδαίμονι, καὶ ταῦτα εἰδότες ὅτι οὐ χείροσιν ἑαυτῶν δεήσοι μάχεσθαι. Τῶν μὲν δὴ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πράξεων τοῦτο τέλος ἐγένετο.

γλωσσικά σχόλια

προσῆψεν· προσάπτω + τινι + τι = προσθέτω σε κάποιον κάτι, αναθέτω σε κάποιον και κάτι ακόμη
αὐξάνομαι εὐκλείᾳ καὶ δυνάμει = ενισχύομαι ως προς τη δόξα και τη δύναμη, η δόξα και η δύναμη μου μεγαλώνουν
εὔκλεια = <εὐκλεής <εὖ+κλέος=φήμη, δόξα, ἀκλεής, περικλεής. Κλεισθένης, Κλεοπάτρα, Σοφοκλῆς, Περικλῆς, Χαρίκλεια
παρόν αὐτῷ· (αιτ. απόλ.)πάρεστί μοι χρῆσθαι = είναι δυνατόν σε μένα να χρησιμοποιήσω
ἐπινοῶ (-εω)= έχω στο νου μου, σχεδιάζω να...
καταλύω τὴν ἀρχὴν = καταλύω, διαλύω την εξουσία
κρατοῦμαι (-έομαι) ὑπό τινος = νικιέμαι, κυριεύομαι από κάτι
τὰ ἐν οἴκοι τέλη = η κυβέρνηση της πατρίδας
οὐδὲν διαφερόντως = καθόλου διαφορετικά, ακριβώς το ίδιο
τὸ ἐφορεῖον = η αίθουσα συνεδρίων των πέντε εφόρων της Σπάρτης
ἑστηκώς· ἵσταμαι παρὰ τοὺς πέντε = στέκομαι όρθιος μπροστά στους πέντε εφόρους (που κάθονται στις θέσεις τους)
ἐπίκτητος, -ον = αυτός που αποκτήθηκε εκ των υστέρων (<**ἐπί+κτάομαι -ῶμαι=**αποκτώ· κτῆμα, κτῆνος, κτῆσις, κτήτωρ)
μένω ἐπὶ τῇ ἀρχῇ = ασκώ την εξουσία
ἐκπλέω ἄρξων ἐπὶ τὰς πόλεις =ξεκινάω με το στόλο για να κυβερνήσω τις πόλεις
κινοῦνται αἱ πολιτεῖαι = υπάρχει πολιτική

αστάθεια
φυγὴ καὶ θάνατοι = εξορίες και εκτελέσεις
διατελῶ (-έω) = παραμένω συνεχώς
τοιγαροῦν = γι' αυτό λοιπόν
ἐλυποῦντο ἀπιόντος αὐτοῦ (αιτιολ. μετοχή) = λυπόντουσαν γιατί έφευγε, για την αναχώρησή του
δηλῶ (-όω) = φανερώνω, αποδεικνύω
συνεβοήθησαν + αὐτῷ (αντικ.)+ τῇ Λακεδαίμονι (αντικ.) ἐθελούσιοι (επιρ. κατηγ. του τρόπου) = έσπευσαν μαζί του να βοηθήσουν τη Λακεδαίμονα με τη θέλησή τους

Ερμηνευτικά σχόλια

§36-38

Ο Ξενοφών στο τέλος του 1ου κεφαλαίου περιγράφει τον τερματισμό των μικρασιατικών επιχειρήσεων του Αγησιλάου με τόνο εγκωμιαστικό-υμνητικό θα μπορούσε να πει κανείς: «ἄξιόν γε μὴν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι αὐτοῦ» (§36). Πβ. § 1 Οὐ ῥᾴδιόν (ἐστί) ἄξιον ἔπαινον γράψαι, §4 «τῇδε γε μὴν καὶ κοινῇ ἄξιόν (ἐστι) ἐπαινέσαι τήν τε πατρίδα καὶ τὸ γένος» και τον υμνητικό τόνο της έκφρασης «ἄξιόν ἐστι» στην εκκλησιαστική ποίηση και στην ποίηση του Ελύτη. Ο τόνος αυτός είναι φανερός και από τη μακρότατη περίοδο της §36. Κανένας βασιλιάς της Σπάρτης (εκτός, ίσως, από τον Παυσανία κατά τους Περσικούς πολέμους) δεν είχε αποκτήσει τόση δύναμη, όση ο Αγησίλαος. Ασκούσε εξ ονόματος της Σπάρτης την εξουσία σε πολλές

πόλεις της Μ. Ασίας αλλά και σε νησιά γιατί για πρώτη φορά η πολιτική ηγεσία της Σπάρτης (οι πέντε έφοροι) είχαν αναθέσει στο ίδιο πρόσωπο την ηγεσία και του ναυτικού. Ο «ναύαρχος» της Σπάρτης είχε ετήσια θητεία.
Ο λόγος του συγγραφέα οργανώνεται με βάση
α) την αντίθεση: «ἄρχων μὲν πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων», «τὸ μέγιστον... ὅμως ὑπ' οὐδενὸς ἐκρατήθη, ἀλλά... ἐπείθετο» (§36).
β) τη χρήση του καὶ ως επιδοτικού: (ακόμη και, και μάλιστα και) «ἄρχων μὲν πόλεων... ἄρχων δὲ καὶ νήσων», «ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικόν... προσῆψεν» (§36).
γ) και τη σύγκριση «ἐπείθετο τῇ πόλει οὐδὲν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν τῷ ἐφορείῳ ἔτυχεν...», «ἔνδηλον ποιῶν ὡς οὔτε ἄν πᾶσαν τὴν γῆν δέξαιτο ἀντὶ τῆς πατρίδος / οὔτε τοὺς ἐπικτήτους ἀντὶ τῶν ἀρχαίων φίλων /οὔτε αἰσχρὰ καὶ ἀκίνδυνα μᾶλλον ἢ μετὰ κινδύνων τὰ καλὰ καὶ δίκαια» (§36), «**οὐχ** ὡς ἄρχοντος μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς καὶ ἑταίρου» (§38). **Ο θαυμαστής των σπαρτιατικών θεσμών και του σπαρτιατικού ήθους εγκωμιάζει επάξια μια μεγάλη στιγμή της ζωής του ηγέτη-προτύπου του.**

§36 πρὸς δὲ τούτοις τὸ μέγιστον

Συντακτ. «Προεξαγγελτική Παράθεση»: ο λόγος διακόπτεται με μία παράθεση για να τονισθεί το νόημα που αμέσως ακολουθεί. Τίποτε δεν φάνηκε αρκετό να εμποδίσει τον Αγησίλαο να πειθαρχήσει στους νόμους της πατρίδας του και στις εντολές των εφόρων: το πιο σπουδαίο από

όλα ήταν ότι σχεδίαζε και ήλπιζε «καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσασαν πρότερον ἀρχήν», να νικήσει, να διαλύσει το κράτος που είχε εκστρατεύσει εναντίον της Ελλάδος κατά το παρελθόν.
Ο Ξενοφών, σ' αυτό το σημείο, εντάσσει τον Αγησίλαο στο κλίμα που καλλιεργούσαν διανοούμενοι και ρήτορες της εποχής, στο πνεύμα της «πανελλήνιας ιδέας», της ανάγκης δηλαδή να τερματίσουν οι Ελληνικές πόλεις τις διαμάχες τους, να συνασπισθούν σε μια ισχυρή συμμαχία και να επιτεθούν στο Περσικό κράτος για λόγους πολιτικούς, οικονομικούς και ιδεολογικούς [388 π.Χ. Ο Ὀλυμπιακός (Λόγος) του Γοργία. 384 π.Χ. Ὀλυμπιακός

του Λυσία. 399-380 π.Χ. «Πανηγυρικός» του Ισοκράτη].

τὰ οἴκοι τέλη, ἐν τῷ ἐφορείῳ, ἑστηκὼς μόνος παρὰ τοὺς πέντε

Τα «τέλη», οι πέντε έφοροι της Σπάρτης είχαν πολύ μεγάλη δύναμη. Τοποθετούσαν, ανακαλούσαν και έκριναν τους επικεφαλής των εκστρατειών. Παρέπεμπαν σε δίκη και βασιλείς όπως τον Παυσανία, τον νικητή των Πλαταιών, όταν έκριναν ότι έκανε υπέρβαση εξουσίας ή τον Παυσανία, του τέλους του Πελοποννησιακού, όταν του καταλόγισαν στρατηγική ανικανότητα στη μάχη της Αλιάρτου (395 π.Χ.). Οι έφοροι λογοδοτούσαν μόνο στους εφόρους του επόμενου έτους. Η αυστηρή σπαρτιατική εθιμοτυπία προέβλεπε τη θέση και τη συμπεριφορά του βασιλιά ενώπιον των

εφόρων στις συναντήσεις («για υπηρεσιακά θέματα»): μέσα στο «ἐφορεῖον», στο γραφείο συνεδριών των εφόρων, αυτοί ήταν καθιστοί στις θέσεις τους και ο βασιλιάς στεκόταν όρθιος απέναντι τους.

αἰσχρὰ καὶ ἀκίνδυνα κέρδη

Αυτά που προέρχονται από συναλλαγές και δωροδοκίες.

§37 ἐπὶ τῇ ἀρχῇ ἔμεινε

Άσκησε τις διευρυμένες εξουσίες που του είχαν ανατεθεί επί μία διετία.

ἐπεὶ Ἀθηναῖοι τῆς ἀρχῆς ἔληξαν

Μετά την εξασθένηση της δύναμης των Αθηναίων, τις αποστασίες των συμμαχικών πόλεων και την τελική ήττα, υπήρξαν εσωτερικές συγκρούσεις και ταραχές σε πολλές από τις πόλεις τη Μ. Ασίας και των νησιών του Αιγαίου.

§38 καὶ ταῦτα (καὶ μάλιστα) εἰδότες (εναντ. μτχ. μολονότι γνώριζαν) ὅτι δεήσοι μάχεσθαι οὐ χείροσιν (σχήμα λιτότητος = βελτίοσιν) ἑαυτῶν

Οι Έλληνες της Μ. Ασίας που ακολούθησαν τον Αγησίλαο γνώριζαν πολύ καλά ότι επρόκειτο να αντιμετωπίσουν στην Ελλάδα πολύ ισχυρούς αντιπάλους.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. **Ποια εντολή έλαβε ο Αγησίλαος από τους πέντε εφόρους (από την κυβέρνηση της Σπάρτης;)**

2. **Πώς αντέδρασε σ' αυτήν την εντολή;**

3. **Ποια ήταν η προσφορά του προς τους**

κατοίκους των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας;

4. **Ποια στάση ετήρησαν οι Έλληνες της Μ. Ασίας κατά την αναχώρησή του;**

5. **Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση:**
παρόν αὐτῷ χρῆσθαι πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ὅ τι ἐβούλετο: πρόταση αιτιολογική, ειδική, πλάγια ερωτηματική.
Πῶς οὐκ ἀξιεπαίνου βασιλείας καὶ τοῦτ' ἔργον ἐπεδείξατο, ὅστις... ἐποίησεν: αναφορική υποθετική, αναφορική τελική, αναφορική αιτιολογική
ἐλυποῦντο αὐτοῦ ἀπιόντος: μτχ. κατηγορηματική, αιτιολογική, χρονική

6. **πολλοῖς, ἀγαθοῖς, μέγιστον, αἰσχρά, καλά, δίκαια. Να γράψετε τον ίδιο τύπο στους τρεις βαθμούς.**

7. **Να γράψετε την ίδια φράση στην Ενεργητική Διάθεση: ὑπ' οὐδενὸς τούτων ἐκρατήθη**

8. **Να βρείτε μέσα στο κείμενο τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων:**
τοὺς ἐπικτήτους (φίλους)
αἰσχρά (κέρδη)

ἀκίνδυνα (κέρδη)
στασιαζούσας (πόλεις)

9. Γιατί είναι αξιέπαινος ο Αγησίλαος που εκτέλεσε αγόγγυστα την εντολή των εφόρων;

10. Ποιες είναι, κατά τον Ξενοφώντα, απαραίτητες προϋποθέσεις για την ευδαιμονία μιας πόλης;

Θέματα για συζήτηση

α) «... ἄρχων δὲ καὶ νήσων, ἐπεὶ καὶ τὸ ναυτικὸν προσῆψεν αυτῷ ἡ πόλις» (§36) β)« Ὄντι δ' αὐτῷ ἐν τῷ πεδίῳ τῷ ὑπὲρ Κύμης ἔρχεται ἀπὸ τῶν οἴκοι τελῶν ἄρχειν καὶ τοῦ ναυτικοῦ ὅπως γιγνώσκοι καὶ καταστήσασθαι ναύαρχον ὅντινα αὐτὸς βούλοιτο. Τοῦτο δ' ἐποίησαν Λακεδαιμόνιοι τοιῷδε λογισμῷ, ὡς εἰ ὁ αὐτὸς ἀμφοτέρων ἄρχοι, τό τε πεζὸν πολὺ ἂν ἰσχυρότερον εἶναι, καθ' ἕν οὔσης τῆς ἰσχύος ἀμφοτέροις, τό τε ναυτικόν ἐπιφαινομένου τοῦ πεζοῦ ἔνθα δέοι». Ξεν. Ελλ. 3.4. 27.
Καθώς βρισκόταν στην πεδιάδα πάνω από την Κύμη έλαβε εντολή από τη Λακεδαίμονα να αναλάβει και την ανώτατη διοίκηση του ναυτικού, διορίζοντας ναύαρχο όποιον ήθελε ο ίδιος. Τούτο τόκαναν οι Λακεδαιμόνιοι με τη σκέψη ότι αν αρχηγός και των δύο είναι το ίδιο πρόσωπο, και το πεζικό θα είναι πολύ πιο δυνατό —μιας και οι δυνάμεις των δύο θάναι ενωμένες— αλλά και το ναυτικό, αφού θα του ερχόταν ενίσχυση το πεζικό όποτε χρειαζόταν. (Μετάφραση Ρόδη Ρούφου).
γ) «καὶ καθ' ὁδὸν σκυτάλην δέχεται παρὰ τῶν

οἵκοι τελῶν κελεύουσαν αὐτὸν ἄρχειν ἅμα καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Τοῦτο μόνῳ πάντων ἐποίησαν Ἀγησιλάῳ» (Πλουτάρχου, Αγησ. 10).
— Ποια πλευρά του ίδιου γεγονότος εξαίρεται από τον συγγραφέα στην κάθε περίπτωση;

α) «... τὸ μέγιστον, ἐπινοῶν καὶ ἐλπίζων καταλύσειν τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσασαν ἀρχήν» (§36)... «τοιγαροῦν οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνες οὐχ ὡς ἄρχοντος μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς πατρὸς καὶ ἑταίρου ἀπιόντος αὐτοῦ ἐλυποῦντο» (§38).
β) Ο Αγησίλαος δέχεται την εντολή να επιστρέψει στην Ελλάδα: «Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἤκουσε, χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν, ἐνθυμούμενος καὶ οἵων τιμῶν καὶ οἵων ἐλπίδων ἀπεστερεῖτο, ὅμως δὲ συγκαλέσας τοὺς συμμάχους ἐδήλωσε τὰ ὑπὸ τῆς πόλεως παραγγελλόμενα, καὶ εἶπεν ὅτι ἀναγκαῖον εἴη βοηθεῖν τῇ πατρίδι· ἐὰν μέντοι ἐκεῖνα καλῶς γένηται, εὖ ἐπίστασθε, ἔφη, ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, ὅτι οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι ὑμῶν, ἀλλὰ πάλιν παρέσομαι πράξων ὧν ὑμεῖς δεῖσθε. Ἀκούσαντες ταῦτα πολλοὶ μὲν ἐδάκρυσαν, πάντες δ᾽ ἐψηφίσαντο βοηθεῖν μετ᾽ Ἀγησιλάου τῇ Λακεδαίμονι· εἰ δὲ καλῶς τάκεῖ γένοιτο, λαβόντες αὐτὸν πάλιν ἥκειν εἰς τὴν Ἀσίαν.» (Ξεν. Ελλ. 4.2. 3-4).
Σαν τ' άκουσε αυτά ο Αγησίλαος σκέφτηκε πόσες δόξες κ' ελπίδες θάχανε και του βαρυφάνηκε· μολοτούτο συγκέντρωσε τους συμμάχους και τους ανακοίνωσε τις διαταγές που είχε πάρει από τη Σπάρτη, λέγοντας ότι ήταν ανάγκη να πάει να βοηθήσει την πατρίδα του. «Αν όμως εκείνα πάνε καλά», είπε, «να

είστε βέβαιοι, σύμμαχοι μας, ότι δε θα σας ξεχάσω, κι ότι θάρθω ξανά πίσω να υπερασπίσω τα συμφέροντά σας». Όταν τ' άκουσαν αυτά πολλοί δάκρυσαν, κι όλοι ψήφισαν να ενισχύσουν κι αυτοί, μαζί με τον Αγησίλαο, τη Λακεδαίμονα, κι αν πάνε καλά τα πράγματα εκεί, να τον ξαναφέρουν μαζί τους στην Ασία (Μετάφραση Ρόδη Ρούφου).

γ) (Αγησίλαος) «ἐγνώκει πρόσω χωρεῖν, καὶ τὸν πόλεμον διάρας ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς θαλάττης, περὶ τοῦ σώματος βασιλεῖ καὶ τῆς ἐν Ἐκβατάνοις καὶ Σούσοις εὐδαιμονίας διαμάχεσθαι, καὶ περισπάσαι πρῶτον αὐτοῦ τὴν σχολήν, ὡς μὴ καθίζοιτο τον πόλεμον βραβεύων τοῖς Ἕλλησι καὶ διαφθείρων τοὺς δημαγωγούς» (Πλουτ. Αγησ. 15).

Είχε αποφασίσει να προχωρήσει στο εσωτερικό της χώρας και, αφού μεταφέρει τον πόλεμο από την ελληνική θάλασσα να πολεμήσει με το βασιλιά για τη ζωή την ίδια και για τα πλούτη στα Εκβάτανα και στα Σούσα, και πρώτα πρώτα να προκαλέσει αντιπερισπασμό και να τον βγάλει από την ησυχία του, ώστε να μην κάθεται δίνοντας τον πόλεμο ως βραβείο στους Έλληνες και διαφθείροντας με χρήματα τους δημαγωγούς.

— Με ποια λέξη ή έκφραση αποδίδει ο συγγραφέας στα τρία κείμενα το μεγαλεπήβολο σχέδιο του Αγησιλάου.

— Ποιο σημείο του κειμένου β' (Ελληνικά) φαίνεται να έχει σκόπιμα παραλείψει ο Ξενοφών στο Εγκώμιο του Αγησιλάου (κειμ. α');

— Πώς αποκαλεί το Αιγαίο ο Πλούταρχος (κείμ. γ');

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφαλαίο 2. §1-8

Περίληψη

Ο Αγησίλαος πέρασε τον Ελλήσποντο και σε λιγότερο από ένα μήνα έφτασε στη Βοιωτία. Στη Θεσσαλία πολλοί Θεσσαλοί του αντιτάχτηκαν, αλλά με το ιππικό που είχε συγκροτήσει στη Μικρά Ασία νίκησε τους περήφανους για το ιππικό τους αντιπάλους. Έτσι έφτασε στη Βοιωτία όπου τον περίμεναν οι αντίπαλοι της Σπάρτης Θηβαίοι, Αθηναίοι, Αργείοι, Κορίνθιοι, Αινιάνες, Ευβοείς και Λοκροί. Ο Αγησίλαος προετοίμασε το στράτευμά του κατάλληλα και του ανύψωσε το φρόνημα πριν από τη μάχη.

Κεφάλαιο 2. §9-16

Κείμενο

Μάχη της Κορώνειας (394 π.χ.).
Η παράταξη των αντιπάλων
[9] Διηγήσομαι δὲ καὶ τὴν μάχην· καὶ γὰρ ἐγένετο οἵαπερ οὐκ ἄλλη τῶν ἐφ᾽ ἡμῶν. Συνῆσαν μὲν γὰρ εἰς τὸ κατὰ Κορώνειαν πεδίον οἱ μὲν σὺν Ἀγησιλάῳ ἀπὸ τοῦ Κηφισοῦ, οἱ δὲ σὺν τοῖς Θηβαίοις ἀπὸ τοῦ Ἑλικῶνος. Ἑώρων δὲ τάς τε φάλαγγας ἀλλήλων μάλα ἰσοπάλους, σχεδὸν δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἦσαν ἑκατέρων ἰσοπληθεῖς. Εἶχε δὲ [ὁ] Ἀγησίλαος μὲν τὸ δεξιὸν τοῦ μεθ᾽ ἑαυτοῦ, Ὀρχομένιοι δὲ ἔσχατοι ἦσαν αὐτῷ τοῦ εὐωνύμου. Οἱ δ᾽ αὖ Θηβαῖοι αὐτοὶ μὲν

δεξιοὶ ἦσαν, Ἀργεῖοι δ᾽ αὐτοῖς τὸ εὐώνυμον
[10] εἶχον. Συνιόντων δὲ τέως μὲν σιγὴ πολλὴ
ἦν ἀπ᾽ ἀμφοτέρων· ἡνίκα δὲ ἀπεῖχον ἀλλήλων
ὅσον στάδιον, ἀλαλάξαντες οἱ Θηβαῖοι δρόμῳ
ὁμόσε ἐφέροντο.

Η σύγκρουση

Ὡς δὲ τριῶν ἔτι πλέθρων ἐν μέσῳ ὄντων
ἀντεξέδραμον ἀπὸ τῆς Ἀγησιλάου φάλαγγος ὧν
[11] Ἠριππίδας ἐξενάγει (ἦσαν δ᾽ οὗτοι τῶν τε
ἐξ οἴκου αὐτῷ συστρατευσαμένων καὶ τῶν
Κυρείων τινές), καὶ Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολεῖς καὶ
Ἑλλησπόντιοι ἐχόμενοι. Καὶ πάντες οὗτοι τῶν
συνεκδραμόντων τε ἐγένοντο καὶ εἰς δόρυ
ἀφικόμενοι ἐτρέψαντο τὸ καθ᾽ ἑαυτούς. Ἀργεῖοι
μέντοι οὐκ ἐδέξαντο τοὺς ἀμφ᾽ Ἀγησίλαον, ἀλλ᾽
ἔφυγον ἐπὶ τὸν Ἑλικῶνα. Κἀνταῦθα οἱ μέν τινες
τῶν ξένων ἐστεφάνουν ἤδη τὸν Ἀγησίλαον,
ἀγγέλλει δέ τις αὐτῷ ὅτι Θηβαῖοι τοὺς
Ὀρχομενίους διακόψαντες ἐν τοῖς σκευοφόροις
εἰσί. Καὶ ὁ μὲν εὐθὺς ἐξελίξας τὴν φάλαγγα ἦγεν
ἐπ᾽ αὐτούς· οἱ δ᾽ αὖ Θηβαῖοι ὡς εἶδον τοὺς
συμμάχους πρὸς τῷ Ἑλικῶνι πεφευγότας,
διαπεσεῖν βουλόμενοι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν
ἐχώρουν ἐρρωμένως.

Η Αριστεία του Αγησιλάου

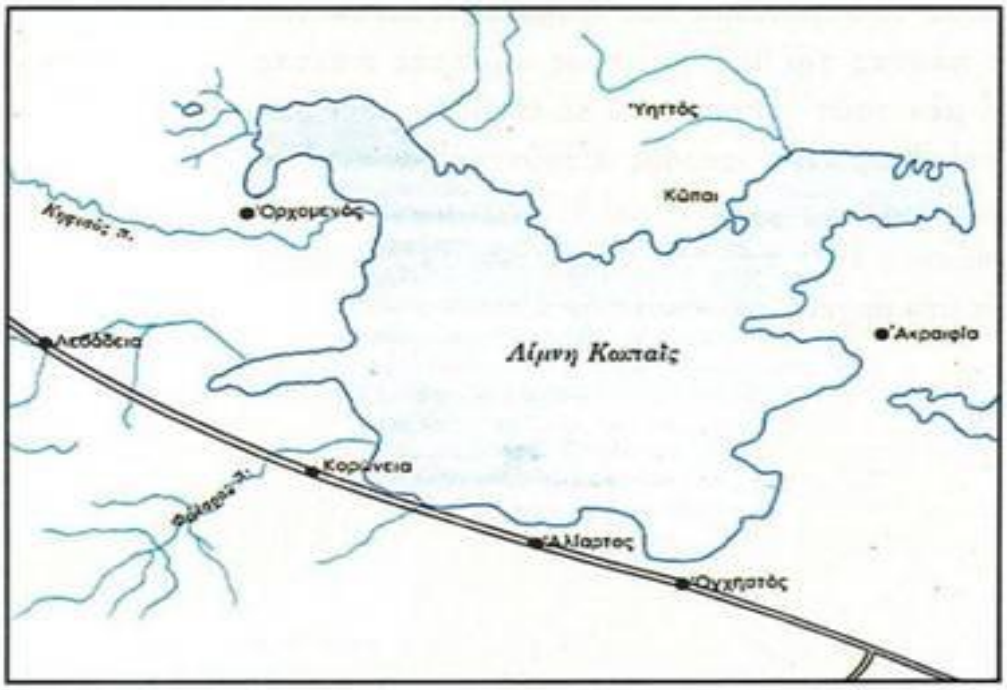
[12] Ἐνταῦθα δὴ Ἀγησίλαον ἀνδρεῖον μὲν
ἔξεστιν εἰπεῖν ἀναμφιλόγως, οὐ μέντοι εἴλετό γε
τὰ ἀσφαλέστατα· ἐξὸν γὰρ αὐτῷ παρέντι τοὺς
διαπίπτοντας ἑπομένῳ χειροῦσθαι τοὺς
ὄπισθεν οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ᾽ ἀντιμέτωπος
συνέρραξε τοῖς Θηβαίοις. Καὶ συμβαλόντες τὰς
ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον,
ἀπέθνῃσκον. Καὶ κραυγὴ μὲν οὐδεμία παρῆν,

οὐ μὴν οὐδὲ σιγή, φωνὴ δέ τις ἦν τοιαύτη οἵαν ὀργή τε καὶ μάχη παράσχοιτ᾽ ἄν. Τέλος δὲ τῶν Θηβαίων οἱ μὲν διαπίπτουσι πρὸς τὸν Ἑλικῶνα, [13] πολλοὶ δ᾽ ἀποχωροῦντες ἀπέθανον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν νίκη σὺν Ἀγησιλάῳ ἐγένετο, τετρωμένος δ᾽ αὐτὸς προσηνέχθη πρὸς τὴν φάλαγγα, προσελάσαντές τινες τῶν ἱππέων λέγουσιν αὐτῷ ὅτι τῶν πολεμίων ὀγδοήκοντα σὺν τοῖς ὅπλοις ὑπὸ τῷ ναῷ εἰσι, καὶ ἠρώτων τί χρὴ ποιεῖν. Ὁ δὲ καίπερ πολλὰ τραύματα ἔχων πάντοσε καὶ παντοίοις ὅπλοις ὅμως οὐκ ἐπελάθετο τοῦ θείου, ἀλλ᾽ ἐᾶν τε ἀπιέναι ὅποι βούλοιντο ἐκέλευε καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴα, καὶ προπέμψαι ἐπέταξε τοὺς ἀμφ᾽ αὐτὸν ἱππεῖς ἔστε ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐγένοντο.

Μετά τη μάχη

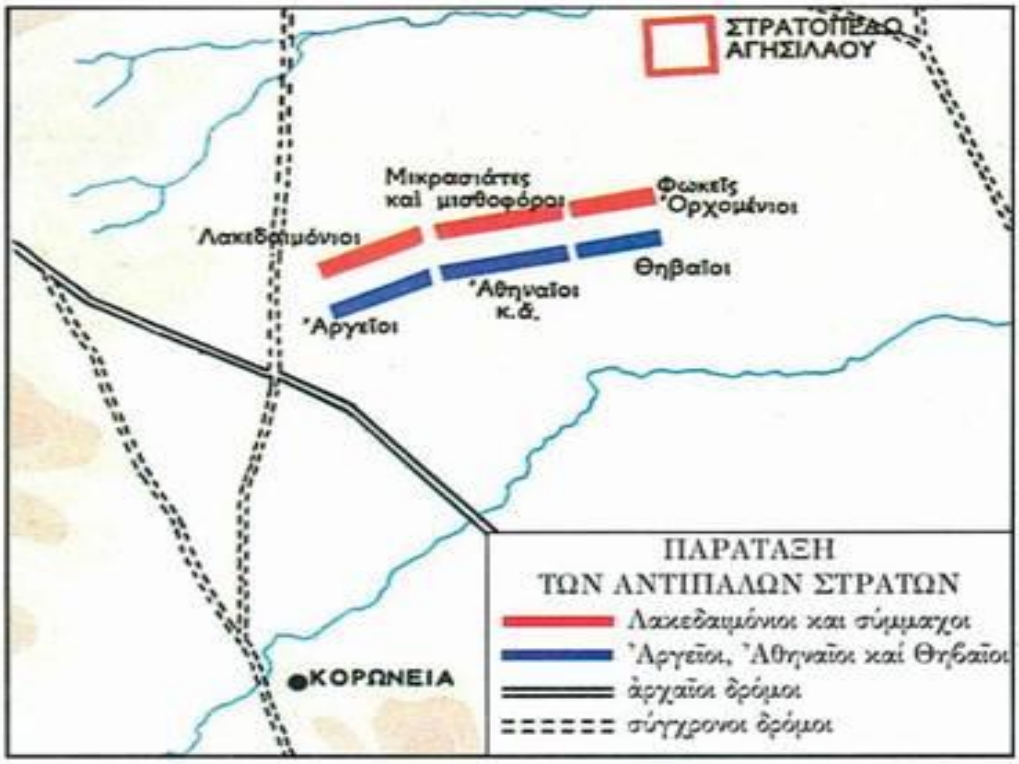
[14] Ἐπεί γε μὴν ἔληξεν ἡ μάχη, παρῆν δὴ θεάσασθαι ἔνθα συνέπεσον ἀλλήλοις τὴν μὲν γῆν αἵματι πεφυρμένην, νεκροὺς δὲ κειμένους φιλίους καὶ πολεμίους μετ᾽ ἀλλήλων, ἀσπίδας δὲ διατεθρυμμένας, δόρατα συντεθραυσμένα, ἐγχειρίδια γυμνὰ κολεῶν, τὰ μὲν χαμαί, τὰ δ᾽ ἐν [15] σώματι, τὰ δ᾽ ἔτι μετὰ χεῖρας. Τότε μὲν οὖν (καὶ γὰρ ἦν ἤδη ὀψέ) συνελκύσαντες τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς εἴσω φάλαγγος ἐδειπνοποιήσαντο καὶ ἐκοιμήθησαν· πρῲ δὲ Γῦλιν τὸν πολέμαρχον παρατάξαι τε ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καὶ τρόπαιον ἵστασθαι καὶ στεφανοῦσθαι πάντας τῷ θεῷ καὶ τοὺς αὐλητὰς [16] πάντας αὐλεῖν. Καὶ οἱ μὲν ταῦτ᾽ ἐποίουν· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔπεμψαν κήρυκα, ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς αἰτοῦντες θάψαι. Καὶ οὕτως δὴ αἵ τε σπονδαὶ γίγνονται καὶ ὁ Ἀγησίλαος οἴκαδε

ἀπεχώρει, ἑλόμενος ἀντὶ τοῦ μέγιστος εἶναι ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἴκοι τὰ νόμιμα μὲν ἄρχειν, τὰ νόμιμα δὲ ἄρχεσθαι.

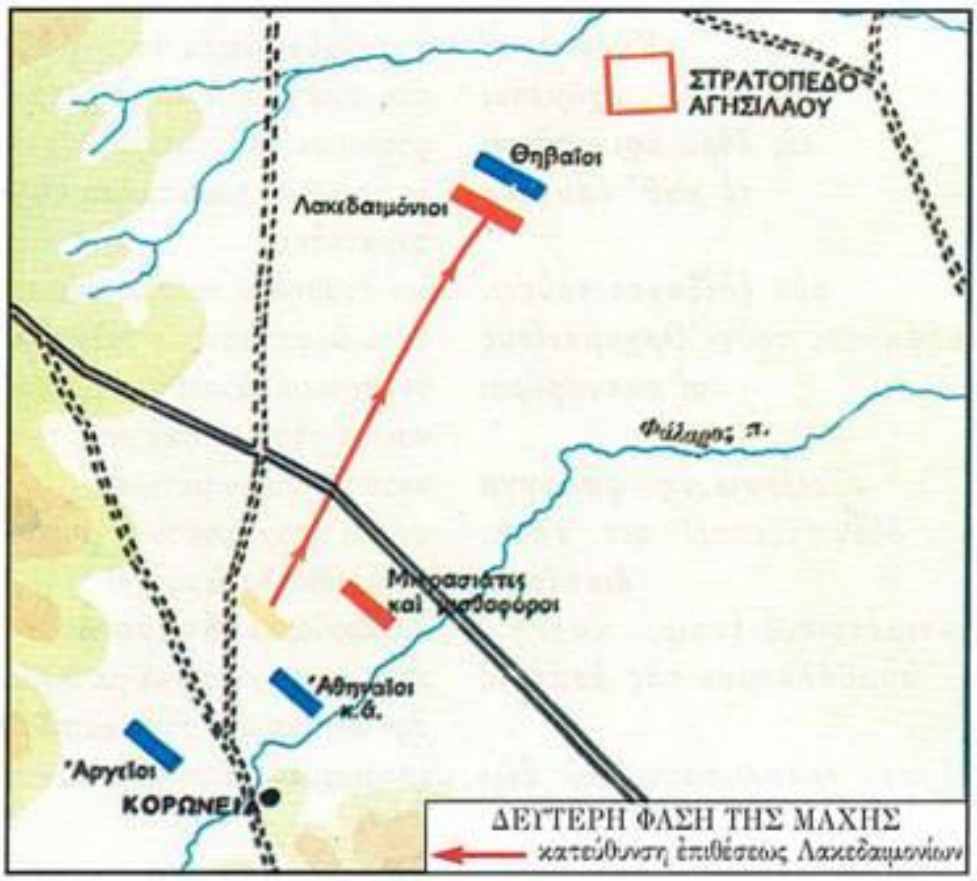
Η ΚΟΡΩΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ

ἀρχαῖοι δρόμοι

Η μάχη της Κορώνειας (Εκδοτική Αθηνών)

γλωσσικά σχόλια

συνῆσαν (σύνειμι, συνέρχομαι) = συναντήθηκαν, ήλθαν αντιμέτωποι
ἰσόπαλος –ον = ισοδύναμος *(*<ἴσος+πάλη, ἰσοπαλής, -ές, **ἀντίπαλος, -ον)**
τὸ μεθ' ἑαυτοῦ (στράτευμα) = το δικό του στράτευμα
εὐώνυμος, -ον = ο αριστερός (ευφημισμός· τον αριστερό τον θεωρούσαν δυσοίωνο, γρουσούζικο) <**εὖ+ὄνομα**
τέως = για λίγο
στάδιον, τὸ = μέτρο μήκους, περίπου 185 μ.
ἀλαλάζω = βγάζω πολεμικές κραυγές
δρόμῳ ὁμόσε ἐφέροντο = τρέχοντας προχωρούσαν προς το ίδιο σημείο, δηλ. κατευθείαν επάνω τους = **πλέθρον, τὸ** μέτρο μήκους, 30 μ.
ἀντεξέδραμον (αντ -εκ- θέω) = βγήκαν κι αυτοί στην αντεπίθεση
ὧν Ἡριππίδας ἦρχε = **οὗτοι, ὧν... ἦρχε**
ξεναγῶ (~έω) = είμαι διοικητής των ξένων, των μισθοφόρων
ἐξ οἴκου = από την πατρίδα
Κύρειοι, οἱ = που έλαβαν μέρος στην Ανάβαση του Κύρου
ἐχόμενοι = στη συνέχεια, αμέσως μετά από αυτούς
εἰς δόρυ ἀφικνοῦμαι = φτάνω σε απόσταση βολής
τὸ καθ' ἑαυτοὺς = το απέναντι τους τμήμα (της εχθρικής παράταξης)
οὐκ ἐδέξαντο τούς... = δεν στάθηκαν να τους αντιμετωπίσουν

διακόψαντες τοὺς Ὀρχομενίους = αφού διέσπασαν τις τάξεις των Ορχομενίων
οἱ σκευοφόροι = βοηθητικοί, αυτοί που μετέφεραν τα όπλα και τα στρατιωτικά είδη των οπλιτών
ἐξελίσσω τὴν φάλαγγα = αναπτύσσω το μέτωπο
ἐξὸν (ἔξεστι)· αιτ. απόλ. = αν και ήταν δυνατό σ' αυτόν
διαπίπτω = προσπαθώ να διαφύγω
συρράσσω ἀντιμέτωπος (επιρρ. κατηγ.) = συγκρούομαι κατά μέτωπον
συμβάλλομεν τὰς ἀσπίδας = κάνουμε μάχη σώμα με σώμα, ακουμπάμε την ασπίδα μας στην ασπίδα του αντιπάλου
ἐωθοῦντο (μέσο αλληλοπαθητικό· ἐώθουν ἀλλήλους) = έσπρωχναν καθένας τον αντίπαλο του
φωνὴ = ήχος, θόρυβος
τετρωμένος (τιτρώσκω) = τραυματισμένος
προσηνέχθη (προσφέρομαι) = μεταφέρθηκε
προσελαύνω = πλησιάζω έφιππος
ὑπὸ τῷ ναῷ = καλυπτόμενοι στο ναό
ἐπιλανθάνομαι τοῦ θείου = ξεχνάω τους θεούς, το χρέος μου προς τους θεούς
ἐπέταξε (ἐπιτάσσω) τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἱππεῖς προπέμψαι = διέταξε τους ιππείς της συνοδείας του να (τους) συνοδεύσουν...
παρῆν (πάρεστι) θεάσασθαι, θεῶμαι (-άομαι) = ήταν δυνατόν, μπορούσε να δει κανείς <θέα, (θεατής, θέατρον, θαῦμα*)*.
Φύρομαι = ανακατώνομαι
Διαθρύπτομαι = θρυμματίζομαι, γίνομαι κομμάτια

κολεός, ὁ = θήκη, θηκάρι
μετὰ χεῖρας = στα χέρια
ὀψὲ = αργά (το βράδι)
(<ὀψία=το δειλινό, ὀψιμαθής, ὄψιμος)
εἴσω φάλαγγος = πίσω από τη γραμμή του μετώπου
πρῲ = το πρωί
πολέμαρχος = ανώτατος αξιωματικός της Σπάρτης, διοικητής ταξιαρχίας
στεφανοῦμαι τῷ θεῷ = φοράω στεφάνι προς τιμήν του θεού (του Απόλλωνος)
ὑποσπόνδους τοὺς νεκρούς = με ανακωχή, προστατευμένους από ένορκη συμφωνία
τὰ νόμιμα = τα σύμφωνα με το νόμο

Ερμηνευτικά σχόλια

§9-12

Η μάχη της Κορώνειας (394 π.Χ.) είναι η σημαντικότερη ενός πολέμου, του Κορινθιακού, που κράτησε σχεδόν 10 χρόνια (395-386 π.Χ.) και έκλεισε με την Ανταλκίδεια ειρήνη (386 π.Χ.) μεταξύ Περσών και Ελλήνων.

Ο Ξενοφών αρχίζοντας την περιγραφή της μάχης την ξεχωρίζει από τις άλλες της εποχής του· «καὶ γὰρ ἐγένετο οἵαπερ οὐκ ἄλλη τῶν ἐφ' ἡμῶν» (§9). Άλλωστε πρέπει να ήταν και ο ίδιος παρών. Είναι προσεκτικά γραμμένη η περιγραφή, ώστε να αποδώσει πιστά αυτό που έγινε αφενός και αφετέρου να παρουσιάσει το γεγονός ολοκληρωμένο· μετά από τη γενική κρίση της αρχής θα καταγράψει ποιοι πήραν μέρος, ποια διάταξη είχαν, πώς άρχισε η μάχη,

πώς εξελίχθηκε, από ποιες φάσεις πέρασαν οι αντιμαχόμενοι, πώς έληξε η μάχη, ποια ήταν η εικόνα του πεδίου της μάχης, ποιος ήταν ο επίλογος.
Ο Ξενοφών αξιοποιεί άριστα τις εκφραστικές δυνατότητες της αττικής γλώσσας της εποχής του. Έτσι π.χ. οι σύνδεσμοι **μὲν** και **δὲ**, με την αντιθετική κυρίως σημασία τους, έδωσαν τη δυνατότητα να κάνει αισθητό στον αναγνώστη το γεγονός ότι στη μάχη υπάρχουν δύο αντίπαλοι· δεν υπάρχει μόνον ο νικητής· η νίκη δεν είναι κάτι αυτονόητο, αλλά αποτέλεσμα της πάλης δύο δυνάμεων.

§13-14

Ο Ξενοφών βλέπει τους «νεκροὺς κειμένους φίλιους καὶ πολεμίους μετ' ἀλλήλων...». Αυτή η παρατήρηση καθώς και η παράθεση των άλλων εικόνων με αδιαχώριστους εχθρούς και φίλους δείχνει τα πανελλήνια αισθήματα του Ξενοφώντος, που βέβαια τα εκδηλώνει και σε άλλα σημεία των συγγραφών του (βλ. και 1.36).

Σ' αυτά τα αισθήματα ασφαλώς συνέβαλαν και οι διάφοροι θρησκευτικοί θεσμοί, όπως της ικεσίας, του ικέτη· ικέτες ήταν οι ογδόντα εχθροί που κατέφυγαν στον ναό. Και η ευσέβεια του Αγησιλάου υπήρξε χαρακτηριστική. Οι εντολές που έδωσε για τους ικέτες, αν μάλιστα συσχετισθούν με όσα αναφέρονται προηγουμένως για τη σκληρότητα της μάχης και τον τραυματισμό του, υπογραμμίζουν αυτή την ευσέβεια.

§15

Το ρόλο που έπαιξε η θρησκεία στην αρχαία κοινωνία δηλώνει α) το «ἵστασθαι τρόπαιον». Μετά τη μάχη ο νικητής ανήγειρε το «τρόπαιον» εκεί που σημειώθηκε η «τροπή» της μάχης: Τα λάφυρα κρεμώνται σ' ένα δρύινο πάσσαλο, θώρακας, περικεφαλαία, ασπίδα και ακόντιο.
β) «στεφανοῦσθαι πάντας τῷ θεῷ». Η γιορτή για τη νίκη ήταν αφιερωμένη στο θεό Απόλλωνα.
γ) «ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς θάψαι».
Το αίτημα των Θηβαίων με κήρυκα να τους δοθούν οι νεκροί τους, δήλωνε την αναγνώριση της ήττας τους. Ο κήρυκας κρατώντας το κηρύκειον, το έμβλημα της αποστολής του, ήταν πρόσωπο προστατευόμενο. Σε καμιά περίπτωση δεν ήταν δυνατόν να δεχθεί επίθεση. Οι ηττημένοι ζητούσαν να θάψουν τους νεκρούς τους «ὑποσπόνδους». Οι νικητές ήταν υποχρεωμένοι (από το υποτυπώδες διεθνές δίκαιο της εποχής) να δεχτούν με όρκους και σπονδές την εκεχειρία (χωρίς κανέναν άλλον όρο).

Ερωτήσεις - ασκήσεις

1. **Πώς συμπεριφέρθηκε ο Αγησίλαος στους αντιπάλους του που είχαν καταφύγει στο ναό;**

2. **Ποια ήταν η εικόνα του πεδίου της μάχης μετά τη μάχη;**

3. **Ποιες ήταν οι ενέργειες των νικητών και ποιες των ηττημένων;**

4. **Με ποιες λέξεις του κειμένου έχουν**

ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της Ν Ε (§9-11): αόρατος, παλαιστής, ονομαστική, οδηγός, συγκοπή, άρρωστος, (§12-16) απώθηση, παροχή, τραύμα, θεαματικός, μέγεθος, απόψε.

5. Το κείμενο «συνῆσαν... εἶχον» (§9) να γραφεί με τους κύριους ρηματ. τύπους στον ενεστώτα.

6. Η έκφραση «οἱ ἀμφ(ὶ) Ἀγησίλαον» σημαίνει (§10-11):
—αυτοί που βρίσκονται γύρω από τον Αγησίλαο
—αυτοί που επιτίθενται στον Αγησίλαο
—αυτοί που συζητούν με τον Αγησίλαο

7. Η πρόταση «ὅτι Θηβαῖοι... εἰσὶ» (§11) είναι:
ειδική
αναφορική
αιτιολογική

8. Το κείμενο «ὡς δὲ τριῶν... ἐρρωμένους» (§10-11) να γραφεί σαν να το λέει κάποιος που βλέπει εκείνη τη στιγμή να εξελίσσεται η μάχη. (οι κύριοι ρημ. τύποι στον ενεστώτα)

9. Το κείμενο των §12-13 να γραφεί σαν να το διηγείται ο ίδιος ο Αγησίλαος: «οὐκ εἶλόν γε τὰ ἀσφαλέστατα· ἐξόν...»

10. Η λέξη ἐγχειρίδια (§14) είναι:
—αντικείμενο του θεάσασθαι
—κατηγορούμενο στη λέξη γυμνά
—επεξήγηση στη λέξη δόρατα
—υποκείμενο του θεάσασθαι

11. Οι ρηματικοί τύποι που έχουν υποκείμενο τον Αγησίλαο ή τους άνδρες του να γραφούν στον ίδιο τύπο του ενεστώτα (§15-16).

12. Να καταγραφούν οι κύριες ενέργειες/κινήσεις (§9-13):
α) του Αγησιλάου και των συμμάχων του
β) των Θηβαίων και των συμμάχων τους από τη στιγμή που άρχισε η μάχη μέχρι τη στιγμή που τελείωσε.

13. Οι ρηματικοί τύποι της στήλης Α να συνδεθούν με τα υποκείμενά τους της στήλης Β (§9-10).

Α	**Β**
διηγήσομαι	**οἱ σὺν Ἀγησιλάῳ**
ἐγένετο	**Ἀργεῖοι**
συνῆσαν	**ἐγὼ**
ἦσαν (ἰσοπληθεῖς)	**μάχη**
εἶχον	**οἱ ἱππεῖς**
ἦσαν(δεξιοί)	**οἱ ἀντίπαλοι**
ἀπεῖχον	**οἱ ἀντίπαλοι**
ἐφέροντο	**Θηβαῖοι**
ἐώρων	**οἱ ἀντίπαλοι**

14. Οι μετοχές της στήλης Α να συνδεθούν με το χαρακτηρισμό τους της στήλης Β (§10-11).

Α	**Β**
τῶν συστρατευσαμένων	**χρονική**

ἀφικόμενοι	κατηγορηματική
διακόψαντες	αιτιολογική
ἐξελίξας	επιθετική
πεφευγότας	χρονική
βουλόμενοι	χρονική

15. Τα απαρέμφατα της στήλης Α να συνδεθούν με τους ρηματικούς τύπους της στήλης Β στους οποίους ανήκουν συντακτικά (§12-13).

Α	Β
εἰπεῖν	ἐπέταξε
χειροῦσθαι	ἐκέλευε
ποιεῖν	ἐᾶν
ἐᾶν	ἔξεστιν
ἀπιέναι	ἐξὸν
ἀδικεῖν	χρὴ
προπέμψαι	εἶα

1β. Τα ονόματα της στήλης Α να συνδεθούν με το συντακτικό χαρακτηρισμό τους της στήλης Β και με τη λέξη που προσδιορίζουν/συμπληρώνουν της στήλης Γ (§12-13).

Α	Β	Γ
τὰ ἀσφαλέστατα	αντικείμενο	συμβαλόντες
τοῖς Θηβαίοις	υποκείμενο	παρῆν
τὰς ἀσπίδας	αντικείμενο	παράσχοιτ' ἄν

κραυγὴ	αντικείμενο	εἵλετο
μάχη	αντικείμενο	λέγουσιν
αὐτῷ	γεν. διαιρετική	ἔχων(τραύματα)
τῶν πολεμίων	υποκείμενο	ἐπελάθετο
ὅπλοις	αντικείμενο	ὀγδοήκοντα
τοῦ θείου	δοτ. του οργάνου	συνέρραξε

17. Τα ουσιαστικά της στήλης Α να συνδεθούν με τον γραμματικό χαρακτηρισμό της κλίσης τους της στήλης Γ, αφού γραφεί στη στήλη Β η ονομαστική καθενός (§14-16)

Α	Β	Γ
γῆν		1η κλίση
αἵματι		
ἀσπίδας		
κολεῶν δόρατα		2η κλίση
χεῖρας		
φάλαγγος		
τρόπαιον		3 η κλίση
αὐλητὰς		
κήρυκα		

Η φάλαγξ των οπλιτών (Εκδοτική Αθηνών)

θέματα για συζήτηση

✎ Το συναισθηματικό στοιχείο στην περιγραφή της μάχης της Κορώνειας.

✎ Να γίνει σύγκριση της μάχης της Κορώνειας (σύμφωνα με το κείμενο) και μιας ομηρικής μάχης (Ιλιάς Δ 446-458, 473-479, 488-493) ως προς τον τρόπο διεξαγωγής τους.

Οἳ δ᾽ ὅτε δή ῥ᾽ ἐς χῶρον ἔνα ξυνιόντες ἵκοντο,
σύν ῥ᾽ ἔβαλον ῥινούς, σὺν δ᾽ ἔγχεα καὶ μένε' ἀνδρῶν
χαλκεοθωρήκων· ἀτὰρ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι
ἔπληντ᾽ ἀλλήλῃσι, πολὺς δ᾽ ὀρυμαγδὸς ὀρώρει.
Ἔνθα δ᾽ ἅμ᾽ οἰμωγή τε καὶ εὐχωλὴ πέλεν ἀνδρῶν
ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων, ῥέε δ᾽ αἵματι γαῖα.
Ὡς δ᾽ ὅτε χείμαρροι ποταμοὶ κατ᾽ ὄρεσφι ῥέοντες
ἐς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄβριμον ὕδωρ
κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἔντοσθε χαράδρης,
τῶν δέ τε τηλόσε δοῦπον ἐν οὔρεσιν ἔκλυε ποιμήν·

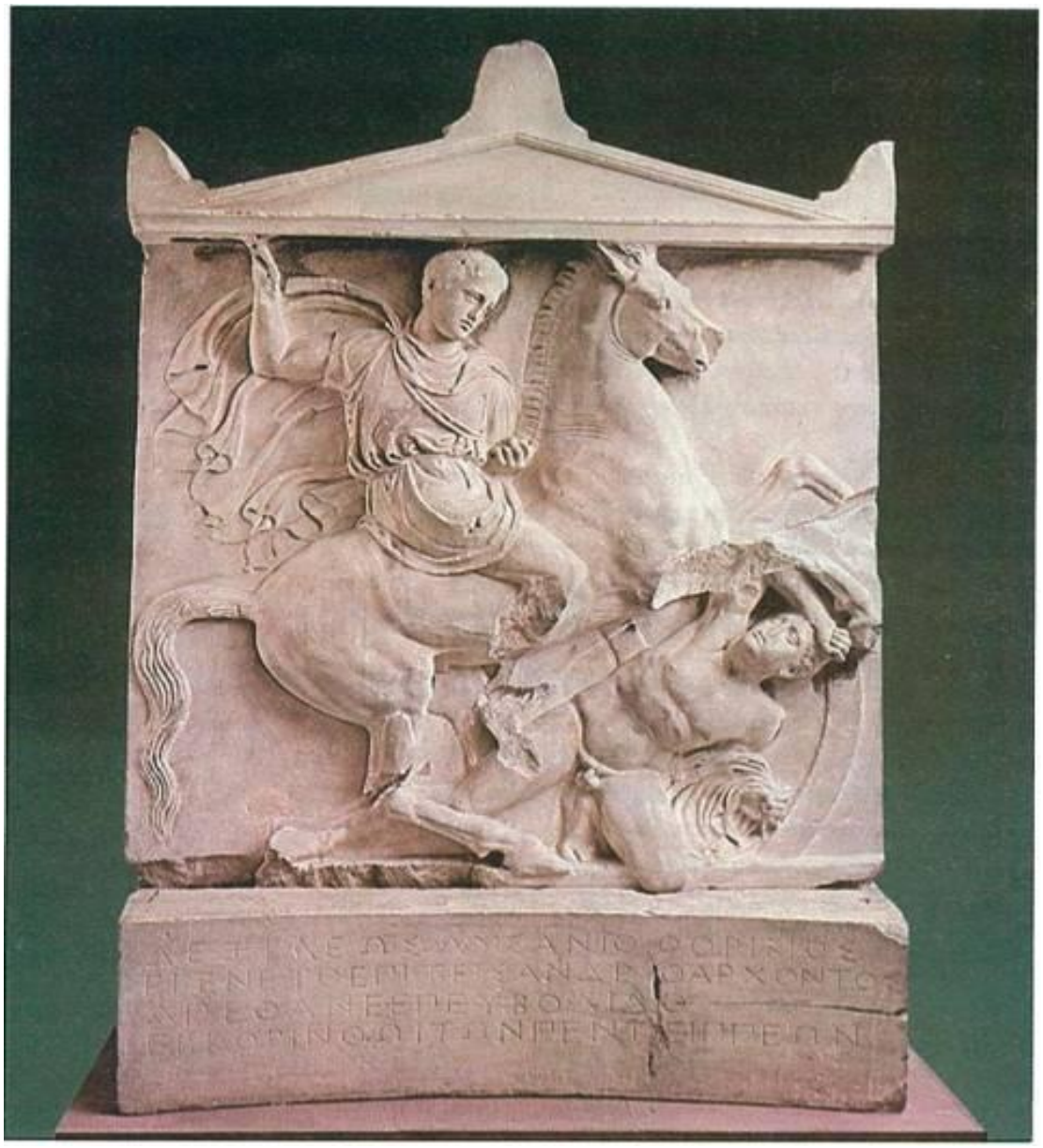
ὣς τῶν μισγομένων γένετο ἰαχή τε πόνος τε.
Πρῶτος δ᾽ Ἀντίλοχος Τρώων ἕλεν ἄνδρα κορυστὴν
ἐσθλὸν ἐνὶ προμάχοισι Θαλυσιάδην Ἐχέπωλον·
Ἔνθ᾽ ἔβαλ᾽ Ἀνθεμίωνος υἱὸν Τελαμώνιος Αἴας,
ἠΐθεον θαλερὸν Σιμοείσιον, ὅν ποτε μήτηρ
Ἴδηθεν κατιοῦσα παρ᾽ ὄχθῃσιν Σιμόεντος
γείνατ᾽, ἐπεί ῥα τοκεῦσιν ἄμ᾽ ἕσπετο μῆλα ἰδέσθαι·
τοὔνεκά μιν κάλεον Σιμοείσιον· οὐδὲ τοκεῦσι
θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰὼν
ἔπλεθ᾽ ὑπ᾽ Αἴαντος μεγαθύμου δουρὶ δαμέντι.
Τοῖον ἄρ᾽ Ἀνθεμίδην Σιμοείσιον ἐξενάριξεν
Αἴας διογενής· τοῦ δ᾽ Ἄντιφος αἰολοθώρηξ
Πριαμίδης καθ᾽ ὅμιλον ἀκόντισεν ὀξέϊ δουρί.
Τοῦ μὲν ἅμαρθ᾽, ὃ δὲ Λεῦκον Ὀδυσσέος ἐσθλὸν ἑταῖρον

βεβλήκει βουβῶνα, νέκυν ἐτέρωσ᾽ ἐρύοντα·
ἥριπε δ᾽ ἀμφ᾽ αὐτῷ, νεκρὸς δέ οἱ ἔκπεσε χειρός.

Μετάφραση: (Κακριδή-Καζαντζάκη)

Κι όπως τα δυο τ' ασκέρια τρέχοντας σμίξαν μαζί, σκουντρήξαν
τό 'να με τ' άλλο τα κοντάρια τους, σκουντρήξαν τα σκουτάρια
και των αντρών των χαλκοθώρακων η αντρειά, κι αντιχτυπούσαν
οι αφαλωτές ασπίδες, κι έβραζεν ο σάλαγος περίσσιος·
και γρίκαες καυκησιές και γόσματα μαζί την ίδιαν ώρα,
αυτών που εσφάζαν και που εσφάζουνταν, κι η γης πλημμύριζε αίμα.
Καθώς φουσκώνουν ξεροπόταμα κι απ' τα βουνά κυλούνε
και σμίγουν κάτω στο συλλάγκαδο τα ξέχειλα νερά τους,
που από κρουνούς τρανούς ξεχύνουνται μες σε βαθιά χαράδρα,
κι ακούει το βρουχισμό τους ξέμακρα πα στο βουνό ο τσοπάνος,
όμοια κι αυτοί, σα σμίξαν, έβγαζαν αλαλαγμούς και βόγγους.
Πρώτος ο Αντίλοχος εσκότωσε μέσα στους Τρώες προμάχους

τρανό αντρειωμένο, τον Εχέπωλο, το γιο του Θαλυσίου·
Κι ο τελαμώνιος Αίας ένα άγουρο, το Σιμοείσιο, ρίχνει,
που του Ανθεμίωνα γιος εκράζουνταν η μάνα του μια μέρα
στους όχτους του Σιμόη τον γέννησε γυρνώντας απ' την Ίδα,
όπου είχε πάει να ιδεί τα πρόβατα μαζί με τους γονιούς της.
Γι' αυτό και Σιμοείσιος κράζουνταν, μα να γεροκομήσει
γραφτό του τους γονιούς δεν ήτανε. Λιγόχρονος εστάθη,
καθώς με το κοντάρι ο ανδρόκαρδος τον χτύπησε Αίαντας τότε·
παρόμοια ο Σιμοείσιος κοίτουνταν, σαν πήρε να τον γδύνει
ο γαύρος Αίας· και τότες ο Άντιφος, ο στραφτοθωρακάτος
του Πρίαμου γιος, μες στο αντρομάζωμα του ρίχνει το κοντάρι
το μυτερό, μα δεν τον πέτυχε, μον' βρίσκει στ' αχαμνά του
το Λεύκο, του Οδυσσέα το σύντροφο, που το νεκρό τραβούσε·
και το κορμί απ' τα χέρια τού 'φυγε κι απάνω του εσωριάστη.

Δεξίλεως Λυσανίο Θορίκιος
ἐγένετο ἐπί Τεισάνδρο ἄρχοντος
ἀπέθανε ἐπ' Εὐβολίδο
ἐγ Κορίνθῳ τῶν πέντε ἱππέων
(Μουσείο Κεραμεικού)

Ο Δεξίλεως (414-394 π.Χ.) σκοτώθηκε με άλλους τέσσερις σε κάποια από τις μάχες του Κορινθιακού πολέμου.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 2. §17-31

Περίληψη

Ο Αγησίλαος εκστρατεύει εναντίον των Αργείων που είχαν προσχωρήσει μαζί με τους Κορινθίους στον αντισπαρτιατικό συνασπισμό. Πέρασε στην περιοχή της Κορίνθου και κατέλαβε καίρια σημεία, όπως το Πείραιο [κοντά στη σημερινή Περαχώρα του Λουτρακίου] (393 π.Χ.).
Μετά από παράκληση των Αχαιών εκστρατεύει εναντίον των Ακαρνάνων, φέρνει την ειρήνη στην περιοχή και αναγκάζει τις πόλεις-κράτη να ανακαλέσουν τους εξόριστους, φίλους των Λακεδαιμονίων. Ο Αγησίλαος θεωρούσε ως ηθικό χρέος της Σπάρτης προς τους πολιτικούς της φίλους την επάνοδο τους στις πόλεις τους [Στην επιμονή αυτή του Αγησιλάου αποδίδει ο Ξενοφών την αποδοχή εκ μέρους του της «βασιλέως ειρήνης», της Ανταλκιδείου ειρήνης, 387 π.Χ., παρά την αρχική του αντίθεση προς τη σύναψή της].
Συνέχισε να είναι χρήσιμος στην πατρίδα και στους φίλους του ακόμη και μετά την καταστροφή του εκστρατευτικού σώματος της Σπάρτης, στα Λεύκτρα της Βοιωτίας (371 π.Χ.). Η τελευταία του προσφορά ήταν η εκστρατεία στην Αίγυπτο για να βοηθήσει τον Φαραώ Ταχώ, ο οποίος είχε αποστατήσει από την κυριαρχία του βασιλιά της Περσίας (361 π.Χ.).

Κεφάλαια 3-4

μετάφραση

[3.1] Και αυτά λοιπόν έχουν ήδη λεχθεί, όσα δηλαδή από τα έργα εκείνου πραγματοποιήθηκαν ενώπιον πολλών μαρτύρων. Τέτοια έργα βέβαια δεν έχουν ανάγκη αποδείξεων, αλλά αρκεί απλώς να τα υπενθυμίσει κάποιος και αμέσως γίνονται πιστευτά. Τώρα όμως την αρετή που υπήρχε μέσα στην ψυχή του θα φανερώσω, εξαιτίας της οποίας πραγματοποιούσε αυτά που αναφέρθηκαν και όλα τα ωραία τα ποθούσε και όλα τα άσχημα τα απόδιωχνε.

[2] Ο Αγησίλαος λοιπόν τα θεία τόσο πολύ τα σεβόταν, ώστε και οι εχθροί τους όρκους εκείνου και τις σπονδές εκείνου τις νόμιζαν πιο αξιόπιστες από την φιλία αναμεταξύ τους· γιατί αυτοί μερικές φορές δίσταζαν να πλησιάσουν ο ένας τον άλλο, στον Αγησίλαο όμως παρέδιδαν με εμπιστοσύνη τους εαυτούς τους. Και για να μην το θεωρεί κανείς απίστευτο, θέλω και να αναφέρω ονομαστικά τους πιο επιφανείς απ' αυτούς.

[3] Ο Σπιθριδάτης, για παράδειγμα, ο Πέρσης, όταν κατάλαβε ότι ο Φαρνάβαζος απ' τη μια μεριά έκανε μυστικές συνεννοήσεις για να παντρευτεί την κόρη του βασιλιά, απ' την άλλη όμως ήθελε να πάρει τη δική

του χωρίς γάμο, επειδή αυτό το θεώρησε ύβρη, τον εαυτό του και τη γυναίκα του και τα παιδιά του και τη δύναμή του, τα εμπιστεύτηκε στα χέρια του Αγησιλάου.

[4] Ο Κότυς επίσης ο ηγέτης των Παφλαγόνων δεν έδειξε υπακοή στο βασιλιά παρά τη βεβαίωση καλής πίστης που του έστειλε, γιατί φοβόταν μήπως συλληφθεί και ή πληρώσει ως πρόστιμο πολλά χρήματα ή ακόμη και μήπως εκτελεστεί, στου Αγησιλάου όμως τις σπονδές έδειξε εμπιστοσύνη και αυτός και ήλθε στο στρατόπεδο και αφού έκανε συμμαχία αποφάσισε να συστρατεύεται με τον Αγησίλαο έχοντας χίλιους ιππείς και δύο χιλιάδες πελτοφόρους. (395 π.Χ.)

[5] Ακόμη και ο Φαρνάβαζος ήλθε σε διαπραγματεύσεις με τον Αγησίλαο και έκανε επίσημη συμφωνία, αν δεν οριζόταν ο ίδιος ηγέτης όλης της στρατιάς, να αποστατήσει από τον βασιλιά· αν όμως εγώ γίνω στρατηγός, είπε, θα σε πολεμήσω με όλη μου τη δύναμη. Και λέγοντας αυτά είχε απόλυτη εμπιστοσύνη ότι δεν θα πάθαινε τίποτα που να αποτελεί παραβίαση της συμφωνίας. Τόσο μεγάλο και ωραίο προσόν είναι και για όλους τους άλλους και κυρίως για στρατιωτικό ηγέτη το να είναι ευσεβής και αξιόπιστος και να έχει αναγνωριστεί ότι είναι. Αυτά σχετικά με την ευσέβεια. (395 π.Χ.)

4.1] Όσο για τη δικαιοσύνη του ως προς τα χρήματα, ποιες αποδείξεις θα μπορούσε κανείς να έχει μεγαλύτερες απ' αυτές; Εξαιτίας λοιπόν του Αγησιλάου κανείς ως τώρα δεν κατήγγειλε ότι έχασε τίποτε, πολλοί όμως διαβεβαίωναν ότι είχαν δεχτεί πολλές ευεργεσίες. Σε όποιον είναι ευχάριστο να δίνει αυτά που του ανήκουν για να ωφελεί τους ανθρώπους, πώς θα ήταν δυνατόν αυτός να θέλει να αφαιρεί αυτά που ανήκουν στους άλλους, με αποτέλεσμα να έχει κακή φήμη; Γιατί αν επιθυμούσε (τα) χρήματα, θα ήταν πολύ πιο άκοπο το να φυλάει τα δικά του από το να παίρνει αυτά που δεν του ανήκουν.

[2] Επιπλέον αυτός βέβαια που δεν θα ήθελε ακόμη και την οφειλή ευγνωμοσύνης να μην αποδώσει σε κάποιον, για την οποία δεν υπάρχουν δικαστικές κυρώσεις γι' αυτόν που δεν την αποδίδει, πώς θα ήταν δυνατόν να θέλει να αποστερεί αυτά τα οποία ακόμη και ο νόμος απαγορεύει; Ο Αγησίλαος λοιπόν έκρινε άδικο όχι μόνο το να μην ξεπληρώνει τις χάρες αλλά και το να μην ανταποδίδει πολύ περισσότερα αυτός που έχει περισσότερες δυνατότητες.

[3] Ότι έκλεβε λοιπόν τα χρήματα της πόλης, πώς θα μπορούσε να τον κατηγορήσει εύλογα κανείς, αφού αυτός και τις προσφορές ευγνωμοσύνης που

οφείλονταν προσωπικά σ' αυτόν τις παρέδιδε στην πατρίδα για να τις καρπούται. Και το να μπορεί, όποτε ήθελε να ευεργετήσει με χρήματα ή την πόλη ή φίλους, να τους ωφελεί παίρνοντάς τα από άλλους, δεν είναι και αυτό μεγάλη απόδειξη εγκρατείας χρημάτων;

[4] Γιατί αν πουλούσε τις χάρες που έκανε ή αν ευεργετούσε με πληρωμή, κανείς δεν θα νόμιζε ότι του οφείλει τίποτε. Αλλά αυτοί που έχουν ευεργετηθεί δωρεάν, αυτοί πάντα υπηρετούν με ευχαρίστηση τον ευεργέτη και διότι ευεργετήθηκαν και διότι θεωρήθηκαν προκαταβολικά άξιοι να διαφυλάττουν την παρακαταθήκη της ευεργεσίας.

[5] Αυτός λοιπόν που προτιμούσε με την ανωτερότητα του να έχει λιγότερα από όσα δικαιούται παρά να έχει με την αδικία περισσότερα, πώς δεν θα έφευγε μακριά από την αισχροκέρδεια; Εκείνος λοιπόν αφού κρίθηκε από την πόλη να έχει όλα τα περιουσιακά στοιχεία του Άγιδος, τα μισά τα έδωσε στους συγγενείς του από τη μητέρα του, γιατί τους έβλεπε να ζουν με στερήσεις. Και ότι αυτά είναι αληθινά, μάρτυρας είναι όλη η πόλη των Λακεδαιμονίων.

[6] Και όταν ο Τιθραύστης ήταν έτοιμος να του δώσει πάρα πολλά δώρα, αν αποχωρούσε από τη χώρα, αποκρίθηκε ο Αγησίλαος «Τιθραύστη, θεωρείται (395 π.Χ.)

στην πατρίδα μας ότι είναι καλύτερο για
τον ηγέτη να πλουτίζει τη στρατιά παρά
να πλουτίζει τον εαυτό του και από τους
εχθρούς να προσπαθεί να παίρνει
λάφυρα παρά δώρα».
[Μετάφραση: Γερ. Χρυσάφης]

Ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ.3

Μέχρις εδώ παρουσίασε ο Ξενοφών τον Αγησίλαο ως στρατιωτικό (αλλά και πολιτικό) ηγέτη· κύριο χαρακτηριστικό της αρετής του ήταν τα ἔργα. Από εδώ και πέρα όμως θα παρουσιάσει τις ψυχικές αρετές του Αγησίλαου.

3.2

Και πρώτη αρετή του ήταν η ευσέβεια. Η θρησκεία αποτελούσε στον αρχαίο κόσμο τον βασικότερο παράγοντα συνοχής για μια κοινωνία. Στην ευσέβεια στηριζόταν ο ὅρκος και στον όρκο η αξιοπιστία ενός ανθρώπου («τὸ πιστόν»).

3.5

Για τον ευσεβή χρησιμοποιούσαν τη λέξη όσιος. Το ὅσιον είναι αυτό που επιβάλλεται ή που επιτρέπεται στον άνθρωπο από τους θεούς, ή που ορίζει τα καθήκοντα απέναντι στους θεούς.

Κεφ.4

Η δεύτερη ψυχική αρετή του Αγησίλαου είναι η δικαιοσύνη του ως προς τα χρήματα. Αν το ὅσιον ορίζει τα καθήκοντα απέναντι στους θεούς, το δἰκαιον ορίζει τα καθήκοντα απέναντι στους ανθρώπους· και τα καθήκοντα αυτά είναι στενά δεμένα με τις οικονομικές υποχρεώσεις απέναντι στους άλλους.
Για τον Αγησίλαο όμως η δικαιοσύνη δεν ήταν νομική υποχρέωση, ούτε και ηθική, αλλά ηγεμονική γενναιόδωρη πράξη· η σχέση του με τα χρήματα παρουσιάζεται από τον Ξενοφώντα ως σχέση ελευθερίας· ο Αγησίλαος ήταν ανώτερος χρημάτων. Αυτής της ελευθερίας ο Ξενοφώντας παρουσιάζει διάφορες όψεις, κλιμακούμενες από τη γενική περιγραφή μέχρι και συγκεκριμένες πράξεις του Αγησίλαου.

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. **Για έναν ηγέτη δεν αρκεί να είναι ευσεβής, αξιόπιστος (3.5) αλλά και να έχει επιβληθεί στους άλλους η αναγνώριση αυτών των αρετών. Ποια είναι τα αναγνωρίσιμα σημάδια της ευσέβειας και της αξιοπιστίας του Αγησίλαου;**

2. **Ο Ξενοφών αναφέρει τρία παραδείγματα της εμπιστοσύνης που είχαν προς τον Αγησίλαο ξένοι ηγεμόνες. Με βάση αυτά τα παραδείγματα να κρίνετε πτυχές της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης του Περσικού Κράτους. (3.3-5).**

3. **Πώς εκδηλωνόταν η γενναιοδωρία του Αγησιλάου (Κεφ. 4);**

Κεφάλαιο 5

Περίληψη

Καμιά από τις ηδονές που κυριεύουν συνήθως τους ανθρώπους δεν μπόρεσε να κυριεύσει τον Αγησίλαο. Το μεθύσι το θεωρούσε παραφροσύνη, το πολύ φαγητό δείγμα οκνηρίας, τον ύπνο όχι αφεντικό του αλλά εξαρτώμενο από τις δραστηριότητές του. Ήταν υπόδειγμα καρτερίας για τους στρατιώτες του με το να κοιμάται στο πιο άβολο κρεβάτι και να αντέχει το κρύο του χειμώνα και τη ζέστη του καλοκαιριού. Αξιοθαύμαστη ήταν και η εγκράτεια του στα ερωτικά. Γενικά όλη του η ζωή και η συμπεριφορά δεν είχε να κρύψει τίποτε. Μακριά από τη Σπάρτη, κάθε κίνηση του γινόταν αντιληπτή γιατί ποτέ δεν απομονωνόταν. Κυκλοφορούσε μόνο σε δημόσιους χώρους.

Κεφάλαιο 6

Περίληψη

Για την ανδρεία του υπάρχουν ολοφάνερες αποδείξεις που μπορεί να τις δει κανείς: είναι τα τρόπαια που έστησε παντού όπου ήρθε αντιμέτωπος με τον εχθρό.
Αλλά είχε και τη σοφία του ηγέτη. Οι στρατιώτες του τον υπάκουαν και τον αγαπούσαν· πώς άλλωστε θα γινόταν

ισχυρότερη η φάλαγγα των στρατιωτών; Αλλά και οι εχθροί τον θεωρούσαν άψογο. Έκανε τα πάντα για να νικήσει τον εχθρό. Παρουσιαζόταν εκεί που δεν τον περίμενε ο αντίπαλος, και ετοίμαζε έτσι το στράτευμά του ώστε να είναι άφοβο και να μην καταλαμβάνεται εξ απροόπτου.
Σε όλη του τη ζωή ο Αγησίλαος προξενούσε φόβο στους εχθρούς του, θάρρος και δύναμη στους φίλους του. Δεν έδωσε ποτέ αφορμή στους εχθρούς να τον περιφρονήσουν, στους πολίτες να τον κατηγορήσουν και να τον τιμωρήσουν και στους φίλους να διατυπώσουν οποιοδήποτε σχόλιο εις βάρος του.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ

Κεφάλαιο 7

Κείμενο

Η φιλοπατρία του Αγησιλάου
[1] Ὥς γε μὴν φιλόπολις ἦν καθ᾽ ἓν μὲν ἕκαστον μακρὸν ἂν εἴη γράφειν· οἶομαι γὰρ οὐδὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ ὅ τι οὐκ εἰς τοῦτο συντείνει. Ὡς δ᾽ ἐν βραχεῖ εἰπεῖν, ἅπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι Ἀγησίλαος, ὅπου ᾤετο τὴν πατρίδα τι ὠφελήσειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σῶμα, οὐ γῆρας προὐφασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τοὺς [2]ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν. Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ

τόδε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερὸς ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων.

Παιδαγωγός

Τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν ὁρῶν τὸν βασιλέα πειθόμενον; Τίς δ᾽ ἂν ἡγούμενος μειονεκτεῖν νεώτερόν τι ἐπεχείρησε ποιεῖν εἰδὼς τὸν
[3]βασιλέα νομίμως καὶ τὸ κρατεῖσθαι φέροντα; Ὃς καὶ πρὸς τοὺς διαφόρους ἐν τῇ πόλει ὥσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας προσεφέρετο. Ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἐτίμα δ᾽ εἴ τι καλὸν πράττοιεν, παρίστατο δ᾽ εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν οὐδένα ἡγούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σῴζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεὶς εἰ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο· εἰ δ᾽ ἐν τοῖς νόμοις ἠρεμοῦντες διαμένοιεν, δῆλος ἦν εὐδαίμονα μὲν αἰεὶ ἔσεσθαι τὴν πατρίδα λογιζόμενος, ἰσχυρὰν δὲ τότε ὅταν οἱ Ἕλληνες σωφρονῶσιν.

Φιλέλλην

[4] Εἴ γε μὴν αὖ καλὸν Ἕλληνα ὄντα φιλέλληνα εἶναι, τίνα τις οἶδεν ἄλλον στρατηγὸν ἢ πόλιν οὐκ ἐθέλοντα αἱρεῖν, ὅταν οἴηται πορθήσειν, ἢ συμφορὰν νομίζοντα τὸ νικᾶν ἐν τῷ πρὸς
[5] Ἕλληνας πολέμῳ; Ἐκεῖνος τοίνυν, ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ ὡς ἐν τῇ <ἐν> Κορίνθῳ μάχῃ ὀκτὼ μὲν Λακεδαιμονίων, ἐγγὺς δὲ μύριοι τεθναῖεν <τῶν πολεμίων>, οὐκ ἐφησθεὶς φανερὸς ἐγένετο, ἀλλ᾽ εἶπεν ἄρα· «Φεῦ <σου>, ὦ Ἑλλάς, ὁπότε οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας τοὺς
[6] βαρβάρους.» Κορινθίων γε μὴν τῶν

φευγόντων λεγόντων ὅτι ἐνδιδοῖτο αὐτοῖς ἡ πόλις, καὶ μηχανὰς ἐπιδεικνύντων αἷς πάντως ἤλπιζον <ἂν> ἑλεῖν τὰ τείχη, οὐκ ἤθελε προσβάλλειν, λέγων ὅτι οὐκ ἀνδραποδίζεσθαι δέοι Ἑλληνίδας πόλεις ἀλλὰ σωφρονίζειν.« Εἰ δὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας», ἔφη, «ἡμῶν αὐτῶν ἀφανιοῦμεν, ὁρᾶν χρὴ μὴ οὐδ᾽ ἔξομεν μεθ᾽ ὅτου τῶν βαρβάρων κρατήσομεν».

Εχθρός των Περσών

[7] Εἰ δ᾽ αὖ καλὸν καὶ μισοπέρσην εἶναι, ὅτι καὶ ὁ πάλαι ἐξεστράτευσεν ὡς δουλωσόμενος τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ νῦν συμμαχεῖ μὲν τούτοις μεθ᾽ ὁποτέρων ἂν οἴηται μείζω βλάψειν, δωρεῖται δ᾽ ἐκείνοις οὓς ἂν νομίζῃ λαβόντας πλεῖστα κακὰ τοὺς Ἕλληνας ποιήσειν, εἰρήνην δὲ συμπράττει ἐξ ἧς ἂν ἡγῆται μάλιστα ἡμᾶς ἀλλήλοις πολεμήσειν, ὁρῶσι μὲν οὖν ἅπαντες ταῦτα· ἐπεμελήθη δὲ τίς ἄλλος πώποτε πλὴν Ἀγησίλαος ἢ ὅπως φῦλόν τι ἀποστήσεται τοῦ Πέρσου ἢ ὅπως τὸ ἀποστὰν μὴ ἀπόληται ἢ τὸ παράπαν ὡς καὶ βασιλεὺς κακὰ ἔχων μὴ δυνήσεται τοῖς Ἕλλησι πράγματα παρέχειν; Ὃς καὶ πολεμούσης τῆς πατρίδος πρὸς Ἕλληνας ὅμως τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ τῇ Ἑλλάδι οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλ᾽ ἐξέπλευσεν ὅ τι δύναιτο κακὸν ποιήσων τὸν βάρβαρον.

γλωσσικά σχόλια

μακρὸν ἄν εἴη γράφειν = θα απαιτούσε πολύ χρόνο το να γράφει

εἰς τοῦτο = ὡς φιλόπολις ἦν
ὡς ἐν βραχεῖ εἰπεῖν = για να πω με συντομία
ὑφίεμαι πόνων = αποφεύγω τους κόπους, προσπαθώ να ξεφύγω
φείδομαι χρημάτων = ξοδεύω τα χρήματα με πολλή προσοχή
οὐ προὐφασίζετο σῶμα = ο Αγησίλαος δεν χρησιμοποιούσε ως πρόφαση το σώμα του (δηλ. την αναπηρία του)
τίθημι τόδε ἐν τοῖς ὠφελήμασι = θεωρώ αυτό ως ωφέλεια, κατατάσσω αυτό ανάμεσα στις ωφέλειες
λατρεύω τοῖς νόμοις = τηρώ με θρησκευτική ευλάβεια τους νόμους
μειονεκτῶ, (-έω) = έχω λιγότερα από όσα δικαιούμαι
νεώτερόν τι ποιῶ = κάνω ανατρεπτικές ενέργειες
νομίμως φέρω καὶ τὸ κρατεῖσθαι = σύμφωνα με τους νόμους δέχομαι και το να κυβερνιέμαι, να δέχομαι διαταγές
διάφορος, -ον = αυτός που έχει διαφορές, πολιτικός αντίπαλος
λοιδοροῦμαι (-έομαι) + τινά + ἐπί τινι = χλευάζω, κοροϊδεύω κάποιον για κάτι
παρίσταμαι (τινι) εἰ... = συμπαραστέκομαι σε κάποιον αν...
ζημίαν τίθημι εἰ = θεωρώ απώλεια αν...
ἡρεμῶ, (-έω) ἐν τοῖς νόμοις = ζω με ηρεμία, μέσα σε καθεστώς ευνομίας, σύμφωνα με τους νόμους
αὖ = πάλι, εξάλλου
πορθῶ, (-έω) = κυριεύω (και λεηλατώ)

μύριοι = δέκα χιλιάδες (μυρίοι = άπειροι)
ἐφήδομαι = χαίρομαι, ευχαριστιέμαι
οἱ φεύγοντες = οι (πολιτικοί) εξόριστοι
ἐνδίδομαί τινι = παραδίδομαι σε κάποιον
πάντως = εξάπαντος, οπωσδήποτε
ἀνδραποδίζομαι πόλιν = υποδουλώνω, κυριεύω και πουλάω τους κατοίκους ως δούλους
μεθ' ὅτου = μαζί με ποιον
καλὸν... εἶναι = καλόν ἐστι· είναι ωραίο το να είναι κάποιος...
ὁ πάλαι... ὁ νῦν = ο παλιός (Ξέρξης Α', 486-465 π.Χ.) και ο τωρινός (Αρταξέρξης Β', 405-358 π.Χ.)
μεθ' ὁποτέρων = με όποιον από τους δύο, με όποιον από τους μεν ή από τους δε
μείζω (αιτ. πληθ., σύστοιχο αντικείμενο)
βλάπτω = βλάπτω μείζονας βλάβας· προξενώ μεγαλύτερες ζημιές
λαβόντας (αιτ.τὰ δῶρα) = ότι... αφού πάρουν τα δώρα
συμπράττω εἰρήνην = διαπραγματεύομαι όρους ειρήνης
φῦλον = φυλή, έθνος
τὸ παράπαν = (ως επίρρ.) γενικά, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο
πράγματα παρέχω τινὶ = προξενώ προβλήματα σε κάποιον

Ερμηνευτικά σχόλια

§1-3

Στις παραγράφους 1-3 ο Ξενοφών παρουσιάζει τον Αγησίλαο ως υπόδειγμα φιλοπάτριδος Σπαρτιάτη και φιλοπάτριδος βασιλιά-πολιτικού. Ως πατρίδα την εποχή εκείνη πρέπει να εννοήσουμε την «πόλιν», όπου ζούσε ο καθένας. Η κάθε μία από τις πόλεις της Ελλάδας, αλλά και γενικότερα του Ελληνικού κόσμου ήταν κράτος ανεξάρτητο με τη σημερινή σημασία· δηλαδή με δική της εσωτερική πολιτική, με ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική και δικούς της θεσμούς για τις άλλες δραστηριότητες που έχει ένα σημερινό κράτος. Υπολογίζεται ότι υπήρχαν γύρω από τη Μεσόγειο 1500 τέτοιες πόλεις· για 158 από αυτές ο Αριστοτέλης με τους μαθητές του είχε γράψει «πολιτείες», δηλαδή είχε περιγράψει τα συντάγματά τους και τη συνταγματική τους ιστορία. Μόνο μία από αυτές μας σώθηκε: η «Αθηναίων Πολιτεία». Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο πρέπει να κατανοήσουμε την ιδιότητα του φιλοπάτριδος ως «φιλοπόλιδος».
Ωστόσο ο Ξενοφών βλέπει στο πρόσωπο του Αγησιλάου τον πολιτικό-παιδαγωγό του λαού που κυβερνά. Ο πολιτικός είναι ταυτόχρονα και πατέρας.
Ο 4ος αι. π.Χ. είναι ο αιώνας που έδωσε μεγάλη σημασία στην Αγωγή των νέων. Είναι ο αιώνας με τις μεγάλες σχολές της φιλοσοφίας, όπως η Πλατωνική, και της ρητορικής, όπως του Ισοκράτη. Αργότερα θα ιδρυθούν και άλλες. Τα παιδαγωγικά ενδιαφέροντα του Ξενοφώντα

είναι έντονα —ως και διδακτικά εγχειρίδια έγραψε— σε πολλά συγγράμματά του. Είναι ενδεικτικός ο τρόπος που τελειώνει τον πρόλογο του ιστορικού-παιδαγωγικού μυθιστορήματος του «Κύρου **παιδεία**» -που σημαίνει ακριβώς **εκπαίδευση** του Κύρου. «Ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα (= εξετάσαμε) τίς ποτ' ὢν γενεὰν καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων καὶ ποίᾳ τινὶ **παιδευθεὶς παιδείᾳ** τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων» (Κύρου Παιδεία, 1.1.6).

§4-7

Ο 4ος αι. όμως προσπάθησε να διευρύνει την έννοια της φιλοπατρίας και να την φέρει μέχρι τα όρια του ελληνισμού και να εξισώσει τον «φιλόπολιν» με τον «φιλέλληνα». Και παλιότερα βέβαια οι Έλληνες είχαν την αίσθηση του ομόφυλου, ότι ανήκαν στην ίδια φυλή με τους άλλους Έλληνες· με αυτό το πνεύμα έγινε και ο αγώνας εναντίον των Περσών τις πρώτες δεκαετίες του 5ου αι. Όμως ο «φιλόπολις» υπερίσχυε του «φιλέλληνος». Ο Πελοποννησιακός όμως πόλεμος, και οι άλλοι, με τις ολέθριες συνέπειες στον ελληνικό χώρο, έκαναν πολλούς και διανοούμενους, όπως ο Γοργίας, ο Λυσίας, ο Ισοκράτης, και στρατιωτικούς-πολιτικούς, όπως ο Αγησίλαος, να σκεφθούν πανελλήνια. Ανάμεσα σ' αυτούς είναι και ο Ξενοφών που ασφαλώς με αφορμή το εγκώμιο του Αγησιλάου βρίσκει ευκαιρία να προβάλλει και τις δικές του «πανελλήνιες» ιδέες.

§7

Όμως το αίσθημα του «πολίτη», του κατοίκου της ανεξάρτητης «πόλης-κράτους» δεν ήταν εύκολο να υπερνικηθεί. Γι' αυτό είχε επινοηθεί και το πρόσχημα του πολέμου εναντίον των βαρβάρων, με την ιδεολογική κάλυψη της εκδίκησης για την προ 100 χρόνων και πλέον εισβολή των Περσών στην Ελλάδα, και την απελευθέρωση των ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας. Ο Αγησίλαος ήταν ένα καλό παράδειγμα της νικηφόρας αντιθέσεως ελλήνων εναντίον των βαρβάρων.
Με το ίδιο πρόσχημα και ιδεολογία θα ενώσει ο Φίλιππος Β' της Μακεδονίας τους Έλληνες στο συνέδριο του Ισθμού (337 π.Χ.), περίπου 20 χρόνια μετά τη συγγραφή του εγκωμίου «Αγησίλαος» και ο Μέγας Αλέξανδρος θα ικανοποιήσει το αίτημα των Ελλήνων για εκδίκηση για τις προσβολές που τους έκαναν οι Πέρσες.

§5-7

«μαχόμενοι πάντας βαρβάρους», «τῶν βαρβάρων κρατήσομεν», «κακὸν ποιήσων τὸν βάρβαρον».
Η λέξη βάρβαρος στο κείμενο σημαίνει τους Πέρσες κυρίως· αυτή τη σημασία την απέκτησε μετά τους Περσικούς πολέμους. Αρχικά η λέξη βάρβαρος ήταν ηχομιμητική, δηλαδή ονοματοποιημένη, από το βαρ-βαρ, ήχο με τον οποίο απέδωσαν οι αρχαίοι Έλληνες το ακατανόητο γι' αυτούς άκουσμα από τις γλώσσες άλλων λαών. Σήμαινε λοιπόν,

ευρύτερα, αυτόν που δεν μιλούσε ελληνικά και στη συνέχεια αυτόν που δεν είχε ήθη Ελληνικά. Από το τέλος όμως του 5ου αι. π.Χ. η λέξη σήμανε τον αμαθή, τον άξεστο, τον αγροίκο (και εξαιτίας της Ελληνοπερσικής αντιπαράθεσης) σημασίες που κρατάει σήμερα η λέξη.

§5 Ἡ ἐν τῇ Κορίνθῳ μάχη

Αυτή η μάχη έγινε στον ποταμό Νεμέα —μεταξύ Κορίνθου και Σικυώνας (περίπου το σημερινό Κιάτο)— ένα ή δύο μήνες πριν από τη μάχη της Κορώνειας. Οι Σπαρτιάτες και οι σύμμαχοί τους συγκέντρωσαν 20.000 οπλίτες, 1000 ψιλούς και 600 ιππείς. Ο αντισπαρτιατικός συνασπισμός (Αθηναίοι, Αργείοι, Βοιωτοί κ.ά.) είχε 24.000 οπλίτες, 1.500 ιππείς. Ο σπαρτιατικός συνασπισμός νίκησε. Οι Σπαρτιάτες έχασαν 8 δικούς τους και 1100 συμμάχους τους· από τους αντιπάλους τους έπεσαν 2.800.

Ἐξέπλευσεν... κακὸν ποιήσων τὸν βάρβαρον

Ο Ξενοφών αναφέρεται στο εκστρατευτικό σώμα 1000 οπλιτών με επικεφαλής τον Αγησίλαο που έστειλαν οι Λακεδαιμόνιοι για να βοηθήσουν τον Φαραώ της Αιγύπτου Ταχώ που επαναστάτησε (361 π.Χ.) μαζί με σατράπες της Μ. Ασίας εναντίον της επικυριαρχίας του Μεγάλου Βασιλέως της Περσίας.

§1-7

Στο κεφάλαιο αυτό είναι έντονος ο ρητορικός χαρακτήρας του εγκωμίου. Είναι διάσπαρτοι οι ρητορικοί τρόποι: Το ασύνδετο σχήμα (§1)· οι

ρητορικές ερωτήσεις· οι ρυθμικές φράσεις, όπου σε ορισμένη θέση των αλλεπάλληλων προτάσεων τοποθετείται ο ίδιος συντακτικός όρος· ρυθμικές αντιθέσεις· συσσώρευση ομόλογων στοιχείων· αντιπαραθέσεις· ένταξη στην αφήγηση αποσπασμάτων ευθέος λόγου, για να τονιστεί ό,τι έχει καίρια σημασία.

Οπλιτοδρόμοι (Εκδοτική Αθηνών)

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. (§1-2) 1. Πώς έδειχνε ο Αγησίλαος την αγάπη του για την πατρίδα;
2. Ποια είναι η πιο σημαντική ωφέλεια που πρόσφερε ο Αγησίλαος στην πατρίδα του;

2. (§2-3) 1. Πώς συμπεριφερόταν ο Αγησίλαος προς αυτούς με τους οποίους είχε διαφορές;
2. Πότε, κατά την άποψη του Αγησιλάου, η πατρίδα θα ήταν ευτυχισμένη και ισχυρή;

3. (§4-6) 1. Ποια γεγονότα θεμελιώνουν την άποψη ότι ο Αγησίλαος ήταν «Φιλέλλην»;
2. Ποιες ήταν οι προθέσεις του Αγησιλάου απέναντι στους βαρβάρους;

4. (§7) 1. Ποιος ήταν ο στρατηγικός στόχος της περσικής διπλωματίας για την Ελλάδα και με ποια μέσα προσπαθούσε να τον επιτύχει;
2. Ποιες είναι οι ενέργειες του Αγησιλάου εναντίον της Περσίας;

5. Η λέξη **ἀφίσταμαι** (§1) σημαίνει: απομακρύνομαι, υποστηρίζω, υποφέρω (Να υπογραμμίσετε την ορθή απάντηση).

6. Η πρόταση «**ὅτι** δυνατώτατος... λατρεύων» (§2) είναι:
—επεξήγηση στη λέξη **τόδε**
—αντικείμενο στον τύπο **τίθημι**
—υποκείμενο στο **φανερὸς ἦν**

7. Οι §1-2 να γραφούν με τις εξής αλλαγές: **Ἐγώ** = **ἡμεῖς**, **Ἀγησίλαος/βασιλεύς** = **βασιλεῖς**, **τίς** = **τίνες**;

8. Το κείμενο της §1 «ἅπαντες ἐπιστάμεθα... ἀγαθὰ ποιεῖν» να γραφεί με τους κύριους ρηματικούς τύπους των προτάσεων όπου δηλώνεται η ιδιότητα του Αγησιλάου ως «φιλοπόλιδος» στον αόριστο. Να εξηγήσετε γιατί ο Ξενοφώντας επέλεξε τους τύπους του παρατατικού.

9. Η λέξη ἀπόλλυμαι (§2-3) σημαίνει: απολύομαι, λυτρώνομαι, χάνομαι, καταστρέφω (Να υπογραμμίσετε).

10. Ο υποθετ. λόγος: «ἐτίμα... εἰ πράττοιεν» (§3) σημαίνει:
—απλή σκέψη
—επαναλαμβανόμενο στο παρελθόν
—αντίθετο του πραγματικού
—προσδοκώμενο

11. Η §3 να γραφεί με την αλλαγή: ὅς (Ἀγησίλαος) = βασιλεῖς.

12. Οι ρηματικοί τύποι που δηλώνουν τη συμπεριφορά του Αγησιλάου προς τους συμπολίτες του (§3) να γραφούν στον ίδιο τύπο του αορίστου.

13. Οι δύο πρώτοι υποθετικοί λόγοι της §3 να γραφούν στο είδος του προσδοκωμένου.

14. Οι ρηματικοί τύποι των §4-6 που δηλώνουν δραστηριότητα που έχει σχέση με τον πόλεμο να καταγραφούν και δίπλα να γραφεί ο ίδιος τύπος του αορίστου.

15. Μετατροπή πλάγιου λόγου σε ευθύ: Να

μετατρέψετε σε κύριες προτάσεις όσες δευτερεύουσες εξαρτώνται από εκφράσεις και λέξεις που δηλώνουν λόγο (λεκτικά ρήματα και εκφράσεις) και εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου (§5-6).

16. Ποια η σημασία των ρητορικών ερωτήσεων της §2; (Σκεφθείτε πρώτα ποια η αναμενόμενη αυτονόητη απάντηση και μετατρέψτε την ερωτηματική πρόταση σε πρόταση κρίσεως).

17. **Γιατί ο Ξενοφών παρεμβάλλει στην αφήγηση (§5-6) και αυτούσιους λόγους του Αγησίλαου;**

18. Υπογραμμίστε τη σωστή απάντηση: η πρόταση «ὅ,τι δύναιτο» (§7) είναι:
—ειδική
—αναφορική
—αναφορικοϋποθετική
—πλάγια ερωτηματική

19. Να καταγράψετε τα ρήματα που δηλώνουν την περσική πολιτική, έναντι της Ελλάδος και δίπλα να γράψετε τον τύπο του αορίστου.

20. Να καταγραφούν οι προτάσεις της περιόδου «ἐπεμελήθη δὲ τίς... τὸν βάρβαρον» (§7) και να προσδιοριστούν συντακτικά το είδος τους και ο ρόλος που παίζουν στην περίοδο.

21. Τις μετοχές και τα απαρέμφατα της στήλης Α να τα συνδέσετε με την κατάλληλη μετάφρασή τους της στήλης Β (§2-3)

A	B
ἀπειθεῖν	να πειθαρχεί
ὁρῶν	επειδή ήθελε
πειθόμενον	να είναι απείθαρχος
μειονεκτεῖν	ότι θα είναι
θέλων	ότι σκέπτεται
ἔσεσθαι	ότι υστερεί
λογιζόμενος	όταν έβλεπε

22. Οι αντωνυμίες της στήλης Α να συνδεθούν με τη γραμματική τους ονομασία της στήλης Β (§4-6)

A	B
τίνα;	προσωπική
τις	δεικτική
ἄλλον	οριστική/επαναληπτική
ἐκεῖνος	αυτοπαθητική
αὐτῷ	αλληλοπαθητική
σου	κτητική
πάντας	αόριστη/επιμεριστική
αἷς	αναφορική
ἡμῶν αὐτῶν	αόριστη/επιμεριστική
ὅτου	ερωτηματική
	αόριστη
	αναφορική

(στη στήλη Β υπάρχουν και ονομασίες που δεν αντιστοιχούν στη στήλη Α).

23. Οι μετοχές της στήλης Α να συνδεθούν με την ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση της στήλης Β (§7)

Α	**Β**
α) δουλωσόμενος	**α) εἰ δουλώσεται** **ἐπεὶ ἐδουλώσατο** **ἵνα δουλώσηται**
β) λαβόντας	**β) ἐπεὶ ἔλαβον** **εἰ λάβοιεν** **ἐπειδὰν λάβωσι**
γ) τὸ ἀποστὰν	**γ) ὅ ἀπέστη** **εἰ ἀπέστη** **ὅτε ἀπέστη**
δ) πολεμούσης	**δ) ὅτε ἐπολέμει** **εἰ καὶ ἐπολέμει** **ἵνα πολεμῇ**

24. Με ποιες λέξεις του κειμένου (7.1-7) έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της ΝΕ: πλεονέκτης, αφροσύνη, φυλετικός, παραστάτης, αναφορά, διάστημα, ενδιαφέρον.

25. Ποια ήταν η πολιτική της Περσίας απέναντι στην Ελλάδα (όπως την έβλεπε ένας Έλληνας)· και με ποια πολιτική προσπάθησε να αντιδράσει ο Αγησίλαος; (§7). (Χρησιμοποιήστε λέξεις/φράσεις του κειμένου)

26. Ποια ιστορικά γεγονότα υπαινίσσεται ο Ξενοφών στην §7;

Θέματα για συζήτηση

- Γιατί είναι «ἐν τοῖς μεγίστοις ὠφελήμασι» τό «λατρεύειν τοῖς νόμοις τον βασιλέα»;
- Ποια στοιχεία συνθέτουν την ιδιότητα του Αγησιλάου α) ως «φιλοπόλιδος» και β) ως φιλέλληνος;
- Ποιες αφορμές είχε ο Ξενοφών να είναι «φιλέλλην», δηλαδή να έχει πανελλήνιες ιδέες; (Με βάση τη βιογραφία του).

Κεφαλαίο 8

Περίληψη

Ο Αγησίλαος ήταν ευχάριστος στις συναναστροφές του («τὸ εὔχαρι»), είχε μεγαλείο ψυχής («μεγαλογνωμοσύνη»), πολιτική οξυδέρκεια («πρόνοια») και λιτότητα στην προσωπική και την οικογενειακή του ζωή.
Παρά τη δύναμη του αξιώματος του, ήταν προσηνής προς τους άλλους και πολλοί επιδίωκαν να τον συναντήσουν όχι για να του ζητήσουν κάτι αλλά γιατί η παρέα του ήταν ευχάριστη.
Το μεγαλείο της ψυχής του αποδείχτηκε σε όσες περιπτώσεις ο βασιλιάς της Περσίας προσπάθησε να εξαγοράσει τη φιλία του. Ο Αγησίλαος θεωρούσε τα συμφέροντα της Σπάρτης αλλά και της Ελλάδας γενικότερα ανώτερα από τα δικά του.
Η προνοητικότητα και η πολιτική του οξυδέρκεια τον οδηγούσε να ευνοεί τις αποστασίες σατραπών της Περσίας και να αποφεύγει –παρά τα δελεαστικά δώρα– τις προσωπικές σχέσεις με το βασιλιά.
Την λιτότητά του και την πενία της οικογένειας του μπορεί να την διαπιστώσει κανείς βλέποντας (και μετά το θάνατο του) το σπίτι του ή μαθαίνοντας πόσο απλά, σαν τις άλλες κοπέλες, κυκλοφορούσε η κόρη του.

Κεφάλαιο 9

Περίληψη

Σύγκριση της απλότητας της ζωής του Αγησιλάου με τη χλιδή του βασιλιά της Περσίας. Ο βασιλιάς της Περσίας καμάρωνε που δύσκολα τον έβλεπε κανείς και αργούσε να ικανοποιήσει οποιοδήποτε αίτημα, ενώ ο Αγησίλαος ευχαριστιόταν να είναι προσιτός σε όλους και να διεκπεραιώνει γρήγορα ό,τι περνούσε απ' το χέρι του.
Για τον βασιλιά της Περσίας έψαχναν σ' όλη τη γη να του βρουν τα καλύτερα ποτά, χιλιάδες να του ετοιμάσουν τι θα φάει, αμέτρητοι να φροντίσουν πόσο άνετα θα κοιμηθεί. Ο Αγησίλαος ήταν εξαιρετικά βολικός, δεν είχε απαιτήσεις για προσωπική άνεση και φρόντιζε να μην προκαλεί με τη συμπεριφορά του.

Κεφαλαίο 10

Περίληψη

Ο Ξενοφών συγγράφει τον έπαινο του για την αντοχή, την ανδρεία, την πολιτική σκέψη του Αγησιλάου. Υπήρξε για τους άλλους υπόδειγμα, «κανών» ευσέβειας, δικαιοσύνης, σωφροσύνης, εγκράτειας. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι το βιβλίο του δεν είναι «θρῆνος» αλλά «ἐγκώμιον», αυτό που αξίζει στον Αγησίλαο γιατί πέτυχε στη ζωή του τις ωραιότερες νίκες και τα πιο άξια έργα και εκπλήρωσε τις ευγενικές φιλοδοξίες που είχε από παιδί.

Κεφάλαιο 11. §1-13

Μετάφραση

Ανακεφαλαίωση των αρετών του Αγησίλαου

[1] Και τώρα θέλω να επανέλθω στα κύρια σημεία της αρετής του, για να μπορεί ο έπαινος να διατηρείται στη μνήμη ευκολότερα.
Ο Αγησίλαος λοιπόν σεβόταν τα ιερά και σε εχθρικές περιοχές, γιατί νόμιζε ότι τους θεούς όχι λιγότερο στην εχθρική χώρα παρά στη φιλική πρέπει κανείς να τους κάνει συμμάχους.
Και δεν μεταχειριζόταν βία εις βάρος των ικετών των θεών ακόμη κι αν ήταν εχθροί, γιατί θεωρούσε παράλογο να αποκαλούμε μεν ιερόσυλους αυτούς που κλέβουν από ιερά, αλλά να θεωρούμε ευσεβείς αυτούς που σηκώνουν με τη βία ικέτες από βωμούς.
[2] Εκείνος λοιπόν δεν έπαυε ποτέ να επαναλαμβάνει ότι νόμιζε πως οι θεοί χαίρονται εξίσου με όσια έργα και με αγνά ιερά.
Αλλά όμως, και όποτε είχε επιτυχίες, δεν περιφρονούσε τους ανθρώπους, αλλά αναγνώριζε ότι χρωστούσε χάρη στους θεούς.
Και πρόσφερε περισσότερες θυσίες όταν είχε θάρρος παρά τάματα όταν είχε δισταγμούς.
Και είχε συνηθίσει να φαίνεται χαρωπός όταν ένιωθε φόβο, να είναι όμως πράος όταν είχε επιτυχίες.
[3] Από τους φίλους του επίσης όχι τους πιο δυνατούς αλλά τους πιο πρόθυμους υποδεχόταν πιο εγκάρδια.
Και μισούσε όχι αυτόν που αμυνόταν αν του έκαναν κάποιο κακό αλλά αν κάποιος φαινόταν

αχάριστος ενώ τον ευεργετούσαν.
Και χαιρόταν τους μεν αισχροκερδείς να τους βλέπει φτωχούς, τους δίκαιους όμως να τους κάνει πλούσιους, επειδή ήθελε να καταστήσει τη δικαιοσύνη πιο επικερδή από την αδικία.
[4] Και προσπαθούσε να έχει σχέσεις με ανθρώπους κάθε προελεύσεως, να συνδέεται όμως στενά μόνο με τους καλούς.
Και όποτε άκουγε να κατηγορούν ή να επαινούν κάποιους, νόμιζε ότι μαθαίνει καλά τους χαρακτήρες αυτών που τα έλεγαν όχι λιγότερο από τους χαρακτήρες αυτών για τους οποίους τα έλεγαν.
Και αυτούς που τους εξαπατούσαν φίλοι δεν τους κατηγορούσε, κατέκρινε όμως πάρα πολύ αυτούς που τους εξαπατούσαν εχθροί και θεωρούσε έξυπνο το να εξαπατά κανείς αυτούς που δεν δείχνουν εμπιστοσύνη αλλά ανόσιο να εξαπατά κανείς αυτούς που δείχνουν εμπιστοσύνη.
[5] Και χαιρόταν να τον επαινούν αυτοί που ήθελαν και να επικρίνουν ακόμη όσα δεν τους άρεσαν και δεν εχθρευόταν κανέναν απ' όσους μιλούσαν με παρρησία αλλά πρόσεχε τους κρυψίνους όπως ακριβώς και τις ενέδρες.
Και μισούσε βέβαια αυτούς που έκαναν διαβολές περισσότερο απ' τους κλέφτες, γιατί θεωρούσε πιο μεγάλη ζημιά να χάσει φίλους παρά χρήματα.
[6] Και τα σφάλματα των απλών πολιτών τα ανεχόταν με πραότητα αλλά αυτών που ασκούσαν εξουσία τα θεωρούσε μεγάλα γιατί έκρινε ότι οι πρώτοι δεν χειρίζονται όπως πρέπει λίγα, ενώ οι δεύτεροι πολλά.

Και στο βασιλικό αξίωμα νόμιζε ότι ταιριάζει όχι η νωθρότητα αλλά η πραγματική αρετή.
[7] Και δεν επέτρεψε να του στήσουν ανδριάντα του σώματος, μολονότι πολλοί ήθελαν αυτό το δώρο να του κάνουν αλλά δεν σταματούσε ποτέ να τελειοποιεί μνημεία της ψυχής, επειδή πίστευε ότι το πρώτο είναι έργο ανδριαντοποιών, ενώ το δεύτερο αποκλειστικά δικό του και το ένα έργο των πλουσίων, το άλλο των ενάρετων.
[8] Τα χρήματα επομένως όχι μόνο δίκαια αλλά και γενναιόδωρα τα χρησιμοποιούσε, γιατί νόμιζε ότι για τον δίκαιο είναι αρκετό να μην πειράζει αυτά που ανήκουν σε άλλους αλλά για τον γενναιόδωρο να ωφελεί ακόμη περισσότερο προσφέροντας και από τα δικά του.
Και πάντα ήταν θεοφοβούμενος, γιατί νόμιζε ότι αυτοί που ζουν καλά δεν είναι ακόμη ευδαίμονες, αυτοί όμως που έχουν ήδη τελειώσει ένδοξα τη ζωή τους ότι είναι μακάριοι.
[9] Και έκρινε ως μεγαλύτερη συμφορά το να αδιαφορεί κανείς εν γνώσει του για το καλό παρά εν αγνοία του. Και δεν ποθούσε καμιά δόξα, για την οποία δεν είχε κάνει ο ίδιος με κόπο ό,τι έπρεπε. Μου φαίνεται πως ήταν απ' τους λίγους ανθρώπους που νόμιζε ότι η αρετή είναι όχι υπομονή σε δυσκολίες αλλά απόλαυση· οπωσδήποτε χαιρόταν περισσότερο όταν τον επαινούσαν παρά όταν αποκτούσε χρήματα. Αλλά έδειχνε την ανδρεία του συνδυασμένη περισσότερο με ορθή σκέψη παρά με ριψοκίνδυνες ενέργειες, και τη σοφία έμπρακτα μάλλον παρά με λόγους την ασκούσε.

[10] Ενώ λοιπόν ήταν βέβαια πολύ πράος με τους φίλους του, ήταν πολύ φοβερός με τους εχθρούς του· και ενώ έδειχνε πολύ μεγάλη αντοχή στους κόπους, με μεγάλη ευχαρίστηση υποχωρούσε στους συντρόφους του, γιατί επιθυμούσε τα καλά έργα μάλλον παρά τα ωραία σώματα. Και ενώ ήξερε καλά να δείχνει σωφροσύνη στις ώρες της ευτυχίας μπορούσε να είναι γεμάτος θάρρος στις ώρες του κινδύνου.
[11] Και την φιλική συμπεριφορά είχε συνηθίσει να τη δείχνει όχι με πειράγματα αλλά με τον τρόπο του και τη μεγαλοφροσύνη του τη χρησιμοποιούσε όχι με αλαζονεία αλλά με γνώση· ενώ λοιπόν καταφρονούσε τους πολύ υπερήφανους, ήταν πιο ταπεινός απ' τους απλούς ανθρώπους. Γιατί απ' τη μια μεριά καμάρωνε για τη φτώχεια της ενδυμασίας του απ' την άλλη όμως για τη λαμπρή εμφάνιση του στρατεύματος και για το ότι αυτός μεν είχε ελάχιστες απαιτήσεις τους φίλους του όμως τους ωφελούσε όσο περισσότερο γινόταν.
[12] Και επιπλέον ήταν πάρα πολύ σκληρός ως αντίπαλος αλλά και πάρα πολύ ήπιος ως νικητής· και ήταν πάρα πολύ δύσκολο να τον εξαπατήσουν οι εχθροί του αλλά πάρα πολύ εύκολο να τον καταφέρουν οι φίλοι του. Και ενώ παρείχε ασφάλεια στα συμφέροντα των φίλων του είχε συνεχώς ως έργο του να εξουδετερώνει τα σχέδια των αντιπάλων του.
[13] Εκείνον οι συγγενείς τον χαρακτήριζαν αφοσιωμένο στην οικογένεια, οι συνεργάτες του ειλικρινή, αυτοί που τον είχαν εξυπηρετήσει ευγνώμονα, οι αδικημένοι συμπαραστάτη και

όσοι βέβαια είχαν κινδυνέψει μαζί του σωτήρα μετά τους θεούς.

[Μετάφραση: Γερ. Χρυσάφης]

Ερμηνευτικά σχόλια

§1-13

Το Κεφ. 11 §1-13 είναι περίληψη των αρετών του Αγησίλαου που εκτέθηκαν στα Κεφ. 3-9. Πρώτη και εδώ αρετή η ευσέβεια (§1-2)· ο Ξενοφών προσθέτει και μερικά άλλα στοιχεία· το σημαντικότερο είναι ότι σεβόταν τα ιερά ακόμη και των εχθρικών περιοχών. Οι Έλληνες ήταν ανεκτικοί απέναντι στις άλλες θρησκείες.

§3-9

Ο συγγραφέας ασχολείται με τις σχέσεις του Αγησίλαου προς τους άλλους ανθρώπους. «Προσπαθούσε να έχει σχέσεις με ανθρώπους κάθε προελεύσεως, να συνδέεται όμως με τους καλούς» (§4)· πρόκειται για άτομο, όπως τον περιγράφει ο Ξενοφών, έντονα κοινωνικό· άλλωστε η κοινωνικότητα ήταν χαρακτηριστικό όλων των αρχαίων Ελλήνων που το κληρονομήσαμε και οι νέοι Έλληνες.

§9-12

Δύο βασικές αρετές είναι πολύ χαρακτηριστικές: η ευβουλία, η ορθή σκέψη (§9) και η σωφροσύνη, «τὸ σωφρονεῖν» (§10). Κύρια στοιχεία της σωφροσύνης είναι η γνώση και η ισορροπία μεταξύ αντιθέτων· είναι η κύρια

έκφραση του περίφημου αρχαίου ελληνικού μέτρου.

Του μέτρου έκφραση είναι οι §3-12. Σε όλες τις προτάσεις/περιόδους υπάρχουν αντιθέσεις. Μέτρον δεν σημαίνει μετριότητα ούτε έλλειψη ακροτήτων αλλά ισορροπία δυναμική.
Οι αντιθέσεις στην τελευταία περίοδο της §9 είναι χαρακτηριστικές: «Αλλά έδειχνε την ανδρεία... ασκούσε».
α) Η ανδρεία - οι κίνδυνοι και το έργον είναι της ίδιας τάξεως καταστάσεις, όπως επίσης
β) η ευβουλία - η σοφία και οι λόγοι είναι άλλης τάξεως αντίθετης προς την προηγούμενη τάξη. Παραμονή του ανθρώπου στην ίδια τάξη καταστάσεων θα ήταν για τον Αγησίλαο και γενικά για τον αρχαίο Έλληνα μονομερής και ανισόρροπη. Ο συνδυασμός της ευβουλίας με την ανδρεία και του έργου με την σοφία ανατρέπει τη μονομέρεια και την ανισορροπία.
Στην §11 τό «καταφρονούσε» και τό «ταπεινός» σε σχέση με τους ανθρώπους είναι ακραίες καταστάσεις· ωστόσο ο Αγησίλαος μπόρεσε να τις εναρμονίσει μέσα του.
Στην §13 είναι οι άλλοι που λένε τη γνώμη τους για τον Αγησίλαο.

Από άλλη άποψη η §7 τοποθετεί τον Αγησίλαο ως πρόσωπο συγκεκριμένο και τον «Αγησίλαο» ως σύγγραμμα στο μεταίχμιο δύο εποχών. Με την άρνηση του να του κατασκευάσουν «εικόνα» δηλαδή άγαλμα, ο Αγησίλαος ανήκει στην παλιά εποχή όπου μόνον τα θεϊκά ή τα μυθικά πρόσωπα εικονίζονταν. Με το εγκώμιον όμως που συνέγραψε ο Ξενοφώντας πέρασε ο

Αγησίλαος στην νέα εποχή, που αρχίζει τον 4ο αιώνα π.Χ., και όπου το άτομο και όχι η κοινότητα αρχίζει να παίζει αποφασιστικό ρόλο.

Ασκήσεις

1. Πώς εκδήλωνε την ευσέβεια του ο Αγησίλαος;

2. Ποιες ήταν οι επιμέρους αρετές που κοσμούσαν τον Αγησίλαο;

3. Ποιους ανθρώπους εκτιμούσε ο Αγησίλαος;

4. Τι θεωρούσε κακό και τι καλό ο Αγησίλαος;

5. Ποιες αντίθετες τάσεις συναιρούσε μέσα του ο Αγησίλαος;

Κεφάλαιο 11 §14-16

Κείμενο

Ο τελικός έπαινος

[14] Δοκεῖ δ᾽ ἔμοιγε καὶ τόδε μόνος ἀνθρώπων ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἡ μὲν τοῦ σώματος ἰσχὺς γηράσκει, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ῥώμη τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατός ἐστιν. Ἐκεῖνος γοῦν οὐκ ἀπεῖπε μεγάλην καὶ καλὴν ἐφιέμενος <δόξαν, ἔστε> τὸ σῶμα φέρειν ἐδύνατο τὴν τῆς ψυχῆς [15] αὐτοῦ ῥώμην. Τοιγαροῦν ποίας οὐ νεότητος κρεῖττον τὸ ἐκείνου γῆρας ἐφάνη; Τίς μὲν γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ἀκμάζων οὕτω φοβερὸς ἦν ὡς Ἀγησίλαος τὸ μήκιστον τοῦ αἰῶνος ἔχων; Τίνος δ᾽ ἐκποδὼν γενομένου μᾶλλον ἥσθησαν οἱ πολέμιοι ἢ Ἀγησιλάου καίπερ γηραιοῦ τελευτήσαντος; Τίς δὲ συμμάχοις θάρσος παρέσχεν ὅσον Ἀγησίλαος, καίπερ ἤδη πρὸς τῷ στόματι τοῦ βίου ὤν; Τίνα δὲ νέον οἱ φίλοι πλέον ἐπόθησαν ἢ Ἀγησίλαον γηραιὸν ἀποθανόντα;

[16] Οὕτω δὲ τελέως ὁ ἀνὴρ τῇ πατρίδι ὠφέλιμος ὢν διεγένετο ὡς καὶ τετελευτηκὼς ἤδη ἔτι μεγαλείως ὠφελῶν τὴν πόλιν εἰς τὴν ἀίδιον οἴκησιν κατηγάγετο, μνημεῖα μὲν τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κτησάμενος, τῆς δὲ βασιλικῆς ταφῆς ἐν τῇ πατρίδι τυχών.

γλωσσικά σχόλια

γοῦν = πραγματικά
ἀπεῖπε (ἀπαγορεύω) οὐκ ἀπεῖπε ἐφιέμενος (κατ. μτχ.) = δεν κουράστηκε, δεν σταμάτησε να επιθυμεί
ἐφίεμαι = επιθυμώ
τοιγαροῦν = γι' αυτό
ἐφάνη (φαίνομαι) = αποδείχτηκε
ἀκμάζω = (βρίσκομαι) στην ακμή της ηλικίας μου
μήκιστος, -η, -ον = Υπερθ. του επιθ. μακρός τὸ μήκιστον τοῦ αἰῶνος· το μακρότατο όριο ζωής
ἐκποδὼν γίγνομαι = φεύγω από τη μέση
τὸ στόμα τοῦ βίου = το τέλος της ζωής
τελέως ὠφέλιμος =απόλυτα ωφέλιμος
διαγίγνομαι ὤν (κατ. μτχ.) ὠφέλιμος = είμαι συνεχώς ωφέλιμος
μεγαλείως = με μεγαλειώδη τρόπο
ἀίδιος = αιώνιος
κατάγομαι = κατεβαίνω

Ερμηνευτικά σχόλια

§14-15

Στις τελευταίες παραγράφους (14-15) του εγκωμίου ο Ξενοφών προβάλλει ως επιστέγασμα αυτό που θεωρεί ότι συνιστά τη μοναδικότητα του Αγησιλάου· απέδειξε ότι αν το σώμα γερνάει η ψυχή μπορεί να μείνει αγέραστη· και έχει βέβαια ο Ξενοφών υπόψη του την εκστρατεία που έκαμε ο Αγησίλαος

στην Αίγυπτο, όταν ήταν πάνω από 80 χρόνων. Και αναπτύσσει σύντομα, με ρητορικές ερωτήσεις αυτό το παράδοξο: «Τό γήρας τοῦ Ἀγησιλάου εἶναι **κρεῖττον** ὁποιασδήποτε νεότητας». Οι 4 ερωτήσεις που ακολουθούν είναι μοιρασμένες· δύο για τους εχθρούς και δύο για τους φίλους του Αγησιλάου· δύο για τα συναισθήματα που δημιουργούσε ζωντανός ο Αγησίλαος και δύο για τα συναισθήματα που προκάλεσε ο θάνατός του. Και αυτά είναι διατυπωμένα με αντιθέσεις παράδοξες αλλά κατά τρόπο συμμετρικό, τόσο που η παραδοξότητα να γίνεται παραδεκτή, ακουστικά... στην αρχή, νοηματικά έπειτα.

§16

Το εγκώμιο του Αγησιλάου τελειώνει με τη λέξη που άρχισε· την αρετή. Ο αναγνώστης του εγκωμίου, τελειώνοντας την ανάγνωση έχει καταλάβει τι σημαίνει αρετή για τον αρχαίο Έλληνα· πόσο ευρύ περιεχόμενο έχει.

Με το έργο του αυτό ο Ξενοφών έδωσε το πορτρέτο του «αγαθού» —με την αρχαία έννοια— βασιλιά που ταυτόχρονα ήταν και πατέρας (Κεφ. 7.2-3). Αλλά και του βασιλιά-στρατηγού, που έμεινε στην ιστορία ως αήττητος. Ένα τέτοιο πορτρέτο, πιο εκτεταμένο, είναι του Κύρου του πρεσβυτέρου στην «Κύρου Παιδεία», όπως επίσης το πορτρέτο του καλού συζύγου, κτηματία, οικοδεσπότη στο πρόσωπο του Ισχόμαχου στον «Οικονομικό». Αυτά τα έργα είναι τα πρώτα προμηνύματα της Ελληνιστικής εποχής, που εγκαινιάζει ο Μ.

Αλέξανδρος· το άτομο ξεχωρίζει με την έντονη δραστηριότητά του και κυριαρχεί.

Η αντίθεση σώματος και ψυχής εδώ δεν έχει τη θρησκευτική σημασία που απέκτησε αργότερα. «Στους αττικούς συγγραφείς του 5ου αι. το εγώ που δηλώνεται με τη λέξη ψυχή είναι ο συναισθηματικός εαυτός μας. Η ψυχή θεωρείται ως η έδρα του θάρρους, του πάθους, του οίκτου, του άγχους, της ζωικής όρεξης» (E.Dodds, Οι Έλληνες και το παράλογο, σελ. 125). Πόσο απρόβλεπτα είναι τα όρια της ψυχής το είχε επισημάνει ο μεγάλος φιλόσοφος Ηράκλειτος (απ. 45): «Ψυχῆς πείρατα οὐκ ἄν ἐξεύροιο, πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν· οὕτω βαθὺν ἔχει λόγον» (Τα σύνορα της ψυχής δε μπορείς να τα βρεις όποιο δρόμο κι αν ακολουθήσεις· τόσο βαθύς είναι ο λόγος της).

Ερωτήσεις - Ασκήσεις

1. Ποιος ο συσχετισμός δυνάμεων σώματος και ψυχής στον Αγησίλαο;

2. Ποια ήταν τα αισθήματα των εχθρών και ποια των φίλων απέναντι στην ψυχική ρώμη του Αγησιλάου;

3. Να μετατρέψετε τις ρητορικές ερωτήσεις της §15 σε καταφατικές προτάσεις (με τις κατάλληλες αλλαγές χωρίς αλλοίωση του νοήματος).

4. Με ποιες λέξεις του κειμένου (11.14-16)

έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της ΝΕ: αγέραστος, ρωμαλέος, φιλήδονος, θρασύδειλος, τέλειος.

5. Να αποδώσετε στα αρχαία ελληνικά τις φράσεις:
—Η δύναμη της ψυχής δεν γερνάει
—Ο Αγησίλαος πέθανε γέρος
—Οι φίλοι ποθούν τον γέρο Αγησίλαο περισσότερο από κάποιον νέο.

6. Να γράψετε κατά ζεύγη τις συνώνυμες λέξεις των παραγράφων 14-15 και τα αντώνυμά τους στα ΝΕ

7. Οι ρηματικοί τύποι της στήλης Α να συνδεθούν με το αντικείμενο τους της στήλης Β (§14-16).

Α	**Β**
δοκεῖ	**φέρειν**
ἐφιέμενος	**τοῖς συμμάχοις**
ἐδύνατο	**τίνα**
παρέσχεν	**τήν πόλιν**
ἐπόθησαν	**ἐπιδεῖξαι**
ὠφελῶν	**κτησάμενος**
κτησάμενος	**ταφῆς**
τυχὼν	**δόξαν**

Θέματα για συζήτηση

✎ Ποια είναι τα πλεονεκτήματα της νεανικής ηλικίας σε σύγκριση με τη γεροντική;

✎ Ποια ήταν, κατά τον Ξενοφώντα, η μοναδικότητα του Αγησιλάου;

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ «ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ»

Α' Η «Πανελλήνια Ιδέα»

Ο σοφιστής Γοργίας είχε συνθέσει κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Επιτάφιο λόγο από τον οποίο έχει σωθεί εκτενές απόσπασμα. Η γνωστότερη φράση του κειμένου του είναι: «Τὰ μὲν κατὰ τῶν βαρβάρων τρόπαια ὕμνους ἀπαιτεῖ τὰ δὲ κατὰ τῶν Ἑλλήνων θρήνους». Αυτό το αίτημα για συνένωση των Ελλήνων ήταν ο πυρήνας του Ὀλυμπικοῦ του λόγου (που εκφωνήθηκε στην Ολυμπία). Απόσπασμα επίσης έχει σωθεί από τον Ὀλυμπιακό του γνωστού ρήτορα Λυσία (388 π.Χ.).
Ο Ισοκράτης στο λόγο του Περί Είρήνης απευθύνει εκκλήσεις συνεργασίας των Ελλήνων και αντιμετώπισης των Περσών και αργότερα στην επιστολή του Φίλιππος προσκαλεί τον ισχυρό βασιλιά της Μακεδονίας να ενώσει τους Έλληνες ως «ευεργέτης» τους και να τους οδηγήσει κατά των Περσών.
Να διαβάσετε από τον Αγησίλαο τα κεφ. 7.6-7, 8.3-4.
— Ποιες ενέργειες του Αγησιλάου αναφέρει ο Ξενοφών για να τον παρουσιάσει ως οπαδό της «πανελλήνιας ιδέας»;

Β' Η λιτότητα του Αγησιλάου

Ξενοφ. Ἑλληνικά 4.1.29-31 Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης Κυζικηνός, ὃς καὶ Φαρναβάζῳ ἐτύγχανεν ἐκ παλαιοῦ ξένος ὢν καὶ Ἀγησιλάῳ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐξενώθη. Οὗτος οὖν εἶπε πρὸς τὸν Ἀγησίλαον ὡς οἴοιτο συναγαγεῖν αὐτῷ ἂν εἰς λόγους περὶ φιλίας Φαρνάβαζον. Ὡς δ᾽ ἤκουσεν αὐτοῦ, σπονδὰς λαβὼν καὶ δεξιὰν παρῆν ἄγων τὸν Φαρνάβαζον εἰς συγκείμενον χωρίον, ἔνθα δὴ Ἀγησίλαος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριάκοντα χαμαὶ ἐν πόᾳ τινὶ κατακείμενοι ἀνέμενον· ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἦκεν ἔχων στολὴν πολλοῦ χρυσοῦ ἀξίαν. Ὑποτιθέντων δὲ αὐτῷ τῶν θεραπόντων ῥαπτά, ἐφ᾽ ὧν καθίζουσιν οἱ Πέρσαι μαλακῶς, ᾐσχύνθη ἐντρυφῆσαι, ὁρῶν τοῦ Ἀγησιλάου τὴν φαυλότητα· κατεκλίθη οὖν καὶ αὐτὸς ὥσπερ εἶχε χαμαί. Καὶ πρῶτα μὲν ἀλλήλους χαίρειν προσεῖπαν, ἔπειτα τὴν δεξιὰν προτείναντος τοῦ Φαρναβάζου ἀντιπροὔτεινε καὶ ὁ Ἀγησίλαος. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤρξατο λόγου ὁ Φαρνάβαζος· καὶ γὰρ ἦν πρεσβύτερος.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ. Ήταν κάποιος Απολλοφάνης από την Κύζικο που έτυχε μάλιστα να συνδέεται με τον Φαρνάβαζο με δεσμούς φιλοξενίας από παλιά και εκείνη την περίοδο συνδέθηκε και με τον Αγησίλαο. Αυτός λοιπόν είπε στον Αγησίλαο πως νόμιζε σωστό να του ετοιμάσει μια συνάντηση με τον Φαρνάβαζο για να συζητήσουν για συμφιλίωση. Όταν τον άκουσε ο Αγησίλαος, αφού έλαβε αυτός διαβεβαίωση με σπονδές και επισφραγίστηκε η συμφωνία με χειραψία, ερχόταν οδηγώντας το Φαρνάβαζο σε

σημείο που είχαν συμφωνήσει, όπου φυσικά ο Αγησίλαος και οι τριάντα άντρες του επιτελείου του και της φρουράς του χάμω ξαπλωμένοι σε κάτι χορτάρια περίμεναν· ο Φαρνάβαζος λοιπόν είχε έρθει φορώντας στολή που άξιζε πολύ χρυσάφι. Ενώ όμως οι υπηρέτες του τοποθετούσαν κάτω φουσκωτά μαξιλάρια, πάνω στα οποία κάθονται οι Πέρσες μαλακά, ντράπηκε να καθήσει με τόση άνεση, βλέποντας του Αγησιλάου την απλότητα· ξάπλωσε λοιπόν και αυτός, όπως ήταν, χάμω. Και πρώτα-πρώτα είπαν ο ένας στον άλλο «χαίρε», έπειτα όταν άπλωσε το δεξί του χέρι ο Φαρνάβαζος, άπλωσε το δικό του και ο Αγησίλαος. Μετά απ' αυτό άρχισε να μιλάει ο Φαρνάβαζος γιατί ήταν και μεγαλύτερος στην ηλικία.

Πλουτάρχου, Ἀγησίλαος, 14. Ἐν δὲ χιλιάσι στρατιωτῶν τοσαύταις οὐ ῥᾳδίως ἄν τις εἶδε φαυλοτέραν στιβάδα τῆς Ἀγησιλάου. Πρός τε θάλπος οὕτω καὶ ψῦχος εἶχεν, ὥσπερ μόνος ἀεὶ χρῆσθαι ταῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεκραμέναις ὥραις πεφυκώς.[...] Ἥδιστον δὲ θέαμα τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἀσίαν Ἕλλησιν ἦσαν οἱ πάλαι βαρεῖς καὶ ἀφόρητοι καὶ διαρρέοντες ὑπὸ πλούτου καὶ τροφῆς ὕπαρχοι καὶ στρατηγοὶ δεδιότες καὶ θεραπεύοντες ἄνθρωπον ἐν τρίβωνι περιιόντα λιτῷ.
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ. Ανάμεσα σε τόσες χιλιάδες στρατιώτες δεν θα μπορούσε να δει εύκολα κανείς πιο φτωχικό κρεββάτι από του Αγησιλάου. Αδιαφορούσε και για τη ζέστη και για το κρύο, σαν να ήταν εκ φύσεως μόνο αυτός ικανός να προσαρμόζεται στις εποχές όπως τις

είχε φτιάξει ο θεός[...] Ήταν πάρα πολύ ευχάριστο θέαμα για τους Έλληνες που κατοικούσαν την Ασία οι προηγουμένως σκληροί και αβάσταχτοι και που παραπατούσαν από τον πλούτο και την πολυτέλεια ύπαρχοι και στρατηγοί να φοβούνται και να φέρονται δουλικά σε έναν άνθρωπο που περιφερόταν φορώντας ένα λιτό τρίβωνα. Πβ. **Ἀγησίλαος** 4.3 —Ποια σημεία του τρόπου ζωής και συμπεριφοράς του Αγησιλάου εξαίρει ο Ξενοφών. Ποια εντύπωση προκαλούσε στους εχθρούς και στους φίλους του;

Γ' Στη σύνθεση του Ἀγησιλάου ο Ξενοφών χρησιμοποίησε έτοιμο ήδη υλικό από τα Ἑλληνικά του. Οι ομοιότητες είναι προφανείς. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορισμένες αποκλίσεις:

Ἑλληνικά 3.4.23. Ἔνθα δὴ ὁ Ἀγησίλαος γιγνώσκων ὅτι τοῖς μὲν πολεμίοις οὔπω παρείη τὸ πεζόν,... ὡς αὐτοῦ τε καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἑπομένου.(1)
3.4.24 Τοὺς μὲν δὴ ἱππέας ἐδέξαντο οἱ Πέρσαι· ἐπεὶ δ᾽ ἅμα πάντα τὰ δεινὰ παρῆν, ἐνέκλιναν, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν εὐθὺς ἐν τῷ ποταμῷ ἔπεσον, οἱ δ᾽ ἄλλοι ἔφευγον. Οἱ δ᾽ Ἕλληνες ἐπακολουθοῦντες αἱροῦσι καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν πελτασταί, ὥσπερ εἰκός, εἰς ἁρπαγὴν ἐτράποντο· ὁ δ᾽ Ἀγησίλαος κύκλῳ πάντα καὶ φίλια καὶ πολέμια περιεστρατοπεδεύσατο.(2) Καὶ ἄλλα τε πολλὰ χρήματα ἐλήφθη, ἃ ηὗρε πλέον ἢ ἑβδομήκοντα

τάλαντα, καὶ αἱ κάμηλοι δὲ τότε ἐλήφθησαν, ἃς Ἀγησίλαος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπήγαγεν.(3)

Πβ. (1) Ἀγησίλαος 1.31, (2)**1.32,** (3)**1.33**
—1.Ο Ξενοφών στα κεφάλαια 1.31-33 επαναλαμβάνει σε πολλά σημεία αυτολεξεί όσα είχε γράψει στα Ἑλληνικά 3 .4 .23 -24. Ποιες μικρές αλλαγές επισημαίνετε στην αναδιατύπωση;
— 2. Σε ποιο σημείο του κειμένου του Ἀγησιλάου φαίνεται να «διορθώνει» πληροφορίες που είχε δώσει στα Ἑλληνικά;

Ἑλληνικά 4.3.15 Ἦσαν δ᾽ οἱ μὲν ἀντιτεταγμένοι τῷ Ἀγησιλάῳ Βοιωτοί, Ἀθηναῖοι, Ἀργεῖοι, Κορίνθιοι, Αἰνιᾶνες, Αἰτωλοί, Λοκροὶ ἀμφότεροι· σὺν Ἀγησιλάῳ δὲ Λακεδαιμονίων μὲν μόρα ἡ ἐκ Κορίνθου διαβᾶσα, ἥμισυ δὲ μόρας τῆς ἐξ Ὀρχομενοῦ, ἔτι δ᾽ οἱ ἐκ Λακεδαίμονος νεοδαμώδεις συστρατευσάμενοι αὐτῷ, πρὸς δὲ τούτοις οὗ Ἡριππίδας ἐξενάγει ξενικοῦ, ἔτι δὲ οἱ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεων Ἑλληνίδων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσας διιὼν παρέλαβεν· αὐτόθεν δὲ προσεγένοντο ὁπλῖται Ὀρχομένιοι καὶ Φωκεῖς. Πελτασταί γε μὴν πολὺ πλείους οἱ μετ᾽ Ἀγησιλάου· ἱππεῖς δ᾽ αὖ παραπλήσιοι ἀμφοτέροις τὸ πλῆθος.
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ήταν αυτοί που είχαν αντιπαραταχθεί στον Αγησίλαο Βοιωτοί, Αθηναίοι, Αργείοι, Κορίνθιοι, Αινιάνες, Αιτωλοί, Λοκροί και οι δύο· και μαζί με τον Αγησίλαο μία μόρα Λακεδαιμονίων που είχε φτάσει δια θαλάσσης από την Κόρινθο, το μισό της μόρας από τον Ορχομενό, και επίσης οι νεοδαμώδεις

από τη Λακεδαίμονα, αυτοί που είχαν εκστρατεύσει μαζί του στην Ασία, και επίσης οι μισθοφόροι των οποίων αρχηγός ήταν ο Ηριππίδας, και τέλος όσοι ήταν από τις Ελληνικές πόλεις της Ασίας αλλά και από τις πόλεις της Ευρώπης όσους παρέλαβε κατά τη διέλευσή του· από τους ντόπιους προστέθηκαν οπλίτες Ορχομένιοι και Φωκείς. Πελταστές πράγματι ήταν πολύ περισσότεροι με τον Αγησίλαο· οι ιππείς εξάλλου ήταν παραπλήσιοι στον αριθμό στη μια και στην άλλη παράταξη.
Πβ. Ἀγησίλαος 2.6, 9-11
—1. Σε ποιο από τα δύο κείμενα η περιγραφή της παράταξης των αντιπάλων είναι λεπτομερέστερη; Πού το αποδίδετε;
—2. Ποια κρίση διατυπώνει ο συγγραφέας στο εγκώμιο (και όχι στο καθαρά ιστορικό του έργο) αξιολογώντας τον Αγησίλαο;

Δ' Ανασκευή επικρίσεων κατά του Αγησιλάου

Οι μελετητές του Ξενοφώντος υποστηρίζουν ότι το κείμενο του Ἀγησιλάου είναι κυρίως εγκώμιο αλλά έχει ως στόχο να ανασκευάσει και κατηγορίες που διατυπώνονταν κατά τον Σπαρτιάτη βασιλιά.
Κεφ. 2.21 Ἐπειδὴ δὲ εἰρήνης ἐπιθυμήσαντες οἱ πολέμιοι ἐπρεσβεύοντο, Ἀγησίλαος ἀντεῖπε τῇ εἰρήνῃ, ἕως τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας Κορινθίων καὶ Θηβαίων ἠνάγκασε τὰς πόλεις οἴκαδε καταδέχεσθαι. Ὕστερον δ᾽ αὖ καὶ Φλειασίων τοὺς διὰ Λακεδαιμονίους φυγόντας κατήγαγεν, αὐτὸς στρατευσάμενος ἐπὶ

Φλειοῦντα. Εἰ δέ τις ἄλλῃ πῃ ταῦτα μέμφεται, ἀλλ᾽ οὖν φιλεταιρίᾳ γε πραχθέντα φανερά ἐστι. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ. Όταν οι εχθροί ήθελαν πια την ειρήνη και έστειλαν πρέσβεις για διαπραγματεύσεις, ο Αγησίλαος αντιτάχθηκε στην ειρήνη, ώσπου ανάγκασε τις πόλεις να δεχτούν να επιστρέψουν όσοι από τους Κορινθίους και τους Θηβαίους εξορίστηκαν λόγω της συμπάθειας τους προς τους Λακεδαιμονίους. Και αργότερα επίσης και όσους από τους Φλειασίους εξορίστηκαν λόγω της συμπάθειάς τους προς τους Λακεδαιμονίους τους έφερε πίσω στην πατρίδα τους, αφού έκανε αυτός ο ίδιος εκστρατεία στον Φλειούντα. Και αν κάποιος κατηγορεί αυτές τις ενέργειες με άλλα κριτήρια, αλλά είναι φανερό τουλάχιστον ότι έγιναν από αγάπη προς τους (πολιτικούς του) συντρόφους.

4.2-3... Ἀγησίλαος δὲ οὐ μόνον τὸ μὴ ἀποδιδόναι χάριτας ἄδικον ἔκρινεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ πολὺ μείζους τὸν μείζω δυνάμενον.(3) Τά γε μὴν τῆς πόλεως κλέπτειν πῇ ἄν τις αὐτὸν εἰκότως αἰτιάσαιτο, ὃς καὶ τὰς αὐτῷ χάριτας ὀφειλομένας τῇ πατρίδι καρποῦσθαι παρεδίδου;

7.7.« Εἰ δ᾽ αὖ καλὸν καὶ μισοπέρσην εἶναι, ὅτι … ὁρῶσι μὲν οὖν ἅπαντες ταῦτα· ἐπεμελήθη δὲ τίς ἄλλος πώποτε πλὴν Ἀγησίλαος, ἢ ὅπως …»

— Ποιες κατηγορίες φαίνεται να ανασκευάζει ο Ξενοφών;
— Ποια είναι τα χαρακτηριστικά μέσα του λόγου

του, με τα οποία προσπαθεί να πείσει για το αβάσιμο των κατηγοριών;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου ΤΟΜΟΥ

- **Ξενοφώντος Αγησίλαος**
  (Α. Δρουκόπουλος - Γ. Χρυσάφης)……6

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.